



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Názory rodičů na funkce školní družiny

Diplomová práce

Studijní program:

N0922A190002 Vychovatelství

Autor práce:

Bc. Nikola Brodská

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie





Zadání diplomové práce

Názory rodičů na funkce školní družiny

Jméno a příjmení: **Bc. Nikola Brodská**
Osobní číslo: P20000729
Studijní program: N0922A190002 Vychovatelství
Zadávající katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Akademický rok: **2020/2021**

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je zjistit, jak rodiče dětí navštěvujících školní družinu hodnotí její činnost.
Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, vyhodnocení a interpretace dat, formulace závěrů, diskuse k výzkumu a doporučení pro praxi.
Metoda sběru dat: Dotazník



Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2.*, rozšířené vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. 2.*, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

PÁVKOVÁ, J., 2008. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 4.*, vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., 2011. *Školní družina. 3.*, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-900-2.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce: 30. dubna 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 6. dubna 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. května 2022

Bc. Nikola Brodská

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Jitce Novotové, Ph.D. za odborné vedení práce, za cenné rady, konzultace a čas, který mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Poděkování patří i mému příteli a rodině, kteří mě v průběhu celého studia vždy podporovali.

Název diplomové práce: Názory rodičů na funkce školní družiny

Jméno a příjmení autora: Bc. Nikola Brodská

Akademický rok odevzdání diplomové práce: 2021/2022

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce se zabývá školní družinou. Cílem práce je pomocí dotazníkového šetření zjistit, jak rodiče hodnotí činnost školní družiny. Začátek teoretické části se věnuje výchově mimo vyučování a jejím funkcím. Další kapitoly popisují školní družinu, osobnost vychovatele a vývoj mladšího školního věku. Poslední kapitola se zabývá vztahem školní družiny a rodičů. Výzkumné šetření je zaměřeno na hodnocení a vnímání školní družiny rodiči, pozornost je směřována na funkce školní družiny, na komunikaci rodičů s vychovatelem a vztah vychovatele s žáky, ale i na zjištění celkové spokojenosti rodičů se školní družinou. Výzkum byl realizován na vzorku 147 rodičů dětí navštěvujících 4 školní družiny v Libereckém kraji. Empirická část přináší poznatky, které mohou využít školní družiny k možnému zlepšení jejich činnosti.

Klíčová slova

Školní družina, funkce školní družiny, rodiče, vychovatel, mladší školní věk

Thesis name: Parental Opinions on the Functions of After-school Programmes

Author's name: Bc. Nikola Brodská

Thesis submitted in academic year: 2021/2022

Thesis supervisor: PhDr. Jitka Novotová, Ph.D.

Abstract

The thesis deals with after-school programmes. The objection of the thesis is to identify how parents assess the functioning of after-school programmes, based on a research survey. The introductory part of the theoretical section deals with education outside the class and its functions. The following chapters describe after-school programmes, the personality of an educator and the development of younger school-age children. The final chapter of the theoretical section explores the relationship between after-school programmes and parents. The research survey focuses on parental assessment and perception of after-school programmes, including the functions of the programmes, the communication between parents and educators and the relationship between the educator and children. The survey also focused on parental overall satisfaction with after-school programmes. The research was conducted on a sample of 147 parents whose children attend 4 after-school programmes in Liberec Region. The research section of the thesis provides insights that can be used to improve the functioning of after-school programmes.

Keywords

After-school programme, functions of after-school programme, parents, educator, younger school age

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Seznam grafů	11
Seznam tabulek	12
Úvod	13
TEORETICKÁ ČÁST	15
1 Výchova mimo vyučování	15
1.1 Pojem výchova mimo vyučování	15
1.2 Funkce výchovy mimo vyučování	16
2 Školní družina jako instituce pro výchovu mimo vyučování	20
2.1 Definice školní družiny a její legislativní ukotvení	20
2.2 Cíle výchovy ve školní družině	22
2.3 Dokumentace školní družiny	24
2.3.1 Školní vzdělávací program ve školní družině	24
2.3.2 Vnitřní řád	25
2.4 Režim dne ve školní družině	26
2.5 Prostorové podmínky a materiální vybavení školní družiny	27
2.6 Obsah činností ve školní družině	28
2.7 Druhy zájmových činností ve školní družině	30
3 Vychovatel ve školní družině	34
3.1 Legislativní ukotvení vychovatele	34
3.2 Vzdělanostní předpoklady vychovatele ve školní družině	34
3.3 Profil vychovatele ve školní družině	35
3.4 Náplň práce vychovatele ve školní družině	36
3.5 Vychovatel a výchovné styly ve školní družině	37
3.6 Interakce a komunikace mezi vychovatelem a dítětem	38
4 Účastníci školní družiny	39

4.1	Dítě mladšího školního věku	39
4.2	Vývoj mladšího školního věku	39
4.3	Proces učení dítěte ve školní družině	42
4.4	Hra dítěte ve školní družině.....	43
5	Vztah školní družiny s rodiči	44
5.1	Rodina a její vliv na trávení volného času dětí.....	44
5.2	Spolupráce a komunikace školní družiny s rodiči	45
EMPIRICKÁ ČÁST		47
6	Výzkumné šetření	47
6.1	Cíle výzkumného šetření	47
6.2	Výzkumné otázky	47
6.3	Výzkumné metody a průběh šetření	47
6.4	Charakteristika výzkumného vzorku	49
7	Výsledky výzkumného šetření	52
7.1	Vyhodnocování výzkumných otázek.....	79
7.2	Vyhodnocování výzkumných otázek podle škol	85
Diskuze		96
Závěr		99
Seznam použitých zdrojů.....		101
Seznam příloh		109

Seznam použitých zkratk

aj. – a jiní

apod. – a podobně

č. – číslo

ČR – Česká republika

např. – například

odst. – odstavec

s. – strana

Sb. – sbírka

ŠVP – Školní vzdělávací program

tzv. – takzvaně

Seznam grafů

Graf č. 1 – návratnost dotazníku podle škol.....	49
Graf č. 2 – Pohlaví rodiče	50
Graf č. 3 – Pohlaví dítěte	51
Graf č. 4 – Důvod přihlášení dítěte do školní družiny	52
Graf č. 5 – Oblíbenost školní družiny	53
Graf č. 6 – Komunikace dítěte a rodiče	54
Graf č. 7 – Upevňování kamarádských vztahů	55
Graf č. 8 – Provozní doba	56
Graf č. 9 – Znalost náplně činnosti školní družiny	57
Graf č. 10 – Informace o náplni činnosti školní družiny	58
Graf č. 11 – Pestrost nabídky zájmových činností.....	59
Graf č. 12 – Střídání zájmových činností	60
Graf č. 13 – Nabídka zájmových kroužků	61
Graf č. 14 – Zajímavost zájmových kroužků.....	62
Graf č. 15 – Rozvoj hlubších zájmů dítěte.....	64
Graf č. 16 – Preventivní programy ve školní družině.....	65
Graf č. 17 – Spokojenost s materiálním vybavením školní družiny	66
Graf č. 18 – Interiér školní družiny.....	67
Graf č. 19 – Venkovní prostory školní družiny	68
Graf č. 20 – Chování vychovatelek	69
Graf č. 21 – Přístup vychovatelky.....	70
Graf č. 22 – Vztah dítěte k vychovatelce.....	71
Graf č. 23 – Informovanost o chování dítěte	72
Graf č. 24 – Kontakt rodiče a vychovatele	73
Graf č. 25 – Informovanost o činnosti školní družiny	74
Graf č. 26 – Zdroj informací o činnosti školní družiny	75
Graf č. 27 – Účel školní družiny.....	76
Graf č. 28 – Hodnocení školní družiny.....	77

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Rozložení provozní doby jednotlivých škol	57
Tabulka č. 2 – Zájmové kroužky podle přání rodičů	63
Tabulka č. 3 – Rozložení zdrojů informací o činnosti školní družiny	75
Tabulka č. 4 – Účel školní družiny podle škol	85
Tabulka č. 5 – Pestrost nabídky zájmových činností podle škol	85
Tabulka č. 6 – Střídání druhů zájmových činností podle škol	85
Tabulka č. 7 – Zajímavost zájmových kroužků podle škol	86
Tabulka č. 8 – Kroužky podle škol	86
Tabulka č. 9 – Utváření kamarádských vztahů podle škol	87
Tabulka č. 10 – Spokojenost s provozní dobou podle škol	87
Tabulka č. 11 – Oblíbenost školní družiny podle škol	88
Tabulka č. 12 – Vztah vychovatelky a dítěte podle škol	88
Tabulka č. 13 – Rozvoj hlubších zájmů podle škol	89
Tabulka č. 14 – Preventivní programy ve školách	89
Tabulka č. 15 – Zdroj informací o náplni činnosti podle škol	90
Tabulka č. 16 – Informovanost o chování dítěte podle škol	90
Tabulka č. 17 – Informovanost o aktivitách podle škol	91
Tabulka č. 18 – Zdroj informací o jednorázových akcích podle škol	91
Tabulka č. 19 – Způsob kontaktu s vychovatelkou podle škol	91
Tabulka č. 20 – Chování vychovatelky k dítěti podle škol	92
Tabulka č. 21 – Přístup vychovatelky k dětem podle škol	92
Tabulka č. 22 – Spokojenost s materiálním vybavením podle škol	93
Tabulka č. 23 – Spokojenost s interiérem podle škol	94
Tabulka č. 24 – Celkové hodnocení jednotlivých školních družin	94

Úvod

Když se podíváme do historie školních družin, zjistíme, že ve svých počátcích byly původně zaměřeny jen na hlídání dětí v době pracovní povinnosti rodičů a plnily hlavně funkci sociální. Až postupem času se začaly přidávat další funkce. Jmenovitě se jedná se o výchovně-vzdělávací, zdravotní a preventivní funkci. Sociální funkce školní družiny je nadále prioritní pro mnoho rodičů, avšak pevně doufám a věřím, že se rodiče zajímají i o ostatní funkce, protože se touto problematikou zabývá má diplomová práce.

Námět na psaní diplomové práce na téma: Názory rodičů na funkce školní družiny mi vniklo několik rodičů, které mám ve svém blízkém okolí. Příčinou byly jejich různorodé názory na školní družiny. Slyšela jsem spíše negativní ohlasy na práci vychovatelek. Podle nich pouze hlídají děti a jsou za to nadměrně finančně ohodnoceny. Další rodiče zase byli nespokojeni se zájmovými aktivitami, které podle nich byly pro jejich dítě nezajímavé a stereotypní. Svěřili se, že vychovatelka se zaměřuje pouze na výtvarnou činnost, a když mají výrobek hotový, nechá je běhat venku na hřišti. V té době jsem si měla vybírat téma diplomové práce, které shodou okolností velké náhody a možná i trochu štěstí přišlo ke mně samo. Hlavním cílem mé diplomové práce je zjistit, jak rodiče hodnotí činnost školní družiny.

V první kapitole teoretické části seznamuji čtenáře s jednotlivými funkcemi, které mají plnit zařízení pro výchovu mimo vyučování. Znalost funkcí výchovy mimo vyučování je stěžejní pro naši empirickou část. Velká část práce je věnována popisu školní družiny a jejímu fungování. Žádná školní družina se neobejde bez vychovatele, a proto se jedna kapitola zabývá osobností vychovatele a též i jeho náplní práce. V další kapitole je stručně popsán vývoj mladšího školního věku, jakožto cílové skupiny navštěvující školní družinu. Poslední kratší kapitola se věnuje vztahu školní družiny a rodičů.

Empirická část diplomové práce je založena na názorech rodičů na jednotlivé funkce školní družiny. Při vzpomínání na dobu strávenou ve školní družině, se mi vybavuje několik špatných zkušeností, které jsou spojené s neadekvátním chováním a komunikací jedné konkrétní vychovatelky, která ovlivnila i mou volbu zájmového kroužku. I přes jeho oblibu jsem se bála chodit na její hodiny, až jsem na zájmový kroužek přestala docházet. Z tohoto důvodu se v mé práci zaměřuji na vztah vychovatele a dětí, který může ovlivňovat názor rodičů na celou školní družinu. Při spolupráci školní družiny a rodičů hraje významnou roli komunikace a informovanost o dění, a proto se také zabývám tím, ze kterých zdrojů rodiče získávají informace o činnosti školní družiny. Zajímáme se i o celkovou spokojenost rodičů

s jejich školní družinou. Data pro výzkum byla sbírána pomocí dotazníkového šetření a poslouží školním družinám jako zpětná vazba od rodičů. Mohou také školním družinám napomoci při autoevaluaci jejich činnosti, uvědomění si slabých a silných stránek, a ke zkvalitnění jejich činnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Výchova mimo vyučování

V první kapitole jsme se zaměřili na vznik výchovy mimo vyučování, definovali jsme rozdíl mezi výchovou mimo vyučování a výchovou ve volném čase, vymezili jsme hlavní znaky výchovy mimo vyučování a vyjmenovali zařízení pro výchovu mimo vyučování. V závěru kapitoly jsme popsali jednotlivé funkce výchovy mimo vyučování, které jsou pro naši práci klíčové a zkoumáme jejich naplňování v empirické části.

1.1 Pojem výchova mimo vyučování

Pojem výchova mimo vyučování se začal používat již v 60. letech 20. století, ale až v 90. letech 20. století se postupně výrazněji začalo rozlišovat mezi výchovou mimo vyučování a výchovou ve volném čase. Do té doby se oba pojmy uplatňovaly souběžně (Hofbauer 2004, s. 16–17). Je patrné, že výchova mimo vyučování a výchova ve volném čase vzešly ze společných základů, i přesto pojmy neoznačujeme za synonyma, a proto je nezbytné si je od sebe odlišit (Pávková 2015, s. 121; Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 38).

Výchova mimo vyučování se oproti výchově ve volném čase vztahuje k určitému časovému období ve vývoji dítěte. Hovoříme tedy o období, kdy žáci navštěvují základní anebo střední školu. Pojem výchova ve volném čase je obsáhlejší, protože v sobě zahrnuje výchovu dětí, mládeže, ale i dospělých (Pávková 2011a, s. 69).

Podle Pávkové (2011a, s. 69) a Pávkové, Pavlíkové a Hrdličkové (2008, s. 37) má výchova mimo vyučování čtyři znaky – uskutečňuje se mimo povinné vyučování, je institucionálně zajištěna, odehrává se mimo přímý vliv rodiny a koná se převážně ve volném čase. Výchovu mimo vyučování můžeme vymezit jako „*výchovné působení mimo povinné vyučování, převážně, ale nikoliv výlučně ve volném čase*“ (Pávková 2015, s. 121). Doba mimo vyučování je čas, ve kterém se žáci zabývají aktivitami spojené se školou (např. cesta ze školy, příprava na vyučování), ale i činnostem, které se školou nepojí (Hájek, aj. 2004a, s. 26). Doba mimo vyučování zahrnuje jednak volnočasové aktivity, ale i povinnosti (např. plnění školních povinností, sebeobslužné návyky) (Pávková 2015, s. 121).

„*Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení*“ (Pávková, Pavlíková, Hrdličková 2008, s. 37). Vychovatelé, pedagogové volného času a další pedagogičtí pracovníci mají možnost přispívat k hodnotnému využívání volného času, uspokojovat zájmy a potřeby,

rozvíjet osobnost dítěte a jeho specifické schopnosti. To, jak trávíme volný čas, ale i výběr činností ovlivňuje naši duševní hygienu, studijní a pracovní výkony, promítá se i do budoucích partnerských vztahů a do výchovy dětí. Trávení volného času a jeho ovlivňování spadá do účinných forem prevence výchovných problémů (Pávková, Pavlíková, Hrdličková 2008, s. 37–38).

Mezi zařízení zabývající se výchovou mimo vyučování řadíme školní družiny, školní kluby, střediska volného času pro děti a mládež (domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností), domovy mládeže, dětské domovy, internáty, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, různé nestátní neziskové organizace (např. Junák, Pionýr, Duha), církevní a náboženské společnosti (např. Salesiánské hnutí mládeže, Young Men's Christian Association), ale i soukromé subjekty (např. jazykové, hudební či výtvarné školy) (Pávková 2015, s. 133–147, Průcha, Walterová a Mareš 2013, s. 56).

1.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Funkce výchovy mimo vyučování dělíme na výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 39).

Výše rozepsané funkce plní různá zařízení v různé míře a různými způsoby. I jejich význam se v průběhu historického vývoje měnil. První instituce, které se staraly o děti v době mimo vyučování, považovaly za důležité hlavně funkci preventivní a sociální. Prioritní bylo ohlídat děti a poskytnout jim prostor pro činnosti, které podporují jedince v jeho rozvoji a snaží se vyhnout nežádoucím činnostem. Postupem času nabývají na významu funkce výchovně-vzdělávací a zdravotní (Pávková 2011a, s. 72).

VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍ FUNKCE

„Výchova představuje soustavné, systematické a cílevědomé působení na jedince či skupinu, které je zaměřeno na kultivaci prožívání, zvládnutí seberegulačních mechanismů, osvojení si dovedností, znalostí, kulturních hodnot a adaptivních způsobů chování“ (Jedlička 2018, s. 311). V užším smyslu výchovu chápeme pouze jako výchovu k dobrým mravům (Průcha 2017, s. 56). Zahraniční literatura využívá termínu „edukace“, který se postupně dostává i do české literatury. Tento termín v sobě zahrnuje výchovu i vzdělávání (Průcha 2017, s. 66). Výchova ovlivňuje hodnoty, postoje a mravní chování, zatímco vzdělávání zasahuje kognitivní stránku jedince (Bendl 2015, s. 92).

V dnešní době se největší význam přikládá výchovně-vzdělávací funkci. Zaměřuje se na cílevědomé ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců, působí na jejich fyzickou, psychickou a sociální stránku, dále pak rozvíjí rozumové schopnosti, emoce a volní vlastnosti. Výchova mimo vyučování má vychovávaného vést k uspokojování a kultivaci potřeb, k rozšiřování a prohlubování zájmů. Dále se snaží u vychovávaných nalézat a rozvíjet jejich specifické schopnosti. Díky široké nabídce zájmových činností dochází k uspokojování potřeb, jako je seberealizace a utváření sociálních vztahů. V zájmových skupinách si děti osvojují vědomosti a dovednosti sociálním učením. Skrze různé činnosti a získané zkušenosti si utvářejí názor na život a svět kolem nás. Ve volném čase má dítě zažít úspěch, který je důležitý pro kladné sebehodnocení a zároveň kompenzuje neúspěch ze školy (Pávková 2015, s. 122; Pávková 2011a, s. 72; Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 39–40).

ZDRAVOTNÍ FUNKCE

„Zdraví je celkový (tělesný, psychický, sociální a duchovní) stav člověka, který mu umožňuje dosahovat optimální kvality života a není překážkou obdobnému snažení druhých lidí“ (Křivohlavý 2001, s. 40). I výchova mimo vyučování musí podporovat zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj.

Pedagog podporuje dobrý zdravotní stav následujícími způsoby:

- Režim dne je uspořádán podle věkových kategorií vychovávaných, podle jejich individuálních zvláštností a typu zařízení. Během dne se soustředíme na střídání pracovních činností s odpočinkem, duševních činností s tělesnými, dále pak vyváženě obměňovat aktivity spontánní a organizované, individuální a skupinové.
- Využívat dostatek pohybových činností a trávení volného času na čerstvém vzduchu, zvláště u dětí školního věku, které nemají dostatek pohybu při školním vyučování. Motivujeme vychovávané k zařazení pohybu do jejich denních aktivit, aby se pohyb stal běžnou součástí jejich životního stylu.
- Dodržování a upevňování zdravých stravovacích návyků včetně pitného režimu, ale i odstraňování stravovacích zlovyků. Čas, který trávíme při stravování, má být příjemný – probíhat v klidu a beze spěchu. Spěch při jídle si často děti přinášejí jako zlovyk z rodiny. Dalším zlovykem, který je spjatý se stravováním, může být mluvení s plnou pusou.

- Vytváření a upevňování hygienických návyků je obzvláště důležité u dětí předškolního věku. Pedagogové dohlížejí na dodržování nejen osobní hygieny, ale i o péči o osobní věci, oděv a obuv či kulturu stravování.
- Respektovat zásady bezpečnosti, které jsou dané legislativou a vnitřními předpisy organizace (např. vnitřní řád). Zároveň je pedagog povinen seznámit vychovávané s danými normami a vyžadovat jejich dodržování (Pávková 2015, s. 122–123; Pávková 2011a, s. 72–73; Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 40).
- *„Z hlediska duševní hygieny je významná určitá pravidelnost a řád, které usnadňují vykonávání činností“* (Pávková 2011a, s. 122).
- Podporování pozitivních mezilidských vztahů (mezi vychovatelem a vychovávaným, mezi dětmi, mezi vychovatelem a rodiči, ale i mezi vychovateli) vede k duševní pohodě a zároveň to je jedna z podmínek úspěšného výchovného působení.
- Pro psychickou pohodu je rovněž důležité materiální prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Tyto prostory mají odpovídat hygienickým, pedagogickým i estetickým požadavkům (Pávková 2011a, s. 122–125).

SOCIÁLNÍ FUNKCE

Sociální funkce má několik pojetí. Můžeme ji vnímat jako péči a zajištění bezpečí dětí po školním vyučování, zatímco rodiče jsou ještě v zaměstnání. Takto vnímaná funkce je významná hlavně ve školských zařízeních, které pracují s dětmi mladšího školního věku. Jedná se např. o školní družiny, ale i výchovná a ubytovací zařízení, dále pak zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu. Dalším ze způsobů, jak můžeme chápat sociální funkci, je možnost vyrovnání rozdílů mezi různorodými materiálními a psychologickými podmínkami dětí doma v rodinách. Všechny děti mají stejné možnosti – hrají si se stejnými hračkami, mají stejné pomůcky při práci, prostory a vybavení pro hru. S tím se vzájemně prolíná i preventivní funkce, protože se snažíme dětem ovlivnit prostředí, ve kterém tráví volný čas. Sociální funkce spočívá i ve vytváření nových sociálních vztahů, které spojují společné či velmi podobné zájmy. Děti jsou zapojeny do aktivit, kde mají možnost rozvíjet sociální kompetence (Pávková 2015, s. 123; Pávková 2011a, s. 74; Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 40). V takovém prostředí se mohou utvářet vrstevnické skupiny, které přispívají k socializaci, k osvojování pozitivních hodnot a slouží i jako sociální opora. Skupina členům dává pocit jistoty a bezpečí. Vrstevnické skupiny mohou mít i opačný efekt, jejímž důsledkem je antisociální a delikventní chování (Hofbauer 2004, s. 99).

PREVENTIVNÍ FUNKCE

Preventivní funkce se zaměřuje na předcházení sociálněpatologických jevů jako je drogová závislost, alkoholismus, kouření, kriminalita, delikvence, gamblerství, záškoláctví, šikana, vandalismus, rasismus apod. Volnočasové aktivity jsou významné při nespecifické primární prevenci (Pávková 2015, s. 123). „*Primární nespecifickou prevenci představují především aktivity zacílené na rozvoj sociálních a komunikačních kompetencí, zvyšování odolnosti mládeže vůči zátěži a kvalitní trávení volného času*“ (Jedlička 2015, s. 68). Nespecifická primární prevence se zaměřuje na běžnou populaci. U dětí se ještě neprojevují výchovné problémy, ale snažíme se pedagogickým působením těmto problémům přecházet (Jedlička 2015, s. 68). U dětí, které nemají žádné zájmy a neumí efektivně využívat svůj čas, se ve větší míře setkáváme s výše zmíněnými projevy než u dětí, které tráví svůj volný čas v zájmových organizacích, kde se věnují svým zájmům, které rovněž i rozvíjejí. Primární prevence je levnější oproti sekundární a terciální, proto je lepší rovnou předcházet negativním jevům, než je následně napravovat (Pávková 2015, s. 123).

2 Školní družina jako instituce pro výchovu mimo vyučování

Ve druhé kapitole se zabýváme školní družinou. Školní družina spadá mezi instituce pro výchovu mimo vyučování, proto bylo nezbytné si tento pojem vysvětlit už v předchozí kapitole. V této kapitole se dozvíme o historickém kontextu vzniku školních družin, o zákonech, kterými se řídí činnost školní družiny, dále jsou rozepsány cíle výchovy ve školní družině, bez kterých by výchova neměla smysl. Zaměřili jsme se i na povinnou dokumentaci a podrobně je rozepsán režim dne ve školní družině. Další podkapitola se věnuje prostorovým podmínkám a materiálnímu vybavení, které se řídí danou legislativou. Konec této kapitoly je věnovaný činnostem, které jsou náplní dne ve školní družině, podrobněji jsme popsali zájmové činnosti.

2.1 Definice školní družiny a její legislativní ukotvení

Školní družina patří mezi státní instituce, které spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky jako zařízení nabízející pestrou škálu výchovně-vzdělávacích aktivit (Knotová 2011, s. 54–55). Historie školních družin sahá až do 40. let 20. století. Školní družiny začaly vznikat po druhé světové válce, v té době jejich hlavní úloha byla péče o děti zaměstnaných rodičů (Hofbauer 2004, s. 76). V 50. letech 20. století byly vydány dokumenty stahující se k výchově mimo vyučování. Jednalo se o prováděcí předpisy, výchovné směrnice a organizační řády. V těchto dokumentech se začala více zdůrazňovat funkce školních družin a volnočasových činností, a jejich výchovný význam v rozvoji dítěte. Školní družina už nesloužila pouze k pokračování vyučování. K významné změně došlo v roce 1960. Školský zákon z roku 1960 ustanovil, že školní družiny budou součástí škol jako zařízení pro výchovu mimo vyučování pro děti mladšího školního věku (Pávková 2011b, s. 21). Pro děti staršího školního věku byly zřízeny školní kluby. A po roce 1965 bylo jak od školní družiny, tak i od školního klubu vyžadována činnost rekreační, výchovná a vzdělávací (Musil 2014, s. 65). Další zásadní změna školského zákona z roku 1978 umožnila zřizovat školní družiny jako samostatné zařízení pro žáky z více škol. Činnost školní družiny se řídí vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (Pávková 2011b, s. 21).

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je školní družina v § 7, odst. 4 označována za školské zařízení, které *„poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí“*. Podle téhož zákona v § 7, odst. 5 spadá školní družina mezi školské zařízení pro zájmové vzdělávání.

Ve výše citovaném zákoně v § 118 je uvedeno, že zařízení pro zájmové vzdělávání uskutečňuje výchovné, vzdělávací, zájmové, případně rekreační akce s osvětovou činností.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, je prováděcím právním předpisem k zákonu č. 561/2004 Sb. Vyhláška spadá mezi legislativu zabývající se činností školní družiny. Stejně jako v předešlém zákoně i v této vyhlášce hovoří o školní družině jako o školském zařízení pro zájmové vzdělávání. V § 8, 9 a 10 vyhlášky č. 74/2005 Sb. je popsána činnost školní družiny, její účastníci, organizace a financování.

„Družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol, případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních“ (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 8, odst. 1). Školní družiny jsou zřizovány při základních školách, ale i samostatně a mohou je navštěvovat žáci jedné či více škol (Knotová 2011, s. 58).

Podle vyhlášky č. 74/2005 Sb., (§ 8, odst. 2) může být školní družina otevřena jednak ve dnech školního vyučování, ale i o školních prázdninách. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje pravidelně, příležitostně, ale i otevřenou nabídkou spontánních činností.

Pravidelnou činností se rozumí každodenní pedagogická práce s žáky, které jsou ve školní družině přihlášeny k pravidelné docházce. Příležitostnou činností jsou myšleny akce, které se uskutečňují nad rámec oddělení. Příležitostné akce mohou navštívit rodiče, ale i veřejnost. Mezi příležitostné činnosti řadíme např. karnevaly, besídky či sportovní dny. Spontánní činnost se ve školní družině odehrává převážně v ranních hodinách družiny, dále pak v odpoledních hodinách před koncem družiny při hře venku (Hájek 2011a, s. 146–147).

Pávková, Pavlíková a Hrdličková (2008, s. 43) popisují školní družinu jako zařízení pro výchovu mimo vyučování, které je určeno pro děti prvního stupně (1. – 5. ročník) základních škol. Podle Hájka (2011a, s. 146) to není pravidlem, k docházce se může přihlásit i žák z druhého stupně základní školy. Školní družina plní funkci výchovnou, zdravotní a sociální. Vyzdvihována je funkce sociální, zabezpečující péči o děti, v době jejich volného času po vyučování, kdy jsou jejich rodiče ještě v zaměstnání. Školní družiny organizují i zájmovou činnost v kroužcích, nejen pro přihlášené žáky k docházce, ale i pro ostatní za určitou finanční částku (Pávková, Pavlíková, Hrdličková 2008, s. 43). Kroužky mohou vést jednak vychovatelé školní družiny, ale i učitelé, rodiče anebo externí pracovníci (Hájek 2011b, s. 10).

Podle Hájka (2011b, s. 9–10) je školní družina přechodem mezi vyučováním ve školní třídě a domovem dětí. Školní družina má svá specifika, kterými se liší od vyučování. V první řadě se řídí pravidly pedagogiky volného času. Ve školní družině je upřednostňována činnost rekreační, odpočinková, zájmová a sociální. Knotová (2011, s. 58) ještě doplňuje činnosti veřejně prospěšné, sebeobslužné a přípravu na vyučování.

2.2 Cíle výchovy ve školní družině

Výchova se značí svou cílevědomostí (Pávková 2011a, s. 74). „*V neobecnější podobě je cíl ucelená ideální představa předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze získat výchovou*“ (Průcha, aj. 2013, s. 34). Pro dosahování cílů je důležité, aby si pedagog stanovil přiměřené cíle a zvolil efektivní prostředky. Dalším podstatným bodem je zhodnocení, zda bylo cílů dosaženo. Obecnými cíli výchovy mimo vyučování je naučit děti aktivně a efektivně využívat svůj volný čas (Pávková 2011a, s. 74–75).

Pro stanovení cílů výchovy ve školní družině můžeme vycházet ze školského zákona, kde jsou uvedeny obecné cíle následovně:

- „*rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,*
- *získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,*
- *pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,*
- *pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,*
- *utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,*
- *poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,*
- *získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 2, odst. 2).*

Pro školní družinu můžeme akceptovat i formulaci cílů uvedených v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání:

- „*Rozvoj dítěte, jeho učení a poznání;*
- *osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;*
- *získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí“ (Hájek 2011b, s. 11).*

Tyto cíle jsou spíše obecné, proto je Hájek (2011b, s. 11) doplňuje o jeden specifický cíl pro školní družinu: „*vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času“.*

Školní družina, jakožto součást vzdělávací soustavy, se zaměřuje stejně jako škola na získávání klíčových kompetencí, které jsou uvedeny v rámcových vzdělávacích programech. V předešlé kapitole jsme zmínili, že rámcový vzdělávací program pro školní družiny neexistuje, a proto nejsou dány žádné standardy, kterými klíčovými kompetencemi má žák školní družina vybavit. Školní družina by se měla zaměřovat na rozvíjení a upevňování kompetencí k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a interpersonální, a občanskou kompetenci. V rámci volného času je přidána jedna kompetence, která se vztahuje k zájmovému vzdělávání, a tou je kompetence k trávení volného času (Hájek 2007, s. 21–23). Ještě bych doplnila kompetence pracovní a nově je do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání přidána kompetence digitální, kterou vychovatelé ve školní družině mohou rozvíjet pomocí počítače, interaktivní tabule a různých aplikací vhodných k výchovně-vzdělávací činnosti (MŠMT 2021, s. 10).

Klíčové kompetence účastníka zájmového vzdělávání můžeme rozdělit na kompetence k realizaci zájmové činnosti a kompetence k aktivnímu využívání volného času. Ve školní družině jsou rozvíjeny spíše kompetence k aktivnímu využívání volného času, které jsou přiměřené pro žáky mladšího školního věku, i přesto si vymežíme obě kompetence. Mezi kompetence k realizaci zájmové činnosti patří poznávání a rozvíjení svých zájmů a nadání, znalost odborné terminologii a schopnost jí používat pro konkrétní zájmovou činnost, efektivně využívat a hospodařit s prostředky určené pro zájmovou činnost, znalost a dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při zájmové činnosti a schopnost spolupráce při zájmové činnosti. Mezi kompetence k aktivnímu využívání volného času patří dovednost aktivně využívat svůj volný čas, umět rozlišovat dobu volného času a dobu povinností, mít přehled o možnostech využívání volného času, umět rozlišit vhodné a nevhodné zájmové činnosti, umět využívat svůj

volný čas k seberealizaci, znát zásady zdravého životního stylu a relaxace (Heřmanová, Macek 2009, s. 57–58)

Cíle výchovy by také měly reagovat na aktuální výchovné problémy, mezi které patří sociálně patologické jevy, jako je drogová závislost, nesnášenlivost, agresivita apod. Ve školách a školských zařízeních jsou uplatňovány preventivní výchovné programy, které čelí výše zmíněným jevům. Jsou orientovány na výchovu ke zdravému životnímu stylu, výchovu k odpovědnosti za své chování, na posilování komunikačních dovedností, na zvyšování sociálních kompetencí a nalezení místa ve společnosti, na výchovu k odstraňování nedostatků v psychickém ovládnutí a na formování postojů. Hájek ve svém článku uvádí, že ve školní družině tvoří největší podíl činnosti zaměřené na výchovu ke zdravému životnímu stylu a naopak jsou podle něj nedostatečně posilovány komunikační dovednosti. Jedním z dalších důvodů, proč nejsou ve školní družině adekvátně plněny jednotlivé oblasti, je nedostatečná odborná připravenost vychovatelů, a to i přesto, že právě tyto specifické úkoly má na starosti hlavně výchova mimo vyučování (Hájek 2000d, s. 21).

2.3 Dokumentace školní družiny

Dokumentace školní družiny obsahuje: rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku, evidenci žáků neboli školní matriku (ta obsahuje údaje o žácích, jeho osobní informace, zdravotní způsobilost, datum přihlášení a odhlášení žáka ze školní družiny, ale i kontakt na zákonné zástupce), doklady o přijetí žáků, o průběhu jejich vzdělávání a ukončování, školní vzdělávací program školní družiny, třídní knihu, která obsahuje údaje o průběhu vzdělávání, vnitřní řád školní družiny, rozvrh provozu (ten může být součástí vnitřního řádu) a knihu úrazů (Hájek 2011b, s. 45; Zákon č. 561/2004 Sb., § 28, odst. 1). Úraz musí být do knihy zapsán do 24 hodin od jeho zjištění. Zápis obsahuje pořadové číslo úrazu, údaje o žákovi, kterému se úraz stal, popis úrazu a události, jak k němu došlo, v kolik hodin a kdo u toho byl, jestli byl úraz ošetřen a kdo to prováděl, v poslední řadě podpis vychovatele, který dělal zápis do knihy úrazů (Vyhláška č. 64/2005 Sb., § 1, odst. 1–2).

2.3.1 Školní vzdělávací program ve školní družině

Podle školského zákona se vzdělávání ve školách a ve školských zařízeních uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů (Zákon č. 561/2004 Sb., § 3, odst. 2). Pro školní družiny nejsou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v České republice vydávány rámcové vzdělávací programy jako pro školy, které pak na jejich základě vytvářejí školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) (Burdíková 2007a, s. 14; Heřmanová, Macek 2009, s. 10). Školní

družina si vytváří vlastní ŠVP, který se odvíjí hlavně od podmínek a možností konkrétní školní družiny. Na tvorbě ŠVP se podílejí všichni vychovatelé, což se jeví jako pedagogicky přínosné, protože mají možnost reagovat na problémy z předchozích let. Vychovatelé mají při jeho tvorbě větší volnost. Měli by však myslet na to, že by ŠVP školní družiny měl navazovat na ŠVP školy, proto pro ně může být inspirativní i Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání anebo i Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, protože z mateřské školy přichází do družiny nejvíce žáků (Hájek, aj. 2007, s. 7–8). Vychovatelé při výběru činností jsou často ve spojení s třídními učiteli. Snaží se propojit učivo z vyučování s různými činnostmi ve školní družině, promyšlejí to, aby učivo navazovalo a děti si upevňovaly znalosti z dopoledne i při odpoledních aktivitách, motivační a hravou formou (Štefflová 2016, s. 7).

Mezi povinné body, které musí ŠVP školní družiny obsahovat řadíme výchovně-vzdělávací cíle, obsah vzdělávání, formy vzdělávání, časový plán vzdělávání, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek, podmínky přijímání uchazečů, podmínky průběhu i ukončování vzdělávání, bezpečnost a ochrana zdraví a podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Identifikační údaje, charakteristika zařízení, hodnocení činnosti účastníků a autoevaluce nejsou povinnými body (Hájek 2011a, s. 157–158; Hájek 2011b, s. 51).

Rozsah, struktura textu a členění obsahu či grafická úprava ŠVP je zcela v režii školní družiny, která ŠVP vytváří. Nejsou stanoveny žádné standardy, které by určovaly úpravu dokumentu (Burdíková 2007b, s. 17).

Školní vzdělávací program školní družiny vydává buď ředitel školy, pokud je školní družina součástí školy, anebo ředitel samostatné školní družiny. ŠVP je veřejný dokument, do kterého může každý nahlížet. Může mít významnou roli při výběru a rozhodování rodičů, kam své dítě umístit (Heřmanová, Macek 2009, s. 10).

2.3.2 Vnitřní řád

Vnitřní řád obsahuje práva a povinnosti dětí navštěvujících školní družinu a jejich zákonných zástupců. Nezbytnou součástí vnitřního řádu je vymezení pravidel vzájemných vztahů žáků a zákonných zástupců s vychovateli. Vnitřní řád obsahuje informace o provozu a vnitřním režimu školní družiny. Povinnou součástí vnitřního řádu tvoří podmínky pro zajištění bezpečí a ochrany zdraví dětí a též podmínky ochrany před sociálně patologickými jevy,

diskriminací a násilím. Posledním bodem, který nesmí ve vnitřním řádu chybět, jsou podmínky zacházení s majetkem školní družiny (Zákon č. 561/2004 Sb., § 30, odst. 1).

Vnitřní řád vydává ředitel školy, případně samostatná školní družina, na jeho vytváření se mohou podílet vychovatelé. Měl by být stručný a srozumitelný, ideální délka je jedna strana strojopisu. Platný vnitřní řád obsahuje podpis toho, kdo řád vydává, datum schválení a datum, kdy začíná být platným. Vnitřní řád je závazný dokument pro vychovatele a má informativní charakter pro rodiče. Seznámení rodičů s vnitřním řádem musí být prokazatelné, např. podpisem (Hájek 2011b, s. 46–49). Ve školní družině má být vnitřní řád vyvěšen na přístupném místě pro všechny rodiče, žáky i učitele (Zákon č. 561/2004, Sb., § 30, odst. 4).

2.4 Režim dne ve školní družině

Režim školní družiny může být přílohou vnitřního řádu školní družiny. Měla by být stanovena doba provozu školní družiny a časů, kdy si rodiče děti vyzvedávají, a kdy děti odcházejí samy domů (Hájek 2000b, s. 22). Harmonogram různých školních družin se může lišit, hlavně co se časů týče, ale uvedené činnosti by měly mít stejnou posloupnost. Režim se může měnit dle ročních období, ale měly by být zachovány psychohygienické požadavky (Hájek, aj. 2007, s. 59). Ranní družina bývá otevřena okolo 6:00 a zavírací doba je obvykle od 16:30 do 17:30. Existují i výjimky, opět záleží na umístění školní družiny, ale i pracovní doby rodičů (Štefflová 2016, s. 7).

Školní družina může být otevřená v ranních hodinách před začátkem školního vyučování. V tuto dobu se zařazují spíše oddechové činnosti, které jsou klidné a nenáročné. V ranní družině nebývá vytvořený plán a děti mají volnost, co se výběru činnosti týče. Z ranní družiny jsou děti odvedeny vychovatelem do třídy před začátkem prvního zvonění. Dále školní družina pokračuje až odpoledne po školním vyučování. Děti bývají přivedeny do školní družiny, kde probíhají sebeobslužné činnosti (hygiena před obědem), odkud se pak přesouvají do školní jídelny na oběd. Následuje přemístění do prostorů školní družiny, kde je místo pro odpočinkovou činnost. Po odpočinku bývá rekreace a možnost pohybových aktivit venku, které kompenzují dopolední sezení při vyučování. Po 15. hodině je výkonností křivka nahoře, a proto je vhodné do denního režimu zařadit přípravu na vyučování a organizované zájmové činnosti. Na konce dne, pokud děti tráví čas ve školní družině do podvečerních hodin, se znovu zařazují odpočinkové či rekreační činnosti. Po celém dni si buď rodiče vyzvednou dítě ze školní družiny anebo odchází samo (Pávková 2011b, s. 65–66; Kožuchová 2018, s. 157–160).

Pro organizovanou zájmovou činnost si musí vychovatelé vyhradit čas, který se odvíjí od toho, kdy si děti vyzvedávají rodiče anebo kdy samy opouští školní družinu. Protože během tohoto času by neměly být děti rušeny. Měl by to být čas, ve kterém školní družina naplňuje své výchovně-vzdělávací povinnosti vůči dětem. Tato konkrétní doba by měla být uvedena ve vnitřním řádu školní družiny (Hájek 2000c, s. 22). Pokud školní družina zřizuje zájmové kroužky, musí je vhodně zařadit v průběhu dne, aby nebyl narušen program školní družiny (Pávková 2015, s. 134). Problém nastává u kroužků nabízených mimo školní družinu, které mohou omezovat školní družinu v jejím běžném režimu. Odchod a vyzvedávání dětí narušuje odpoledne, často dochází k tomu, že místo procházky musí děti trávit odpolední čas ve školní družině. Ovšem to se školní družiny snaží řešit převážně tím, že rozšiřují svou nabídku zájmových kroužků, které jsou časově přizpůsobené dennímu režimu konkrétní školní družiny. V některých školních družinách se osvědčila možnost dne zájmových činností. V tento den jsou děti z různých oddělení rozděleny podle svých zájmů a pracují ve skupinách s vychovatelem. Tato možnost je pro většinu školních družin složitá na organizaci (Hájek 2004b, s. 9).

2.5 Prostorové podmínky a materiální vybavení školní družiny

„Každé oddělené školní družiny má mít svou místnost pro hernu, vybavenou vhodným nábytkem, který má připomínat domácí prostředí“ (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 67).

Prostory školní družiny by měly být podnětné a příjemné, slunné a vzdušné, s dobrým osvětlením a výhledem do zeleně (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 66–67). Prostorové podmínky jsou dány vyhláškou **č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých**, ve znění pozdějších předpisů, která v § 7 stanovuje nejmenší plochu místnosti rozměrem 2m² na 1 žáka. Pokud prostory pro pobyt ve školní družině nejsou součástí školy, musí být vymezen prostor na odkládání oděvů a obuvi. Dále musí být vyčleněn prostor na záchod s předsíňkou a umyvadlem pro dívky a chlapce zvlášť (Vyhláška č. 410/2005 Sb., § 7). Umyvadla musí být vybavena tekoucí pitnou vodou, studenou i teplou. V hygienických zařízeních je nezbytnou součástí dávkovač s mýdlem a možnost osušení rukou jednorázovými ručníky či vysoušečem rukou. K dispozici dále musí být toaletní papír, a dívky musí mít na svých záchodech krytý náslapný koš na odpadky (Příloha č. 1, bod 8 k vyhlášce č. 410/2005 Sb.).

Ohledně podlahy ve školní družině se doporučuje část místnosti pokrýt kobercem, kde budou mít děti místo na hraní a odpočinek, zbylý prostor pokrýt stíratelným linoleem, kam se mohou umístit stolky se židlemi, uspořádané tak, aby děti na sebe viděly a mohly spolu komunikovat. Tato část místnosti bude sloužit k rukodělným a výtvarným činnostem. Všechn nábytek by měl odpovídat výškovým rozměrům dětí. Důležitou podmínkou je rozložení nábytku, který má splňovat zásady bezpečnosti a zachování co největšího prostoru pro pohyb a činnosti. Mezi běžné vybavení, které bývá součástí školní družiny, řadíme stolní hry a stavebnice, potřeby pro výtvarnou a pracovní činnost (papíry, pastelky, fixy, čtvrtky, štětce, vodovky, ...), hudební nástroje, které jsou většinou určeny pro vychovatele při doprovázení pěvecké aktivity dětí, případně nástroje vyrobené dětmi na hraní. V nabídce by neměly chybět ani knihy a časopisy s křížovkami či kvízy. V dnešní digitální době ve školních družinách nechybějí počítače, televizory či jiné chytré technologie, které se využívají hlavně jako motivace k tématu. Pro zájmové činnosti se běžně využívají i venkovní prostory (hřiště, dvorky). V těchto prostorách by mohly být pískoviště, koše na házení, prolézačky a houpačky. Na asfaltu mohou být nakreslení skákací panáci či dopravní hřiště. Na sportovní aktivity bývají k dispozici míče, gymnastické kruhy, gummy na skákání, koloběžky a švihadla (Hájek 2011b, s. 42–43).

2.6 Obsah činností ve školní družině

Školní družina navazuje na školní vzdělávací činnosti základní školy, ale nejedná se o pokračování vyučování, ani ho nemá nahradit (Pávková, aj. 2008, s. 114). Obsah činností ve školní družině je pestrý, bohužel většinou není v časových možnostech vychovatelů zařadit všechny činnosti do jednoho odpoledne ve školní družině, a proto se často činnosti prolínají mezi sebou. Odpočinkové a rekreační činnosti by měly být součástí každého dne (Hájek 2000a, s. 21).

Mezi výchovně-vzdělávací činnosti uskutečňované ve školní družině patří odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a přípravu na vyučování (Pávková 2011a, s. 76).

ODPOČINKOVÉ A REKREAČNÍ ČINNOSTI

Odpočinkové činnosti slouží k odstranění únavy z vyučování a k obnově sil. Odpočinkové činnosti se ve školní družině zařazují po obědě. Mezi odpočinkové činnosti řadíme relax na koberci nebo nějaké podložce, dále také klidové hry, klidné zájmové činnosti a poslechové činnosti (Hájek 2011a, s. 146). Odpočinkové činnosti nemusí být organizované.

Jedná se spíše o spontánní činnosti, které jsou pohybově i intelektuálně nenáročné. Naopak rekreační činnosti jsou zaměřeny na pohyb (Hájek 2000a, s. 21). Mezi rekreační činnosti řadíme závodivé hry a organizovanou zájmovou činnost (Hájek, aj. 2007, s. 27).

Vyučování může žákům způsobit únavu, jak psychickou, tak i fyzickou. Psychická únava bývá způsobena nutností se soustředit na učivo, mít adekvátní pracovní tempo a celkově vyhovět požadavkům od učitelů. Fyzická únava je jednou z příčin dlouhého sezení v lavici. U mladších žáků se můžeme setkat s namoženými svaly ruky či předloktí ze psaní, a pokud se žákům nedostane odpočinku či rekreace, může se u nich vyskytnout nepozornost, vzdorovitost, neposlušnost, menší výkonnost, zpomalené tempo, zhoršení kvality činnosti a krátkodobé paměti. V horších případech dochází k poruchám chování, jako je například lhaní, agresivita, podvádění. Mezi fyzické projevy únavy patří bolesti hlavy, nechutenství, koktavost apod. Školní družina zabezpečuje ochranu před dalším přetěžováním žáků a nabízí jim odpočinek k odstranění únavy z vyučování (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 84; Musil 2014, s. 37). Pro odpočinek by si děti měly samy zvolit vyhovující polohu. Rozhodně takovou polohou není přikázané sezení na židlích u stolů (Hájek 2011b, s. 42).

ZÁJMOVÉ ČINNOSTI

Ve školní družině pomáháme dětem rozvíjet jejich zájmy. „*Dětské zájmy se projevují jako určité zaměření na některé činnosti*“ (Holeyšovská 2009, s. 16). Nabídka zájmových činností ve školní družině by měla být pestrá, aby děti mohly objevovat své vlastní dispozice (Hájek 2000a, s. 21). V mladším školním věku se zájmy často mění, proto je důležitá podpora rodičů a vychovatelů, kteří mohou pomoci dítěti najít takové činnosti, které ho budou bavit a zároveň naplňovat (Holeyšovská 2009, s. 16).

Zájmové činnosti jsou aktivity, které mají uspokojovat a rozvíjet individuální potřeby jedince, ale i jeho osobnost. Zájmy se vážou na vlohy a schopnosti člověka, proto je pro zájem typický vztah k činnosti, při které je dítě úspěšné (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 92–93). Podrobněji se zájmovým činnostem věnujeme v další kapitole.

SEBEOBSLUŽNÉ ČINNOSTI

Vychovatelé ve školní družině vedou děti k péči o jejich vlastní osobu, ale i o jejich osobní majetek. Především se zaměřují na upevňování hygienických návyků, učí děti správně volit oblečení (podle počasí a příležitosti), vedou děti k péči o udržování čistoty ve svém okolí. Do sebeobslužných činností řadíme i jednání s lidmi, kde se děti učí návykům společenského

chování. Vychovatelé při takovém výchovném působení musí být trpěliví, vytrvalí a důslední (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 51).

VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ ČINNOSTI

Veřejně prospěšné činnosti jsou takové činnosti, které mají vést děti k prosociálnímu chování. Vykonávání dobrovolné činnosti, bez očekávání, že se nám někdo odmění. Veřejně prospěšná činnost je založena na dobrovolnosti. Mezi možné příklady veřejně prospěšné činnosti můžeme zařadit například ochranu životního prostředí, osvětovou činnost či pomoc druhým lidem. Při adekvátním pedagogickém působení se tyto činnosti podílejí na utváření kladných charakterových vlastností jedince (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 52).

PŘÍPRAVA NA VYUČOVÁNÍ

Příprava na vyučování byla v minulých letech chápána jako omezování rodinného působení na žáky, proto je v dnešní době nepovinná, i přesto školní družina dětem přípravu na vyučování nabízí, ovšem za specifických podmínek. Vypracování úkolů musí být projednáno se zákonnými zástupci. Vedle zákonných zástupců by vychovatelé měli kontaktovat i vedení školy a třídní učitele. Práce na domácích úkolech by se měla řídit výkonovou křivkou, proto je radíme v režimu dne až po 15. hodině. Mezi další podmínky patří odpovídající prostředí, které je přizpůsobeno žákům – psaní úkolů u stolu v klidném prostředí, kde nebudou rušeni ostatními spolužáky. Vychovatel může žákovi úkol po jeho vypracování zkontrolovat a v případě, že se vyskytnou v textu chyby, vyzvat žáka, aby si svůj úkol překontroloval (Hájek 2011a, s. 147–149).

Do přípravy na vyučování je zahrnuto vypracovávání písemných domácích úkolů, ale i didaktické hry, skrze které si žák procvičuje školní poznatky např. na procházkách, na exkurzích, při četbě, při práci s počítačem anebo při poslechových činnostech (Hájek 2007, s. 27; Hájek 2011a, s. 147–148).

2.7 Druhy zájmových činností ve školní družině

„Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci. Jako součást volného času plní i úkoly zdravotně-hygienické“ (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 98).

Pávková, Pavlíková a Hrdličková (2008, s. 51) dělí zájmové činnosti na společenskovední, přírodovědné, pracovní-technické, tělovýchovné, sportovní a estetickovýchovné.

SPOLEČENSKOVĚDNÍ ČINNOSTI

Mezi společenskovední činnosti patří poznávání současného společenského dění, ale i historických souvislostí. Jsou to činnosti, které mají vést k utváření vztahu k naší zemi a jejím tradicím, společenskému životu, mateřskému jazyku, sběratelství, rodičovství a partnerství. Mezi společenskovední činnosti řadíme například: poznávání historických míst a významných míst v okolí bydliště, seznamování se s významnými svátky a dodržování jejich tradic, studium cizích jazyků, sledování politických událostí, účastnění se společenských akcí apod. (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 94)

Kožuchová, aj. (2018, s. 66) do společenskovedních činností zahrnuje i chování lidí ve společnosti, utváření si vztahů k rodině, ke spolužákům a k ostatním blízkým, s kterými je jedinec v kontaktu, ale podporuje i toleranci vůči ostatním lidem, jejich kultuře či zdravotnímu hendikepu. Cílem společenskovedních činností je i efektivní práce ve skupině, kde se má jedinec naučit spolurozhodovat, ale vyjádřit i svůj názor, umět vyslechnout a respektovat názor někoho jiného, poskytnou pomoc a samostatně řešit konflikty (Kožuchová, aj. 2018, s. 66).

PŘÍRODOVĚDNÉ ČINNOSTI

Přírodovědné činnosti mají za úkol u žáků pěstovat vztah k přírodě a k její ochraně. Činnosti, které patří mezi přírodovědné, jsou pěstitelství, chovatelství, pozorování živé a neživé přírody, činnosti podporující správné postoje k životnímu prostředí, práce s odbornou literaturou (např. atlasy), mapování a uchovávání přírodovědné dokumentace (např. herbáře), návštěva institucí, které se zabývají přírodovědnou tematikou (např. botanické zahrady a zoologické zahrady), ale i různé specializované činnosti (např. včelařství) (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 95).

PRACOVNĚTECHNICKÉ ČINNOSTI

Pracovní-technické činnosti rozvíjí u jedince manuální dovednosti, zároveň jde o získávání vědomostí o technické činnosti a jejich možné užití v praxi. Mezi pracovní-technické činnosti řadíme práci s různými druhy materiálů, drobné opravy a montážní činnosti, modelářství, příprava jídel, ale i činnosti týkající se výpočetní techniky

(Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 94–95). V pracovních činnostech nejde pouze o manuální zručnost, ale i o dodržování pravidel hygieny (průběžné mytí rukou a samozřejmě udržování pořádku při práci) a bezpečnosti při práci (pracovní oděv při práci, dohled při práci s ostrými nástroji). Dále vést děti k zodpovědnosti za svou práci, naučit je pracovat samostatně, ale i ve skupinách, kde můžeme rozvíjet pocit sounáležitosti a bezpochyby komunikaci mezi dětmi. Důležité je také rozvržení práce, naplánování postupu a její realizace (Kožuchová, aj. 2018, s. 67; Omesová 2004, s. 16).

TĚLOVÝCHOVNÉ A SPORTOVNÍ ČINNOSTI

Skrze tělovýchovné a sportovní činnosti se snažíme pomoci k lepší fyzické zdatnosti a ke zvýšení psychické odolnosti, protože pohybová aktivita vede ke zdravému vývoji jedince. Snažíme se, aby si děti utvořily pravidelný návyk pohybu, který pak bude jejich běžnou součástí života v dospělosti. Ve školní družině jsou vhodné pro tělovýchovné a sportovní činnosti venkovní prostory, kde mají děti možnost pohybu na čerstvém vzduchu. Pobyt venku má několik výhod. Venku přichází více podnětů na všechny smysly dítěte, pobyt venku napomáhá jednak relaxaci, ale také snižuje hladinu stresu. Do tělovýchovných a sportovních činností nepatří pouze aktivity spojené s pohybem, ale také získávání znalostí o pravidlech sportovních her, o úspěšných sportovcích či sledování sportovních soutěží (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 96–97; Danišová 2018, s. 4). Důležitý je prostor i pro soutěže a závody, konané školní družinou, kde si děti mohou poměřit své schopnosti v různých pohybových činnostech. Kromě toho, že dítě ukáže, co umí a bude pochváleno, učí se toleranci k soupeři, dodržovat pravidla, prohrávat a vyrovnávat se s prohrou adekvátními způsoby (Vidlářová 1992, s. 19–20).

ESTETICKOVÝCHOVNÉ ČINNOSTI

Estetickovými zájmovými činnostmi rozvíjejí výtvarný, hudební, literární, dramatický a hudebně-pohybový projev a tvořivost, ale i kulturu chování a výchovu vkusu (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 96).

Výtvarné činnosti se zaměřují na vnímání krásy umění, její poznávání a chápání, ale i na práci s různými výtvarnými technikami a prostředky. Skrze výtvarné činnosti se děti učí vyjadřovat své pocity a myšlenky. Výtvarná činnost také umožňuje zpracovat své zážitky a přeměnit je ve výtvarné dílo. Vzniklé výrobky často zdobí školní družinu, případně prostory školy (Kalábová 2018a, s. 14, Kalábová 2018b, s. 22). Hájek (2003, s. 8) negativně hodnotí, u výtvarných činností, časté zaměření vychovatelek na výsledek než na rozvoj kreativity u dětí. Důvodem jsou kritičtí rodiče, kteří na základě výrobků hodnotí práci školní družiny.

Vychovatelé nabádají k napodobování tím, že se snaží předkládat všemožné šablony, jak má výtvar vypadat, místo toho, aby podněcovaly v dětech předchozí smyslové zkušenosti.

Hudební činnosti se zaměřují na hru na hudební nástroje, na zpěv, na poslech hudby, rytmizaci (ta rozvíjí jednak fantazii, ale i mluvený projev), poznávání známých umělců a jejich děl, ale i pohybových her při hudbě. Nacvičené písně mohou být součástí besídek konaných ve školní družině (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 96). Hudební výchovu lze využít i při odpočinkových činnostech při poslechu např. vážné hudby. Také lze propojovat hudební a výtvarné činnosti, kdy si děti vyrábějí hudební nástroje, které pak mohou během roku využívat a případně i zdokonalovat (Ležalová 2003, s. 22).

Literárně-dramatické činnosti využívají pro rozvoj jedince četbu, její přednes a dramaturgii zaměřenou na podporu komunikačních dovedností a sociálních vztahů. Dále i návštěvy divadel, galerií, kin a různé besedy podporují estetické cítění a posilují vztah ke kulturním hodnotám (Pávková, Pavlíková a Hájek 2008, s. 96; Kožuchová, aj. 2018, s. 67–68).

VÝPOČETNÍ TECHNIKA

Jednou z dalších zájmových činností, se kterou se můžeme setkat ve školní družině, je výpočetní technika, přestože není uvedena v úvodním rozdělení, dostává se v dnešní technologické době do popředí. Při výchovně-vzdělávací činnosti mohou vychovatelé využívat herní aplikace a programy. Úskalím je výběr aplikací, které jsou adekvátní. Mezi takové řadíme ty, které rozvíjejí kreativní schopnosti, jsou nápomocné při přípravě na vyučování a podporují spolupráci a komunikaci mezi dětmi. Mezi nevhodné řadíme aplikace a programy s tematikou bojových sportů, aplikace s násilím a brutalitou. Zároveň je důležité se zamyslet, zda je aplikace vhodná pro danou věkovou kategorii a časově zvládnutelná (Macek 2011b, s. 120).

3 Vychovatel ve školní družině

Třetí kapitola se zabývá osobností vychovatele, jeho kvalifikačními náležitostmi, ale i vlastnostmi a schopnostmi, které jsou u vychovatele žádoucí. Následně je popsána pracovní náplň vychovatele ve školní družině. Dále jsme se zaměřili na možné přístupy vychovatele k dětem a na jejich interakci a komunikaci.

3.1 Legislativní ukotvení vychovatele

„Vzdělávání ve školách a školských zařízeních zajišťují vzdělávání pedagogičtí pracovníci“ (Zákon 561/2004 Sb., § 7, odst. 7). Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je vychovatel pedagogický pracovník, který vykonává přímou pedagogickou činnost.

Vychovatel musí splňovat 4 předpoklady, které jsou nezbytné pro výkon jeho činnosti. Mezi tyto předpoklady řadíme způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost, znalost českého jazyka a samozřejmě odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost (Zákon č. 563/2004 Sb., § 3, odst. 1).

3.2 Vzdělanostní předpoklady vychovatele ve školní družině

Vychovatel pracující ve školní družině by měl mít minimálně střední vzdělání s maturitní zkouškou zaměřené na přípravu vychovatelů a pedagogů volného času nebo také získané střední vzdělání s maturitní zkouškou v oboru, který je zaměřen na přípravu učitelů předškolního vzdělávání za podmínky vykonání jednotlivé zkoušky zaměřené na vychovatelství. Při získaném středním vzdělání s maturitou nepedagogického směru je nutné si doplnit vzdělání v programu celoživotního vzdělávání, které je poskytované vysokou školou a zaměřené na obor vychovatelství, sociální pedagogiku, pedagogiku volného času nebo na přípravu učitelů základní a střední školy. Ve školní družině mohou dále pracovat vychovatelé, kteří mají získané vyšší odborné vzdělání v akreditovaném oboru zaměřeném na vychovatelství, pedagogiku volného času, speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku, ale také vychovatelé s jiným získaným vyšším odborným vzděláním v případě, že si doplní své v vzdělání programu celoživotního vzdělávání, které je uskutečňováno vysokou školou a zaměřené na vychovatelství, sociální pedagogiku, pedagogiku volného času a na přípravu učitelů základní či střední školy nebo studiem pedagogiky. Nejvyšším vzděláním pro tuto profesi je vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogických věd. Vychovatelem mohou být ti, kteří mají získané vysokoškolské vzdělání oboru učitel 1. i 2. stupně, přípravné třídy i učitel přípravného

stupně speciální, učitel střední školy a učitel uměleckých odborných předmětů v základní umělecké škole, střední škole a konzervatoři, učitel jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a učitel náboženství. Jiné získané vysokoškolské vzdělání musí být doplněno vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd, které uskutečňuje vysoká škola nebo studiem pedagogiky (Zákon č. 563/2004 Sb., § 16, odst. 1).

V práci vychovatele je samozřejmě důležitý všeobecný přehled, znalost pedagogiky, obecné, sociální a vývojové psychologie. Důležité je umět tyto teoretické znalosti aplikovat v praxi. Vychovatel musí dbát na vhodnou volbu metod a prostředků, které se odvíjí od věkových zvláštností dětí. Měl by mít i základní znalosti ze speciální pedagogiky v případě, že budou ve školní družině děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Do obsahu činností ve školní družině patří i příprava na vyučování, a proto musí mít vychovatel takové znalosti učební látky, aby byl schopný dítěti poradit (Hájek 2011b, s. 35).

3.3 Profil vychovatele ve školní družině

První, čeho si na vychovateli můžeme všimnout, je vzhled, který utváří první dojem. Měl by být oblečen vhodně k činnostem, které se ve školní družině vykonávají. Jeho doplňky by neměly ohrožovat bezpečnost dětí. U vychovatelek by mělo být líčení střídmé, nenápadné (Hájek 2011b, s. 33–34). Mezi osobnostní dispozice vychovatele, které jsou žádoucí při jeho práci, řadíme kladný vztah k dětem a schopnost empatie, která je nezbytná při porozumění pocitům a chování dětí (Pávková 2011a, s. 135).

Bezpochyby je důležitá i komunikativnost. Neměl by na děti křičet, ale mluvit v nižších polohách. Intonace by měla být klidná, ale ne monotónní. Důležitá je i slovní zásoba, která by měla být dostatečně pestrá. Mluva by měla být spisovná, výběr slov by se měl odvíjet od znalostí dané skupiny. Vychovatel by si měl hlídat i svůj neverbální projev (Hájek 2011b, s. 33–34).

Mezi žádoucí rysy patří odolnost při zvládnání náročných situací a také nekonfliktnost při jejich řešení. Vychovatel by se měl umět přizpůsobit proměnlivým podmínkám a umět efektivně řešit nečekané situace. Jeho požadavky na děti by měly být přiměřené. Má si všimnout i názorů a nápadů dětí. Bezpochyby by mu neměla chybět kreativita, tvořivost, hravost a smysl pro humor. Důležitá je i fyzická zdatnost a dobrý zdravotní stav, aby zvládal tělovýchovné aktivity s dětmi (Pávková 2011a, s. 135–137).

Podle Koláře (2015, s. 35) je vychovatel iniciátorem i průvodcem žáka v jeho volném čase ve družině. Podle něj je základním činitelem, který se snaží, skrze výchovné aktivity, žáky dovést k danému cíli. Jeho úkolem je stanovit adekvátní cíle výchovy a vzdělávání a zároveň volit vhodné prostředky k jejich dosažení. Během této cesty děti podporuje a motivuje (Kolář 2015, s. 35). Vychovatel má v dětech probouzet zájem o okolí, podněcovat všímavost a zvědavost, podporovat dítě při jeho činnosti. Zaměřuje se i na navazování vztahů ve skupině a komunikaci dětí mezi sebou. Všechny tyto projevy pak následně přiměřeným způsobem hodnotí (Hájek, aj. 2007, s. 47). V kompetencích vychovatele by měla být schopnost provádět pedagogicko-psychologickou diagnostiku, která napomáhá k formulaci výchovných cílů a může být prostředkem individualizace a diferenciací dětí ve školní družině (Kolář 2015, s. 36).

3.4 Náplň práce vychovatele ve školní družině

Náplň práce vychovatele ve školní družině dělíme na přímou výchovnou činnost a nepřímou výchovnou činnost (Hájek 2011b, s. 37). Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů, ve své příloze předepisuje vychovatelům ve školních družinách odpracovat 28 až 30 hodin týdně přímé pedagogické činnosti, tudíž 10 až 12 hodin zbývá na nepřímou výchovnou činnost. Naplňování nepřímé činnosti stanovuje ředitel školy (Hájek 2011b, s. 37). Vedoucí vychovatel má stanovenou týdenní přímou činnost v závislosti na počtu oddělení. Jeho přímá pedagogická činnost může být 21, 23 nebo 25 hodin týdně (Příloha k nařízení vlády č. 75/2005 Sb.).

Náplň práce vychovatele je odvozena z funkcí výchovy mimo vyučování. Obecně můžeme říct, že do přímé výchovné činnosti patří práce s dětmi od jejich převzetí až po jejich odchod domů. Pokud bychom chtěli náplň práce konkretizovat, skládala by se ze zájmového vzdělávání dětí podle školního vzdělávacího programu, z vhodné a pestré volby činností, dodržování psychohygieny a režimu školní družiny, dbání na dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, vedení dětí k udržování čistoty v prostorách školní družiny, učít děti hygienickým návykům a společenskému chování, dodržování stanovených pravidel apod. (Hájek, aj. 2007, s. 49)

Do nepřímé výchovné činnosti patří příprava na práci s dětmi, která zahrnuje vypracovávání plánů výchovné činnosti. Vychovatel má na starosti vedení pedagogické

dokumentace školní družiny, dále zajišťuje materiály na výchovnou činnost, vede administrativu, účastní se pedagogických porad a školeních. Mezi nepřímou činností patří i spolupráce a komunikace s rodiči (Hájek, aj, 2007, s. 50; Hájek 2011b, s. 37).

3.5 Vychovatel a výchovné styly ve školní družině

Mezi základní styly výchovy řadíme autoritativní, liberální a demokratický styl (Čáp 1993, s. 332). Jednotlivé styly se v praxi neobjevují osamoceně. Většinou dochází k různým kombinacím, kde mohou převažovat prvky jednoho stylu (Kolář 2015, s. 37–38).

Autoritativní styl, jinak také nazývaný jako autokratický, je založen na rozkazech, hrozbách a trestech. Téměř vůbec nerespektuje přání a potřeby dítěte (Čáp 1993, s. 332). Od vychovávaného se vyžaduje plnění příkazů a dodržování zákazů. Vychovatel je v tomto vztahu nadřazený (Jedlička 2018, s. 333). Vychovatel neposkytuje dětem prostor pro vlastní iniciativu a samostatné jednání (Čáp 1993, s. 332). Takto vedené skupiny bývají vysoce výkonné, ale nejsou soudržné a spokojenost v nich je nízká až průměrná (Hájek 2011a, s. 180).

Další zmiňovaný styl je liberální, který se vyznačuje velkou volností. Dítě si dělá, co chce, a kdy chce. Děti nejsou nijak usměrňovány. Tento styl výchovy může být důsledkem budoucího sobectví a egocentrismu dítěte (Kolář 2015, s. 37). Liberální styl podporuje tvořivost a svobodu, ale zároveň takto vedení jedinci mají problémy s řádem a pravidly (Procházka 2012, s. 108). „*Přílišná volnost většinou vede ke vzniku kázeňských problémů a nespokojenosti jak dětí, tak vychovatelů*“ (Bendl 2015, s. 255).

A poslední z výše vyjmenovaných stylů je demokratický, který se pro zájmové vzdělávání jeví jako nejvhodnější (Bendl 2015, s. 255). Demokratický styl se vyznačuje respektem mezi vychovávaným a vychovatelem, společnou spoluprací a vzájemným porozuměním (Kolář 2015, s. 38). Demokratický výchovný styl poskytuje dostatek prostoru pro spontánní projevy dítěte a vyjadřování vlastních názorů při zachování respektu k autoritě vychovatele (Bendl 2015, s. 255). Jedlička (2018, s. 341) popisuje tuto výchovu jako: „*socializační působení, kde jsou stanovena srozumitelná pravidla a je vyvážen systém odměn i případných trestů*“. V takto vedené skupině je typická vysoká úroveň soudržnosti vztahů, které jsou přátelské (Hájek 2011a, s. 180).

„*Jednou z podmínek úspěšnosti ve výchově je pozitivní vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným*“ (Pávková 2011a, s. 114). Pro vznik takového vztahu je nezbytné, aby uměl vychovatel vychovávaného zaujmout. Měl by být pro vychovávaného pozitivním vzorem,

se kterým by se chtěl identifikovat, protože následně pak bude mít zájem přejímat jeho postoje a hodnoty (Pávková 2011a, s. 115). Vychovatel, který má s vychovávaným dobrý vztah, může do jisté míry kompenzovat nefunkční rodinné prostředí (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 54).

3.6 Interakce a komunikace mezi vychovatelem a dítětem

Ve školní družině probíhá mezi vychovatelem a vychovávaným pedagogická interakce. Pedagogická interakce je proces vzájemného působení osobností (v našem případě vychovatele a dítěte) v určitém výchovném prostředí (v našem případě ve školní družině). Tento proces má mít určitý cíl zaměření, ve školní družině se jedná o výchovné cíle, o kterých jsme psali ve druhé kapitole. Ve vzájemné interakci by nemělo docházet k manipulaci nebo využívání převahy svého postavení, které vyplývá ze sociálních rolí (Kraus 2008, s. 123). Na vzájemnou interakci mají vliv pedagogické, psychologické a sociální činitele. Na dítě mají vliv jednak pedagogické dovednosti vychovatele, ale i jeho zkušenosti a vědomosti. Dítě ovlivňuje i povaha a charakter vychovatele, jeho zájmy, výchovný styl, řečový projev a úprava zevnějšku. Všechny tyto aspekty mohou mít dopad na vnímání, paměť a myšlení dítěte, také na jeho výkon a chování, ale i na celkové klima ve školní družině (Nelešovská 2005, s. 77).

Prostředkem pedagogické interakce je pedagogická komunikace, která má určené účastníky, časové a prostorové podmínky (Kraus 2008, s. 123). „*Pedagogická komunikace probíhá ve výchovně-vzdělávacím procesu, je jeho podstatou*“ (Pávková, Hrdličková a Pavlíková 2008, s. 57). Pedagogická komunikace je závislá na konkrétní výchovné situaci, a proto je žádoucí, aby vychovatel reagoval okamžitě a ihned se uměl rozhodnout o adekvátních způsobech a prostředcích komunikace (Kraus 2008, s. 124). Při výchově mimo vyučování má pedagogická komunikace svá specifika, kterými se odlišuje od vyučování a od komunikace učitele s žáky při vyučování. Mezi zvláštnosti pedagogické komunikace ve školní družině můžeme zařadit změnu prostředí, které podporuje aktivitu dítěte (např. v kruhu, na koberci, u stolečků, v leže), více prostoru pro mimoslovní komunikaci a všímání si skrytých významů. Děti mají více možností vyjádřit své názory a emoce (komunikace ve formě dialogu), zároveň vychovatel má oproti učiteli více času zjistit do hloubky zájmy či problémy dítěte, čímž má i příležitost k navázání individuálnějšího kontaktu s dítětem, také má větší možnost přizpůsobit množství předávaných informací podle potřeb a momentálnímu rozpoložení dětí (Pávková, Hrdličková a Pavlíková 2008, s. 58).

4 Účastníci školní družiny

Účastníky školní družiny jsou převážně žáci 1. stupně základních škol, a proto se v této kapitole zabýváme mladším školní věkem. Zaměřujeme se na tělesný, rozumový, emoční a sociální vývoj mladšího školní věku. V závěru kapitoly popisujeme specifickou učení a hry ve školní družině.

4.1 Dítě mladšího školního věku

Školní družina je **určena žákům prvního stupně základní školy** (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 9 odst. 1). Období, kdy dítě navštěvuje základní školu, označujeme jako školní věk. Je to období, kdy dítě oficiálně vstupuje do společnosti, což je zároveň důležitým sociálním mezníkem, protože dítě získává novou roli školáka (Vágnerová 2012, s. 254–255). Školní věk je různými autory jinak věkově vytyčován. Většina autorů toto období dělí na mladší školní věk a starší školní věk/adolescenci. Např. Vágnerová (2012, s. 255) dělí školní věk do 3 kategorií – raný školní věk (od 6 do 9 let), střední školní věk (od 9 do 11 až 12 let) a starší školní věk (druhý stupeň základní školy až přibližně do 15 let). Matějček (in Langmeier, Krejčířová 2006, s. 119) školní věk rozděluje podobně, ale místo raný školní věk používá název mladší školní věk. V naší práci budeme používat označení mladší školní věk pro věkové období od první do páté třídy. Jedná se tedy o děti ve věku od 6 do 11 až 12 let (Říčan 2004, s. 145).

4.2 Vývoj mladšího školního věku

TĚLESNÝ VÝVOJ

Průměrná výška ve věku od 6 do 11 let se pohybuje od 117 do 145 cm. Váha může být v rozmezí 22 až 37 kg (Říčan 2004, s. 146). Dítě v mladším školním věku, při dostatečném pohybu a přísunu kvalitní stravy, bývá štíhle (Langmeier, Krejčířová 2006 s. 120). V tomto období se ještě neprojevují velké rozdíly mezi chlapci a dívkami, co se postavy týče, i přesto si můžeme u dívek všimnout širší pánve a větší podílu podkožního tuku. Chlapci mívají širší ramena a hrudník (Říčan 2004, s. 146; Thorová 2015, s. 410).

Tělesný růst v tomto období je rovnoměrně plynulý. V průběhu vývoje se zlepšuje jemná i hrubá motorika, dále se také zlepšuje koordinace pohybů. Motorické výkony závisí i na vnějších podmínkách. Úzkostliví rodiče ze strachu z ublížení omezují své děti v pohybových činnostech. Takové jednání může mít ve vývoji neblahý vliv na pohybové výkony jejich dětí, ale na i budoucí role ve skupině, protože tělesná síla a obratnost jsou často rozhodující v postavení jedince a v jeho oblíbenosti (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 120).

„Toto období je považováno za zlatý věk motorického učení, první období tělesné zdatnosti a obratnosti“ (Thorová 2015, s. 410). Děti zvládnou skákat koordinovaněji přes švihadlo, jezdit na kole, přesněji házet míčem, ... Pro mladší školní věk jsou vhodné skupinové hry a sporty jako je např. fotbal, hokej či přehazovaná, přestože by v tomto věku mělo jít spíše o hravost a radost dětí z pohybu, většina sportovních kroužků a oddílů se orientují spíše na výkon (Říčan 2004, s. 147; Thorová 2015, s. 410).

ROZUMOVÝ VÝVOJ

U dětí v 6 letech dochází k proměně jejich uvažování. Uvažování se začíná řídit zákony logiky a je vázáno na vlastnosti poznávané reality. Dítě zvládá přemýšlet i o věcech, které nejsou v jeho přítomnosti, a to na základě vybavení minulé zkušenosti. (Vágnerová 2012, s. 265–267). Myšlení se postupně zrychluje a stává se efektivnější. Dítě je schopné udržet v mysli více informací naráz (Říčan 2004, s. 148). Dítě dělá pokroky v logickém myšlení, i přesto ještě není plně vyspělé. Můžeme si všimnout opakování myšlenek od dospělých, které ale díky logickému myšlení umí kombinovat do nových souvislostí (Thorová 2015, s. 404).

Myšlení v období mladšího školního věku Piaget nazval fází konkrétních logických operací. Dítě v této vývojové fázi rozumí principu konzervace neboli stálosti vlastností, jako je hmotnost, délka, objem apod. Konzervace se postupně vyvíjí s věkem, což znamená, že např. v 6 letech chápe zachování délky, v 8 letech zachování objemu. Mezi další typické znaky patří reverzibilita, klasifikace, indukce, serialita, decentrace a myšlení (Thorová 2015, s. 405–406). Dítě začíná chápat reverzibilitu neboli vratnost změn, to znamená, že když něco udělá, ví, že se situace změní, a zároveň si uvědomuje, že ji lze vrátit do původního stavu (Vágnerová 2012, s. 269–270). Dítě dokáže klasifikovat věci podle různých vlastností. Je schopné utvářet množiny a podmnožiny. Indukce je schopnost zobecňování. To znamená, že dítě umí odvozovat obecné informace ze specifických. Schopnost indukce je závislá na zadání úkolu. Mezi osmým a desátým rokem zvládnou vyřešit obsah úkolu, který si umí konkrétně představit, abstraktní postupy dělají v tomto věku obtíže. Serialita je schopnost řadit předměty podle posloupnosti. Dítě umí seřadit obrázkový příběh podle časové posloupnosti nebo podle obecných vlastností od nejmenšího po největší apod. Schopnost seriality je ve školním prostředí důležitá při práci se zadáním úkolu (Thorová 2015, s. 405–406). *„Decentrace je schopnost posuzovat skutečnost z více hledisek a brát v úvahu různé souvislosti a vztahy“* (Vágnerová 2012, s. 268). Dítě v mladším školním věku umí pracovat s více informacemi, které následně dokáže kombinovat a zahrnovat je do svých závěrů (Vágnerová 2012, s. 268).

„Rozvoj myšlení mladších školáků se projeví používáním takové strategie uvažování, která se řídí základními zákony logiky a respektuje vlastnosti poznávané reality“ (Vágnerová 2012, s. 266). Myšlení je v tomto věku závislé na realitě, dítě je schopné uvažovat o věcech, které zná, i když nejsou v jeho přítomnosti. Důležitá je předchozí zkušenost a schopnost si tuto věc představit (Vágnerová 2012, s. 267).

EMOČNÍ VÝVOJ

„Zrání dětského organismu, především centrální nervové soustavy, se projevuje zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži“ (Vágnerová 2012, s. 305). Nástup do školy bývá spojován s napětím, radostným očekáváním, ale i s úzkostnými stavy. Dítě zažívá něco nového, a proto má obavy, jestli si najde kamarády, zda bude schopné plnit všechny požadavky učitele apod. Je to velký nápor na jeho psychiku (Jedlička 2012, s. 113). Emoční vývoj je rovněž závislý i na sociální zkušenosti dítěte, která ovlivňuje jeho prožívání (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 132).

V tomto období se vyvíjí emoční inteligence, což znamená, že se dítě umí lépe vyznat ve svých vlastních pocitech, ale i v pocitech jiných lidí. Začíná chápat jejich smysl a umí vysvětlit a zdůvodnit, proč se tak cítí. Do emoční inteligence je zahrnuta i schopnost s těmito pocity efektivněji zacházet (Vágnerová 2012, s. 305). *„Narůstající schopnost seberegulace je důsledkem skutečnosti, že dítě nyní lépe rozumí svým vlastním pocitům v dané situaci a současně bere ohled i na očekávání, požadavky a postoje sociálního okolí“* (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 131). Děti mladšího školního věku ovládají emoce natolik, že jsou schopny je předstírat, a to z různých důvodů. Regulace vlastních emocí je jedním z předpokladů pro úspěšné zapojení do společnosti. Této schopnosti si můžeme všimnout hlavně v kontaktu s vrstevníky, protože při jednání s dospělými je dítě jimi korigováno. Zapojení do společnosti je spojené i s rozpoznáváním a pochopením emocí druhých. V tomto období se rovněž rozvíjí empatie, která umožňuje se vcítit do pocitů druhého, ale také se snažit jeho pocity ovlivňovat (Vágnerová 2012, s. 306–310).

SOCIÁLNÍ VÝVOJ

Ze socializačního hlediska je v mladším školním věku významný nástup do školy. Dítě už není pouze pod vlivem rodiny a příbuzných, přichází do kontaktu se svými spolužáky a učiteli, kteří představují mocné autority (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 130). Nástup do školy se pojí s osvojováním sociálních rolí, které jsou pro dítě nové. Hovoříme hlavně o roli školáka, která přináší nové povinnosti, a o roli spolužáka, u které převažují spíše očekávání

vrstevníků (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 136). Školák si v začátcích školní docházky zvyká na své spolužáky, učí se s nimi spolupracovat, ale i prosadit se ve větší skupině (Jedlička 2017, s. 132).

Na začátku školní docházky je pro dítě rozhodující názor a hodnocení učitele, postupně s věkem převažuje vliv vrstevnické skupiny, se kterou se stále více ztotožňuje. Dítě se začíná porovnávat s ostatními, chová se stejně jako spolužáci a také se snaží dosahovat stejných výkonů (Vágnerová 2012, s. 312).

V mladším školním věku je pro dítě stále centrem života jeho rodina, ale v jeho průběhu začínají být stále významnější vztahy se svými vrstevníky. Zpětná vazba od vrstevníků se odráží v jeho sebepojetí a má vliv na jeho utváření. Vztahy mezi dětmi už jsou více výběrové. Děti si vybírají své přátele na základě společných zájmů či stejných osobnostních charakteristik. Vztahy v tomto období jsou nestálé. Není neobvyklé, že se děti v tomto věku často hádají a následně se udobřují (Thorová 2015, s. 407–408). Tyto zkušenosti slouží jako předpoklady pro budoucí rozvoj hlubších kamarádkých vztahů. Pozdější identifikace s vrstevnickou skupinou je jedním ze signálů odpoutání dítěte ze závislosti rodiny. Vrstevnické vztahy jsou pro dítě stále významnější a jejich izolace by mohla mít negativní následky ve formě sociální deprivace (Vágnerová 2012, s. 338–339).

„Školní věk je další fází přípravy na život ve společnosti“ (Vágnerová 2012, s. 311). Základní škola je rozhodující v přípravě dítěte na jeho budoucí profesní roli. Dítě získává klíčové kompetence a potvrzuje si své předpoklady pro zvládnutí vysněné profese. Během této přípravy na budoucí společenské uplatnění se setká i s neúspěchy, se kterými se musí naučit vyrovnávat (Vágnerová 2012, s. 311–312).

4.3 Proces učení dítěte ve školní družině

Proces učení ve školní družině se liší od klasického vyučování, přestože činnost školní družiny navazuje na školní vzdělávání, nejedná se o přímé pokračování. Proces učení se ve školní družině a školním vyučováním mohou vzájemně doplňovat (Bendl 2015, s. 256). Ve škole jsou předávány teoretické informace hlavně verbální formou, kdežto ve školní družině jde spíše o získávání poznatků a zkušeností při praktické činnosti. Dochází k propojení teoretických znalostí s praktickými zkušenostmi. Děti se ve školní družině učí při všech činnostech, tím máme na mysli odpočinkové a rekreační, zájmové, sebeobslužné, společensky prospěšné a bezpochyby i při přípravě na vyučování (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 73).

I v oblasti výchovy mimo vyučování se držíme stejných etap jako při vyučovacím procesu ve škole. Nejprve začínáme motivací a aktivizací žáků, následuje osvojování nových vědomostí a dovedností, ve výchově mimo vyučování dochází spíše k prohlubování a rozšiřování již získaných vědomostí a dovedností. V této etapě dochází i k praktickým ověřováním. A v závěrečné fázi jde o využití získaných znalostí a dovedností při různých činnostech (Pávková, Pavlíková a Hrdličková 2008, s. 74).

4.4 Hra dítěte ve školní družině

Nejvýznamnější činností v mladším školním věku je učení, i přesto má nadále velký význam hra. Tím nevylučujeme, že učení by nemohlo být spojeno se hrou. Právě ve školní družině se setkáváme s hrami, které mají výchovně-vzdělávací charakter. A jak napsal ve své knize Fontana (2010, s. 50) „*dítě si hraje, protože ho to baví, a učení, které ze hry vyplývá, je z jeho hlediska nepodstatné*“. Kreativně myslící vychovatel může hru zapojit do všech činností (rekreační a odpočinkové, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné, příprava na vyučování) uskutečňovaných ve školní družině. „*Pro zdravý vývoj osobnosti je hra i ve školním věku nezbytná a mají pro ni být vytvořeny podmínky*“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 141).

Děti se v tomto věku orientují na realistické hry, které jsou promyšlenější a složitější než v předškolním věku. Při hře začínají dodržovat pravidla, a to samé očekávají od svých kamarádů (Pávková 2011b, s. 30). Tyto hry se začínají objevovat na začátku mladšího školního věku, tudíž okolo sedmi až osmi let, kdy nahrazují hry předstíravé. V těchto hrách se objevuje soupeření. Děti si už nehrají pouze pro radost, ale i pro vítězství či prohru, které se pojí buď s prestiží anebo se zklamáním (Fontana 2010, s. 53).

Ve školní družině se využívají i hry skupinové povahy, které podporují spolupráci, komunikaci a učení se čestnému soupeření (Řičan 2004, s. 156). Oblíbené jsou stále i hry konstruktivní, a proto je důležité mít ve školní družině pestrou nabídku stavebnic a různých materiálů, které mohou děti využívat (Pávková 2011b, s. 30).

5 Vztah školní družiny s rodiči

V poslední kapitole teoretické části se v první řadě zabýváme rodinou, jejími funkcemi a ovlivňováním volného času dětí. V další podkapitole se zaměříme na interakci a komunikaci mezi vychovateli a rodiči.

5.1 Rodina a její vliv na trávení volného času dětí

Rodina je primární sociální skupina, která plní několik funkcí. Mezi ně se řadí funkce biologicko-reprodukční, emoční, socializační, sociálně-ekonomická, výchovná, ochranná a domestikační, rekreační a regenerační (Procházka 2012, s. 103–111).

Biologicko-reprodukční funkce je významná nejen pro jedince, ale pro celou společnost, která potřebuje pro svůj rozvoj stabilní reprodukci. V posledních letech si můžeme všimnout poklesu porodnosti z důvodu budování profesní kariéry, a tím i zapříčiněného růstu průměrného věku matek (Kraus 2008, s. 81). Sociálně-ekonomická funkce úzce souvisí s biologicko-reprodukční tím, že úbytek dětí má svou příčinu v ekonomickém systému. Nároky na kvalitní život se zvyšují a zabezpečení všech potřeb je čím dál tím dražší, přestože stát garantuje jisté úlevy a podporu v krizových situacích, ani to budoucí rodiče nevnímají jako velké výhody (Procházka 2012, s. 105–106). Na to navazuje i funkce ochranná, která má za úkol zajistit všechny životní potřeby u všech členů rodiny. Socializačně-výchovná funkce rodiny spočívá v přípravě na život a v osvojování si adekvátních způsobů chování. Rodiče využívají různé výchovné přístupy a často svou odpovědnost za nesprávný výchovný styl přičítají škole, od kterých pak následně očekávají převýchovu svých dětí. Nezapomenutelné místo má emocionální funkce, která poskytuje dítěti pocit jistoty a bezpečí, ale samozřejmě i intimity a lásky, což žádná jiná instituce nemůže nabídkou v takové míře jako rodina (Kraus 2008, s. 82–83).

A poslední výše zmiňovanou funkcí je rekreační a regenerační. Už způsob trávení volného času v rodině má vliv na utváření životního stylu, slouží jako prevence před rizikovým chováním, má významnou roli při formování jedince a též podporuje socializaci (Procházka 2012, s. 110). „*Na volný čas dětí v rodině jako zdroj pozitivních i negativních vlivů působí především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině: její velikost a úplnost nebo pozdější zakládání rodiny*“ (Hofbauer 2004, s. 56). Trávení volného času rodiny je závislé na jejím způsobu života, postojích a výchovném stylu, dále pak na časových a bezpochyby i na finančních možnostech rodiny (Hofbauer 2004, s. 57).

Dítě do školní družiny přichází s předávanými vzorci trávení volného času z rodiny. Každá rodina naplňuje rekreační a regenerační funkci v jiné míře, dle svých možností. Věnují se rozdílným zájmovým aktivitám, tráví dovolenou různými způsoby apod. (Kraus 2008, s. 83). Procházka (2012, s. 111) hovoří o poklesu kvality volného času dětí v důsledku podléhání trendům doby. V dnešní moderní době není nic neobvyklého, když děti tráví svůj volný čas u televize, počítačů a mobilů (Procházka 2012, s. 110).

Jedním z požadavků pedagogiky volného času je dobrovolnost, avšak u dětí mladšího školní věku má vliv na trávení volného času rodina, a proto má zde dobrovolnost určité omezení. Dobrovolnost je ve školní družině zachována, jedná se o dobrovolnost motivovanou, kde se vychovatel snaží navozovat takové činnosti, které by děti dobrovolně přijímaly, a proto je nezbytná znalost a respektování potřeb dítěte a schopnost vychovatele efektivní motivace (Hájek 2011b, s. 23).

5.2 Spolupráce a komunikace školní družiny s rodiči

Spolupráce vychovatelek s rodiči má být partnerské povahy. Partnerský přístup je založen na komunikaci, vzájemné informovanosti, na respektu a důvěře (Hájek 2011b, s. 71). Partnerství je rovnocenný vztah mezi oběma stranami – vychovateli a rodiči, a proto je důležité, aby si každá strana uvědomila přínos toho druhého na rozvoji dítěte a docházelo ke vzájemnému uznání. Vychovatelé jsou odborníky ve své profesi, ale snaží se ve své práci přijímat i názor rodičů, protože oni jsou zase odborníky na své děti. Znájí je nejlépe, a proto by jejich názor mohl být přínosný pro efektivnější práci vychovatele s konkrétním dítětem (Šed'ová 2004, s. 35). „*Obecně se má za to, že partnerský vztah nastává mezi lidmi a institucemi tehdy, když se obě strany vzájemně respektují, akceptují postavení a přínos druhé strany pro daný proces a jsou ochotny diskutovat o tom, jak mohou ve vzájemné spolupráci či součinnosti daný proces zlepšit*“ (Trnková 2004, s. 52). Stále bychom měli myslet na to, že rodiče jsou heterogenní skupinou, a proto je jejich snaha o zapojení se do života školní družiny individuální (Rabušicová 2004, s. 10).

Výchova v rodinném prostředí se liší od výchovy mimo vyučování, avšak oběma stranám by mělo jít o blaho dítěte (Hájek 2011b, s. 71). „*Dobře fungující rodiče podporují práci školy a ztotožňují se s jejími kritérii a hodnotami*“ (Fontana 2010, s. 40). Rodiče by se měli zajímat o výchovu i vzdělávání svého dítěte, protože je dokázáno, že tento zájem má pozitivní vliv na jeho vývoj. Znájí vychovatele svých dětí a nebojí se říct o radu. Díky takovému přístupu vychovatelé poznávají i rodinné prostředí dítěte (Fontana 2010, s. 40). Vztah mezi školní

družinou a rodiči je závislý na jednání a postojích obou stran. Avšak za kvalitu jejich vztahu mají odpovědnost vychovatelé, jakožto odborníci v oblasti pedagogiky a psychologie (Hájek 2011b, s. 71).

Významnou část práce vychovatele tvoří komunikace. Vychovatelé musí umět adekvátně předat rodičům informace, ať už kladně či negativní, o jejich dítěti, o svých výchovných záměrech a přesvědčit je o tom, že právě takové postoje a působení jsou pro dítě vhodné a stimulující (Hájek 2011b, s. 71). Fungující komunikace je nezbytná při utváření vztahu mezi vychovatelem a rodiči (Šedřová, Čiháček 2004, s. 71). Komunikace s rodiči je významnou součástí pedagogické profese. V prostředí školní družiny by v ideálním případě měla být komunikace mezi vychovatelem a rodiči konstruktivní, otevřená a pozitivní. Vychovatel by neměl omezovat jejich komunikaci na monologická sdělení, ale komunikace by měla být ve formě dialogu (Vítečková 2011, s. 333). Vychovatel při jednání s rodiči si musí zachovat pedagogický takt, který je jednou z podmínek úspěšné spolupráce. Předávané informace o dítěti mohou být pozitivní, ale i negativní povahy. Rozhodně by se vychovatel neměl zaměřovat pouze na negativní poznatky. Samozřejmě, že i negativní informace musejí být předávány, ale kritika by měla být neutrální, předávána slušně a taktně, bez subjektivního hodnocení. Při předávání negativních informací je nezbytné vyzdvihnout i pozitivní stránky dítěte (Hájek 2011b, s. 71).

Mezi nejběžnější formy spolupráce mezi vychovatelem a rodiči řadíme individuální konzultace, telefonické rozhovory, písemný kontakt a třídní schůzky. Existují i méně tradiční formy jako jsou dny otevřených dveří, přítomnost rodičů ve školní družině a jejich účast na činnostech, společné činnosti rodičů a dětí, možnost vedení určitých činností vzhledem k jejich kvalifikaci, společná setkávání jako výlety, táboračky, karnevaly apod. U těchto alternativních forem je cílem navázání neformálnějších vztahů, poznat rodiče a jejich děti ve větší míře, pochopit jejich vzájemný vztah, dochází i k intimnějšímu vztahu mezi vychovatelem a rodiči, a k získávání a budování vzájemné důvěry (Hájek 2011b, s. 71–72).

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Výzkumné šetření

Na začátku šesté kapitoly jsou uvedeny cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky. Věnujeme se i zvoleným metodám a průběhu výzkumného šetření. V závěru je popsán výzkumný vzorek a volba jeho výběru.

6.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak rodiče hodnotí činnost školní družiny. Stanovili jsme si tyto dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit, jak jsou rodiči hodnoceny jednotlivé funkce školní družiny.
- Zjistit celkovou spokojenost rodičů se školní družinou.
- Zjistit, jak jsou rodiče informováni o náplni činnosti školní družiny a kde tyto informace získávají.
- Zjistit, jaký je názor rodičů na vztah vychovatelek a dětí.

6.2 Výzkumné otázky

1. Jak rodiče hodnotí funkce školní družiny?
 - a. Výchovně-vzdělávací
 - b. Sociální
 - c. Zdravotní
 - d. Preventivní
2. Z jakých zdrojů rodiče získávají informace o činnostech školní družiny a je tato informovanost podle rodičů dostatečná?
3. Jaký je podle rodičů vztah vychovatelek a dětí?
4. Jaká je celková spokojenost rodičů se školní družinou?

6.3 Výzkumné metody a průběh šetření

Ke sběru dat byl zvolen kvantitativní výzkum. Kvantitativní výzkum je zaměřený na práci s číselnými daty, které mohou být matematicky zpracovány sečtením, zprůměrováním, vyjádřením v procentech apod. Výsledky výzkumného šetření se udávají v číselné podobě (Gavora 2010, s. 35).

Výzkumnou metodou empirické části je dotazník. „*Je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“ (Gavora 2010, s. 121). „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazené a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“ (Chráska 2016, s. 158). Gavora (2010, s. 121) označuje dotazník za nejpoužívanější metodu pro sběr dat, která umožňuje získávání informací od velkého počtu respondentů. Chráska (2016, s. 158) spatřuje výhody dotazníku v rychlosti a ekonomické nenáročnosti sběru dat od velkého množství dotazovaných. Dotazník využívaný ke sběru dat v našem výzkumu je vytvořený autorkou této práce.

Před oficiálním sběrem dat do našeho výzkumu byl proveden předvýzkum, do kterého bylo zapojeno 6 respondentů (náhodně vybraní rodiče dětí, kteří navštěvují školní družinu). V předvýzkumu ověřujeme srozumitelnost jednotlivých otázek, srozumitelnost instrukcí, adekvátnost a dostatečnost možných odpovědí, orientaci respondenta v dotazníku a plánovaný časový rozsah dotazníku. V dotazníku nebyly nalezeny zásadní nesrovnalosti, a proto nebyla nutná ani korektura. Tyto respondenty jsme do výzkumného šetření nezahrnuli.

Dotazníky byly distribuovány do školních družin v průběhu listopadu 2021 prostřednictvím osobního předání. Nejprve jsme kontaktovali školy/školní družiny a jejich ředitele. Po jejich schválení byly dotazníky předány vychovatelkám, které se postaraly o distribuci dotazníků k rodičům. Děti samy opouštějící školní družinu předaly dotazník doma rodičům. V závěru dotazníku byly uvedené informace o vhození vyplněných dotazníků do zapečetěné krabice, která byla umístěna před dveřmi školní družiny, případně na jiném dostupném místě pro rodiče i děti v rámci zachování anonymity. Ke shromáždění dat došlo na konci ledna 2022. Výzkum byl záměrně realizován až na konci 1. pololetí, aby i odpovědi rodičů z prvních ročníků měly výpovědní hodnotu. Počítali jsme s faktem, že na začátku školního roku nejsou rodiče schopni odpovědět na všechny položky v našem dotazníku.

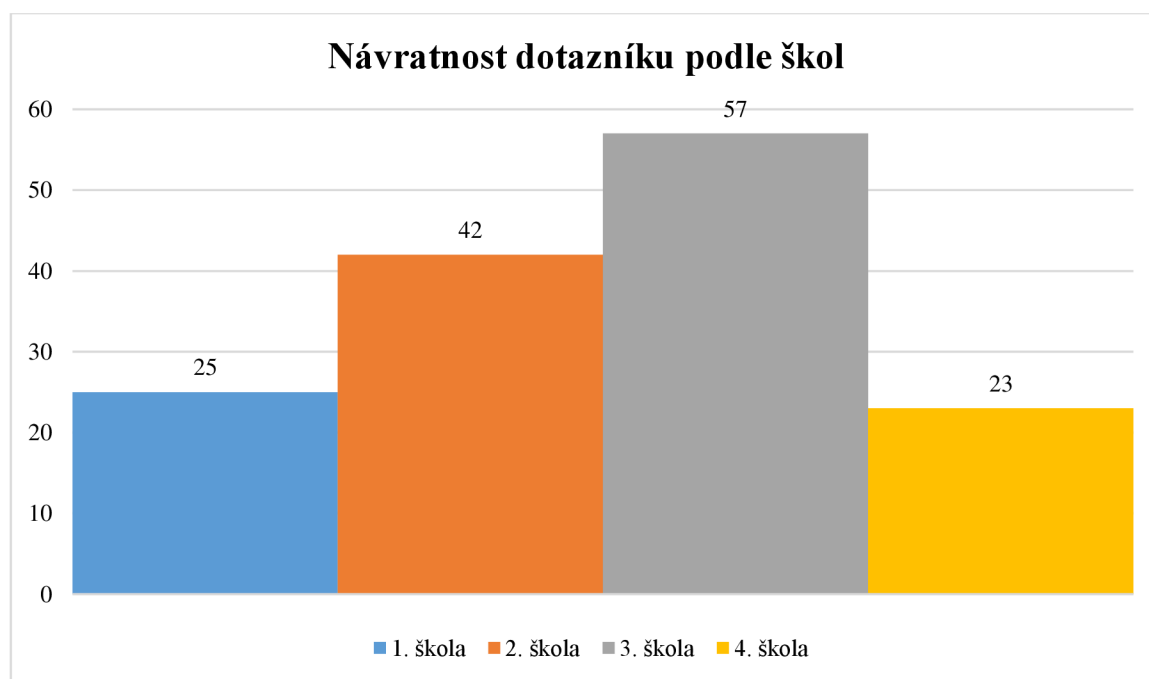
Vstupní část dotazníku obsahuje představení autora a seznámení s cílem výzkumu. Dále je uvedena motivace pro vyplnění dotazníku, rozsah otázek, odhadovaný čas, který zabere vyplňování dotazníku, a nakonec instrukce k vyplňování. Dotazník obsahuje 27 otázek, z toho jsou 2 otevřené (jedná se o otázky č. 12 a 27), 19 uzavřených (jsou to otázky č. 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 26), 5 polouzavřených (otázky č. 1, 7, 19, 24, 25) a jedna otázka je škálová, najdeme ji v dotazníku pod č. 16. V závěru dotazníku je uvedené poděkování a také informace k odevzdání.

6.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumné šetření probíhalo na čtyřech školách v Libereckém kraji. Osloveni byli rodiče dětí, které navštěvují školní družiny. Dohromady bylo osloveno 268 rodičů.

Školní družiny byly vybírány na základě jejich dostupnosti pro autorku výzkumu a jednak s ohledem na jejich ochotu ke spolupráci při realizaci výzkumu.

V první škole byla návratnost 100 %, dotazník vyplnilo 25 rodičů z oslovených 25. V druhé škole byla návratnost téměř poloviční (tj. 49 %), dotazník vyplnilo 42 rodičů z očekávaných 86. Ve třetí škole byla návratnost 44 %, dostalo se nám zpět 57 vyplněných dotazníků z oslovených 130 respondentů. V poslední škole byla návratnost 85 %, získali jsme 23 vyplněných dotazníků z 27 očekávaných. Celkem bylo získáno 147 vyplněných dotazníků z očekávaných 268, návratnost dotazníku byla tedy 54% (viz graf č. 1).



Graf č. 1 – Návratnost dotazníku podle škol

Na grafu výše můžeme vidět počet respondentů z jednotlivých škol, kteří se zúčastnili našeho výzkumného šetření. Výzkumný vzorek je složen z rodičů ze čtyř školních družin. Celkový počet zapojených respondentů činí 147.

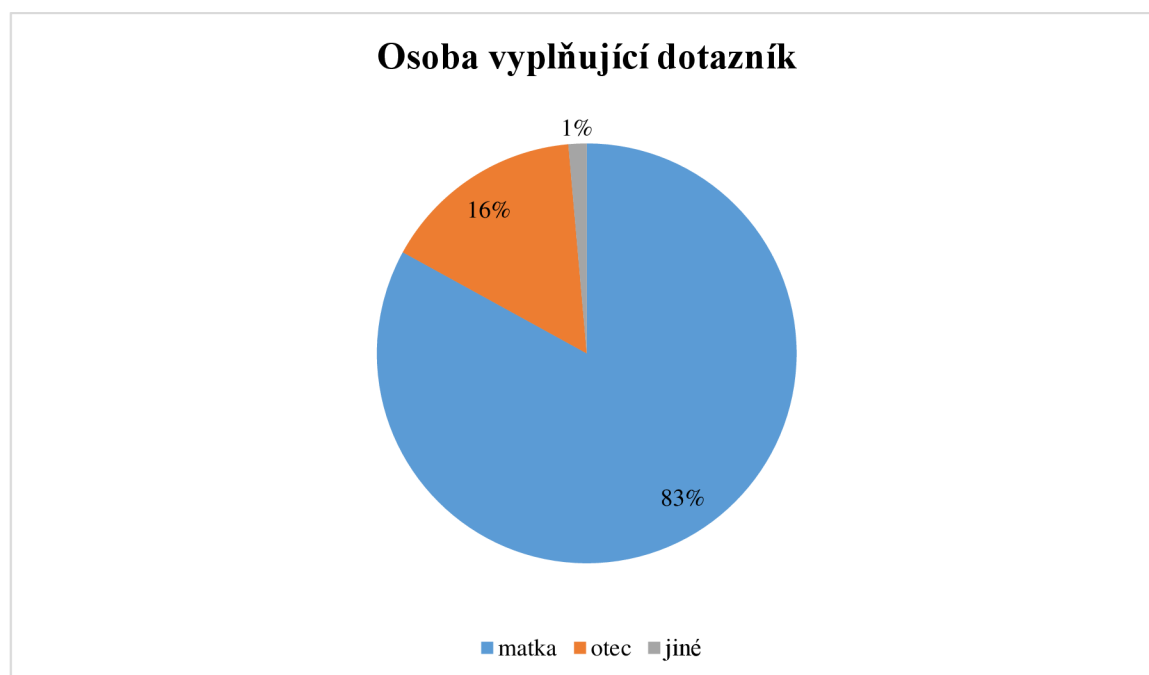
První školní družina leží v malé obci do 2 000 obyvatel. Základní škola je pouze prvostupňová s menším počtem zaměstnanců. Školní družina, která má pouze jedno oddělení, se nachází ve stejné budově jako základní škola a mateřská škola, která je součástí zařízení.

Okolí školy tvoří rodinné domy a velká louka za školními pozemky. Nedaleko školy se nachází bytové domy. Je to jediná škola na malém městě, kterou navštěvují všechny děti z okolí.

Školní družina č. 2 se nachází v obci do 50 000 obyvatel. Školní družina má celkem 5 oddělení, avšak z toho jsou dvě oddělení zaměřené na Montessori pedagogiku a byly z našeho výzkumu vynechány. Školní družina má své vlastní prostory umístěné v budově základní školy. V okolí školy je velké sídliště a nedaleko základní školy se nachází louky a lesy.

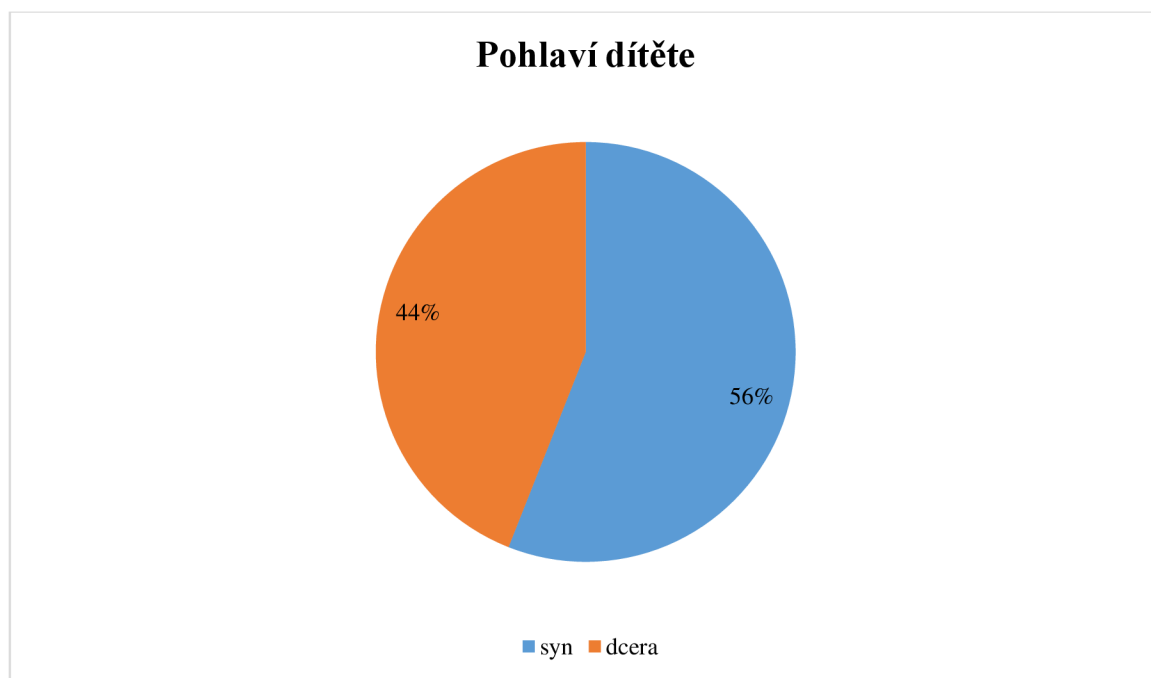
Třetí školní družina se nachází v obci do 7 000 obyvatel. Škola má 3 samostatné budovy. Školní družina je umístěna v jedné z budov, kterou primárně navštěvují žáci 1. – 3. ročníků. Školní družina má 5 oddělení, které se nacházejí v přízemí budovy. Budova, ve které je umístěna školní družina, je umístěna poblíž školní jídelny. V blízkém okolí se nachází hala města, jejíž venkovní prostory jsou využívány v odpoledních hodinách školní družinou.

Školní družina č. 4 leží v menší obci do 2 000 obyvatel. Součástí základní školy je i mateřská škola, která má vlastní budovu vedle základní školy. Školu mohou navštěvovat žáci pouze do 5. třídy, na 2. stupeň odcházejí do okolních škol. Školní družina má pouze jedno oddělení, jehož prostory se nacházejí v základní škole. V blízkosti školy je místní fotbalové hřiště a okolí školy je obklopeno rodinnými a bytovými domy. Všechny čtyři školy jsou zřizované státem.



Graf č. 2 – Pohlaví rodiče

Graf č. 2 nám ukazuje, který z rodičů dotazník vyplnil. Více než tři čtvrtiny dotazníků byly vyplněny matkami, konkrétně se jedná o 122 matek. 16 % výzkumného vzorku tvoří otci (tj. 23 otců). I tento fakt může mít vliv na náš výzkum a jeho výsledky. Odpověď jiné využilo 1 % respondentů (tj. 2 rodiče). Jejich odpověď byla shodná – dotazník vyplňovali oba rodiče společně.



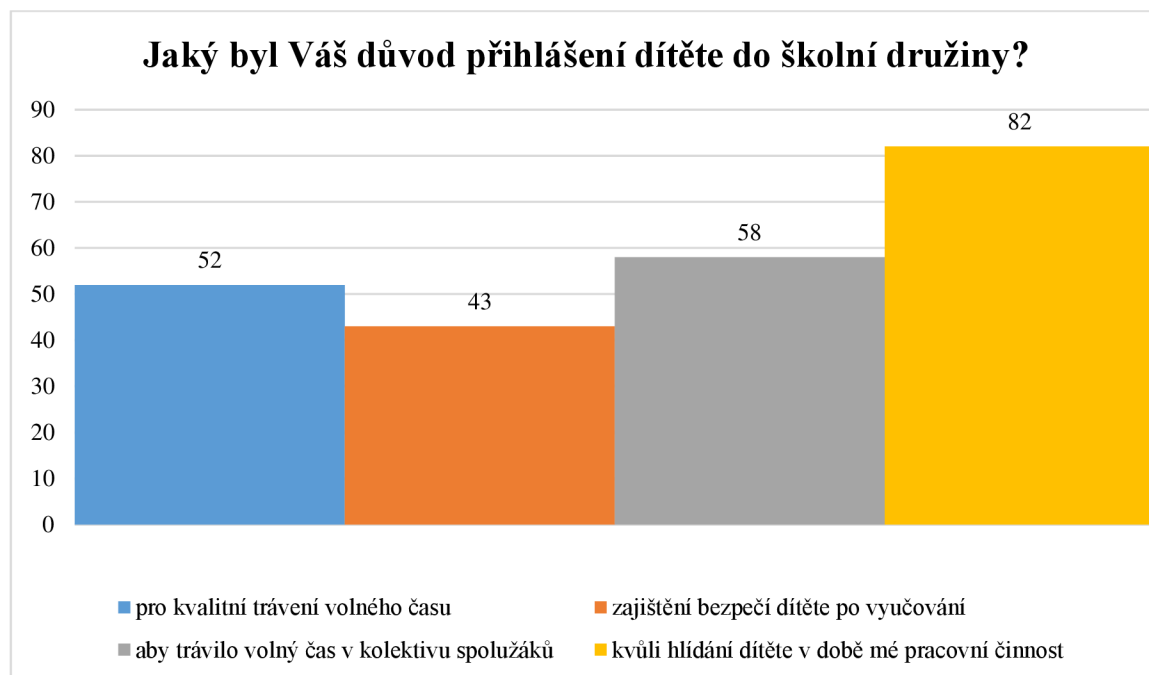
Graf č. 3 – Pohlaví dítěte

Další graf znázorňuje rozložení pohlaví dětí, jejichž rodiče se výzkumu zúčastnili. 56 % tvoří synové (tj. 83 chlapců) a zbylých 44 % dcery (tj. 64 dívek). Tuto proměnnou jsme zjišťovali proto, že může mít vliv např. na zajímavost zájmových kroužků.

7 Výsledky výzkumného šetření

V poslední kapitole empirické části čtenář nalezne vyhodnocení každé položky z našeho dotazníku, dále i vyhodnocení výzkumných otázek celkově pro všechny respondenty, ale i vyhodnocení zvlášť pro jednotlivé školní družiny.

Otázka č. 1

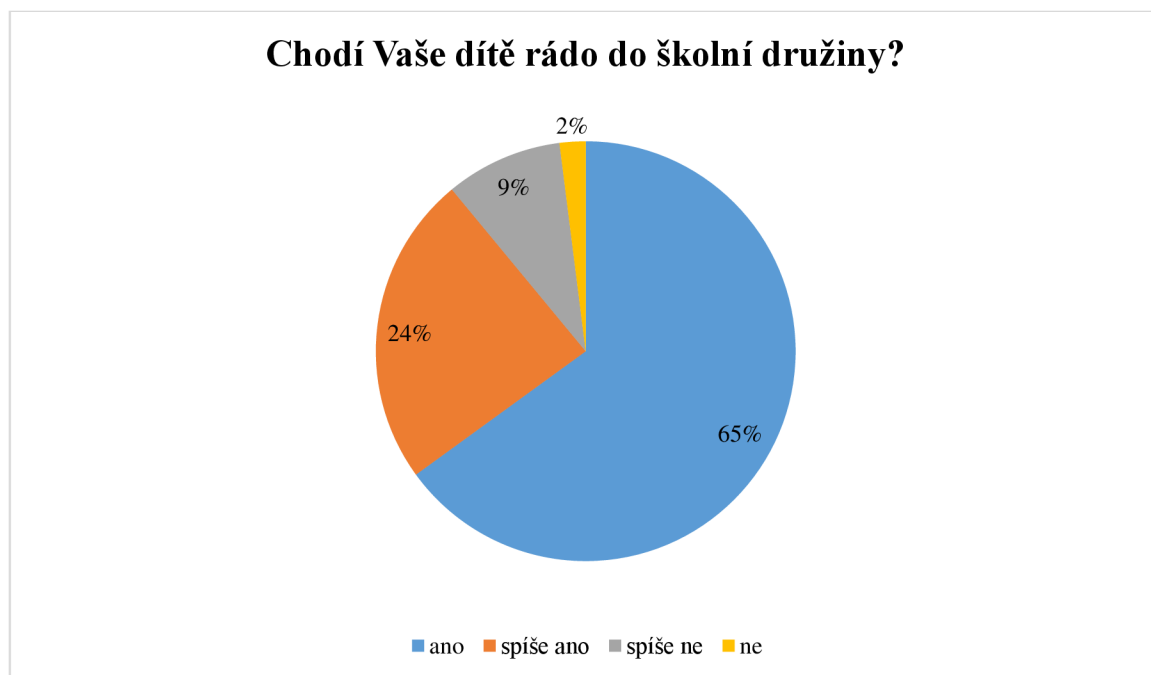


Graf č. 4 – Důvod přihlášení dítěte do školní družiny

První otázka zjišťovala důvod umístění dítěte do školní družiny. Otázka byla polouzavřená a podmíněna výběrem maximálně dvou možností, které byly pro rodiče prioritní. Na výběr měli ze čtyř možností, ale pokud by se neztotožňovali ani s jednou odpovědí, byla přidána možnost jiné, kterou nakonec nevyužil ani jeden rodič z našeho výzkumného vzorku. Naše nabídka odpovědí vychází z funkcí školní družiny (výchovně-vzdělávací, zdravotní, preventivní a sociální). Otázka nebyla vyhodnocována v procentech, protože rodiče mohli volit až 2 možnosti. Ze 147 respondentů volilo jednu možnost 59 rodičů a dvě možnosti 88 rodičů.

Z grafu je patrné, že hlavní důvod přihlášení dítěte do školní družiny je kvůli hlídání dítěte v době pracovní činnosti rodičů. Tuto možnost zvolilo 82 respondentů. Druhá nejčastější odpověď, kterou zvolilo 58 respondentů, byla kvůli trávení volného času v kolektivu spolužáků. Pro 52 respondentů byl důvod pro přihlášení dítěte do školní družiny kvůli kvalitnímu trávení volného času a 43 respondentů zvolilo možnost zajištění bezpečí dítěte po vyučování.

Otázka č. 2



Graf č. 5 – Oblíbenost školní družiny

Druhá otázka se zabývala zálibou školní družiny u dítěte. Otázka byla uzavřená a rodiče mohli vybírat ze 4 možných odpovědí. Z celkového počtu 147 respondentů, kteří odpovídali na výše zmíněnou otázku, zvolilo 95 z nich (tj. 65 %), že jejich dítě navštěvuje školní družinu rádo. Spíše ano uvedlo 36 respondentů (tj. 24 %). 13 dotazovaných rodičů (tj. 9 %) zaškrtnulo možnost, že jejich dítě chodí do školní družiny spíše nerado a 3 rodiče (tj. 2 %) zodpověděli, že dítě do školní družiny chodí nerado.

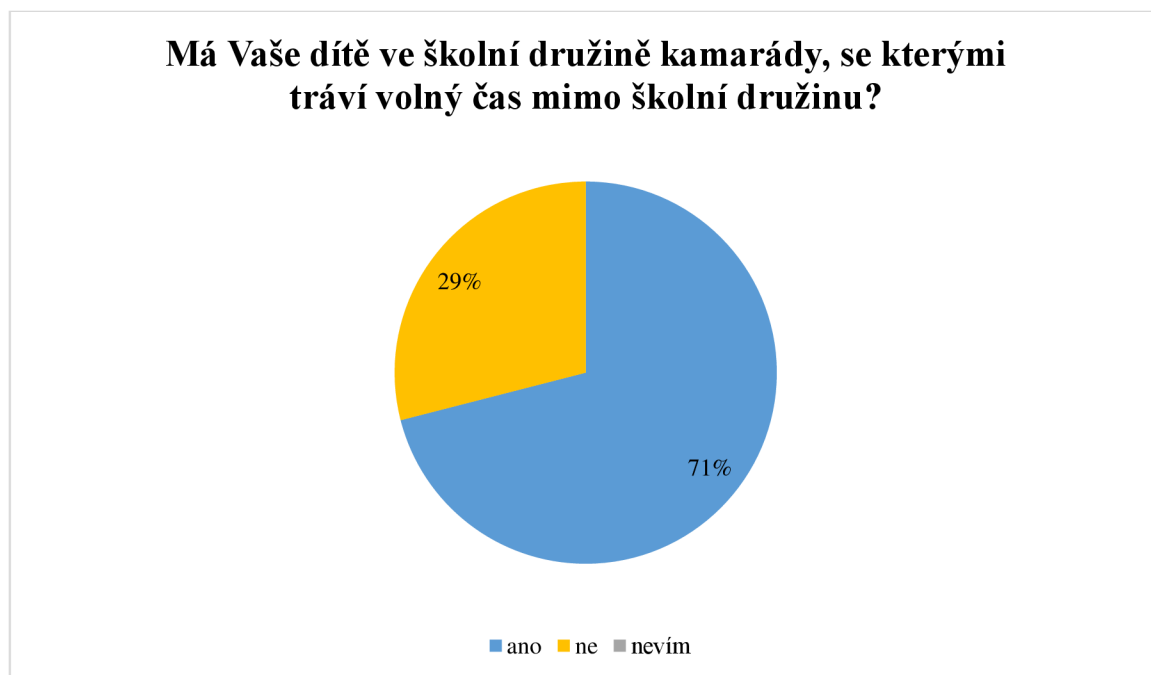
Otázka č. 3



Graf č. 6 – Komunikace dítěte a rodiče

Otázkou č. 3 zjišťujeme, jak často děti sdělují své zážitky svým rodičům. Tato otázka byla opět uzavřená a rodiče vybírali ze čtyř možných odpovědí. Z grafu č. 6 vyplývá, že 80 dotazovaných rodičů (tj. 54 %) hovoří denně o dění ve školní družině. Občas se o zážitcích svých dětí informuje 57 respondentů (tj. 39 %). Celkem 10 rodičů (tj. 7 %) uvedlo, že se svým dítětem hovoří o prožitcích jen zřídka kdy. Ani jeden respondent neuvedl, že by se svým dítětem nehovořil o dění ve školní družině. Jeden rodič připsal ke své odpovědi, že činnosti, o kterých dítě hovoří, jsou velice zajímavé.

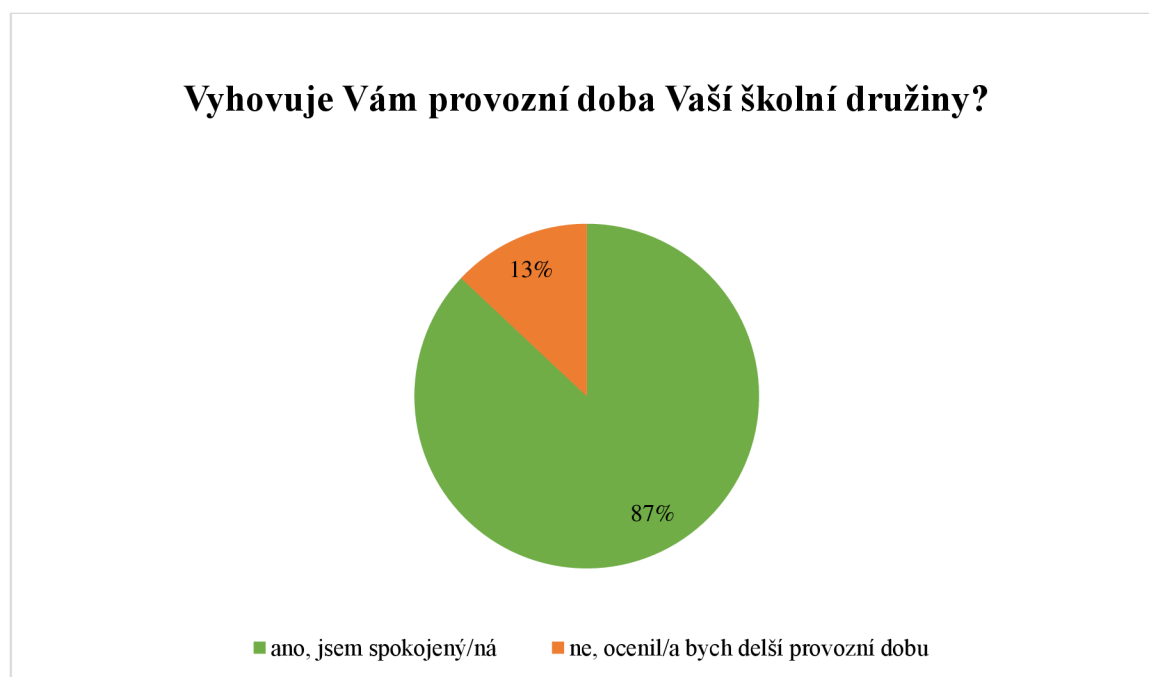
Otázka č. 4



Graf č. 7 – Upevňování kamarádských vztahů

Čtvrtou otázkou z dotazníku zjišťujeme, jestli si děti ve školní družině našly kamarády, s kterými se vidají i mimo ni. Otázka byla uzavřená a poskytovala tři možnosti odpovědí. Ze 147 dotazovaných odpovědělo 105 (tj. 71 %), že jejich dítě má ve školní družině kamarády, se kterými tráví volný čas mimo zařízení. Zbýlých 42 respondentů (tj. 29 %) uvedlo, že jejich dítě ve školní družině nemá kamaráda, s kterým se vidá se volném čase. Možnost nevím nevyužil žádný respondent. Jeden rodič dodal ke své odpovědi ještě zdůvodnění, ačkoli to byla uzavřená otázka. Jeho přesné znění: „Není to možné kvůli pandemii, návštěvy jsou společensky nežádoucí, bohužel.“

Otázka č. 5



Graf č. 8 – Provozní doba

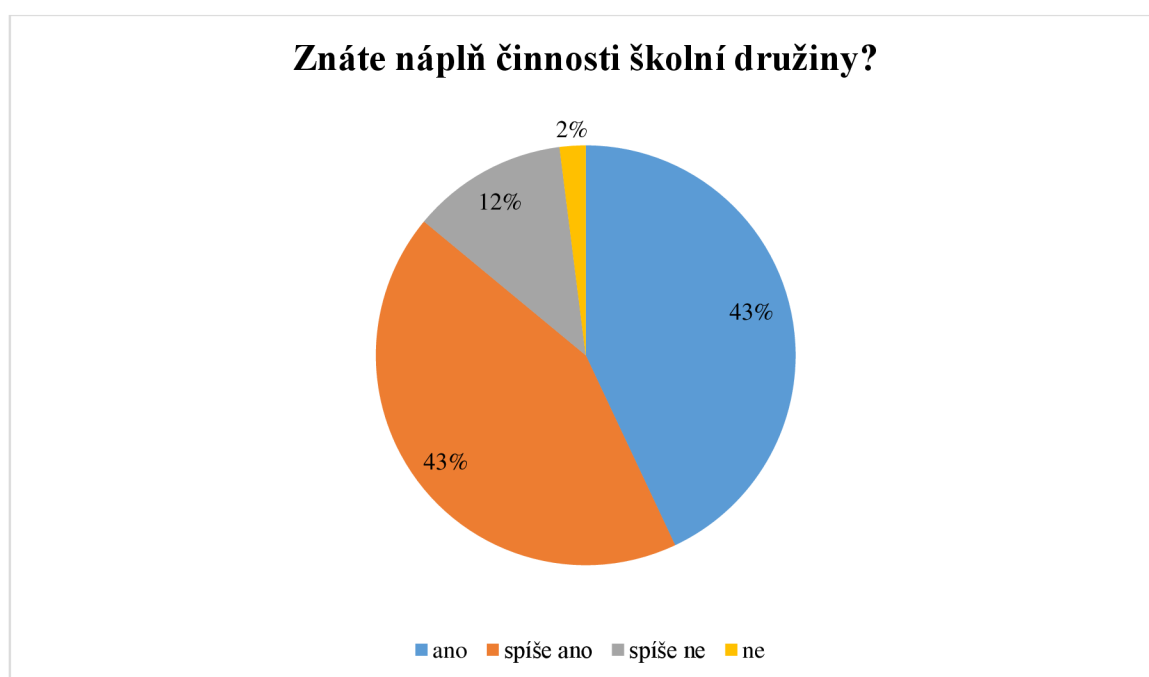
Otázka č. 5 se ptá na spokojenost rodičů s provozní dobou školní družiny. Otázka byla uzavřená a nabízela dvě možnosti. Na žádost jednoho p. ředitele jsem tuto otázku u nich rozšířila. Jeho přáním bylo, aby měli rodiče možnost zdůvodnit, proč by ocenili delší provoz, protože předpokládal, že většině rodičů nebude provozní doba vyhovovat. Tuto otázku zodpovědělo pouze 146 respondentů, jeden ji vynechal. Celkem 127 respondentů (tj. 87 %) je spokojených s provozní dobou školní družiny a zbylým 19 respondentům (tj. 13 %) provozní doba nevyhovuje a ocelili by delší. Zdůvodnění, které se mi dostalo ze 3. školy od 5 rodičů bylo: „*Pracovní doba mi umožní vyzvednou dítě jen tak tak. Moje pracovní doba je delší. Z důvodu pracovní doby nestíhám syna vyzvednout. Pracuji do 16:30. Pracuji déle.*“ Navíc jeden respondent doplnil, i přestože zvolil, že je spokojený. „*Provozní doba mi vyhovuje, ale jen díky tomu, že moje pracovní doba je 7,5 hodiny, jinak je to hodně natěsno při 8 hodinách a dojíždění.*“ Můžeme tedy shrnout, že nespokojenost se odvíjí z pracovní doby rodičů.

Pro představu, na 1., 2. a 4. škole (viz graf č. 1) začíná školní družina v 6:30 a končí v 16:30. Na 3. škole začínají o půl hodiny dříve, tzn. v 6:00, ale končí i o půl hodiny dříve (tj. v 16:00). Tabulka níže znázorňuje rozložení spokojenosti u jednotlivých škol. Jak můžeme z tabulky vidět, p. ředitel se mylil, pouze 5 rodičů bylo nespokojených s provozní dobou školní družiny.

	1. škola (6:30 – 16:30)	2. škola (6:30 – 16:30)	3. škola (6:00 – 16:00)	4. škola (6:30 – 16:30)
Ano, jsem spokojený/ná	25	32	51	19
Ne, ocenila bych delší provozní dobu	0	10	5	4

Tabulka č. 1 – Rozložení provozní doby jednotlivých škol

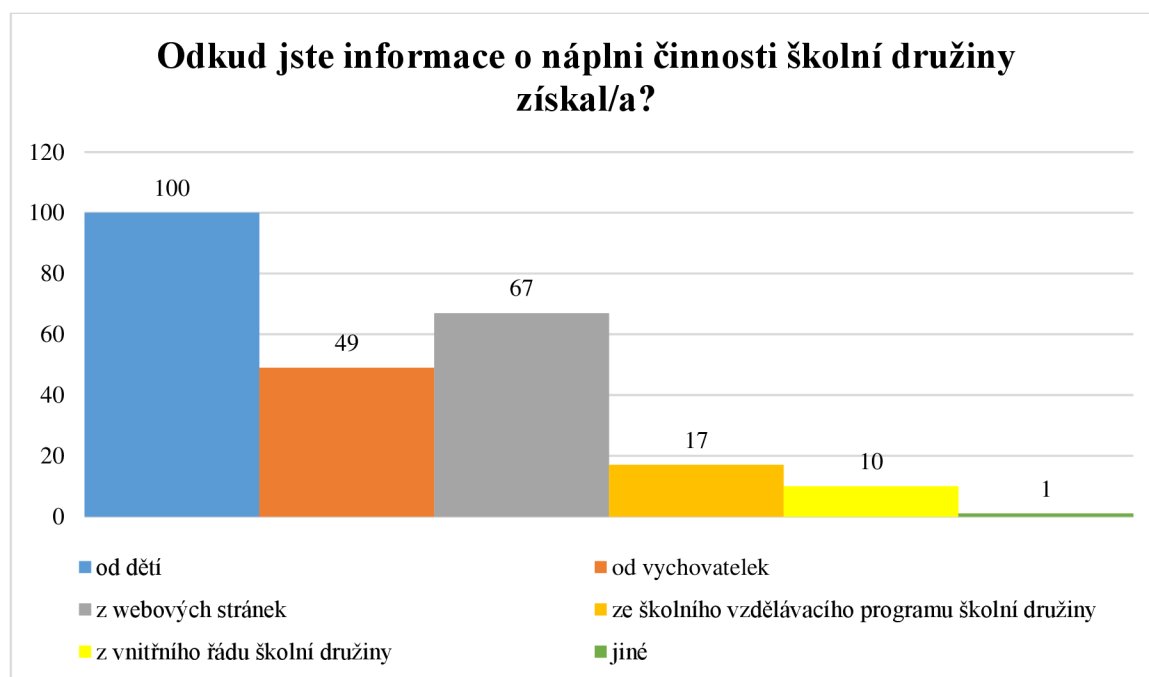
Otázka č. 6



Graf č. 9 – Znalost náplně činnosti školní družiny

Otázka č. 6 se zabývá tím, zda jsou rodiče informovaní o náplni školní družiny. Tato otázka nabízela čtyři možnosti a byla podmiňující k následujícím sedmi otázkám v dotazníku. Respondenti, kteří vybrali možnost ne, se mají přesunout na otázku č. 14. 63 respondentů (tj. 43 %) si je jistých, že znají náplň školní družiny. Možnost spíše ano využilo 64 respondentů (tj. 43 %). O náplni činnosti školní družiny si nebylo jistých 17 respondentů (tj. 12 %). Zbylí 3 respondenti (tj. 2 %) neznají náplň školní družiny a dále neodpovídají na dalších sedm otázek. Jeden respondent, který zatrhl možnost ano, připsal dodatek – „Syn je v pořádku, než přijdu“.

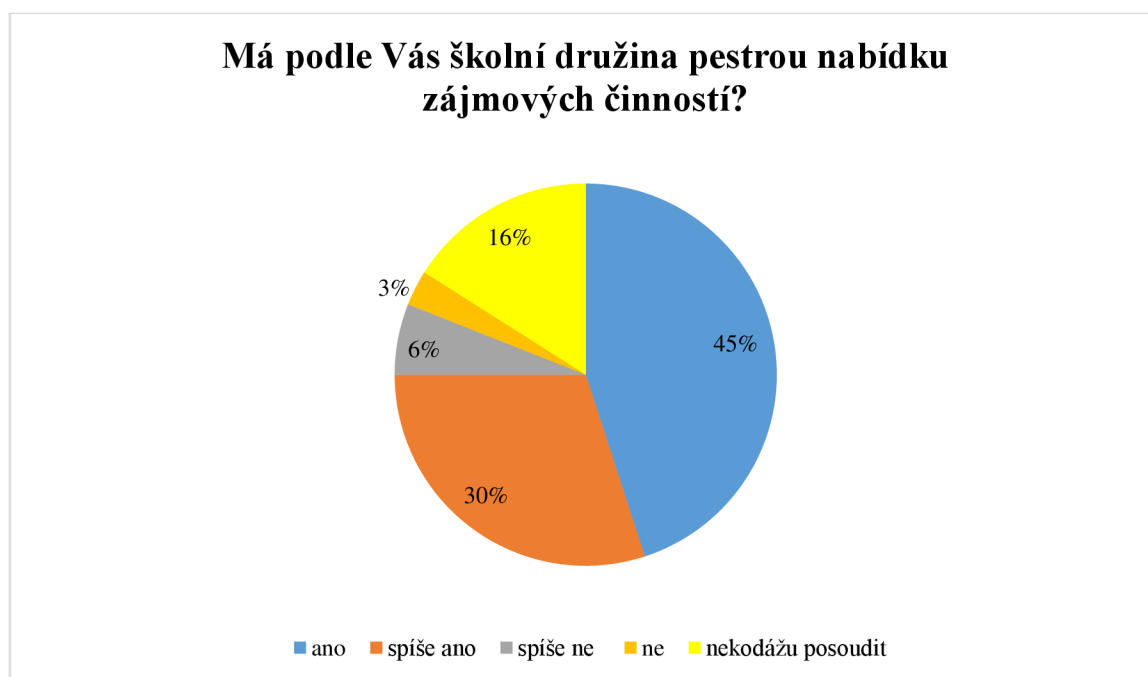
Otázka č. 7



Graf č. 10 – Informace o náplni činnosti školní družiny

Otázka č. 7 navazuje na předchozí otázku a zjišťuje od rodičů, kde získali informace o náplni činnosti školní družiny. U této otázky mohli respondenti vybírat z více možností. V grafu jsou uvedeny počty hlasů rodičů. Tuto otázku nevyplňují 3 respondenti, kteří v otázce č. 6 zvolili ne, tudíž celkový počet vyplňujících respondentů je 144. Nejčastěji získávají informace od dětí, tuto možnost zvolilo 100 respondentů. Jako druhou nejčastější možnost volili rodiče (tj. 67) webové stránky. Značná část rodičů (tj. 49) se o náplni školní družiny dozvěděla od vychovatelek. Pouze 17 rodičů si informace o náplni školní činnosti přečetli ze školního vzdělávacího programu a 10 z vnitřního řádu školní družiny. Možnost jiné využil jeden rodič, který se o náplni činnosti školní družiny dozvěděl z „*drbů*“.

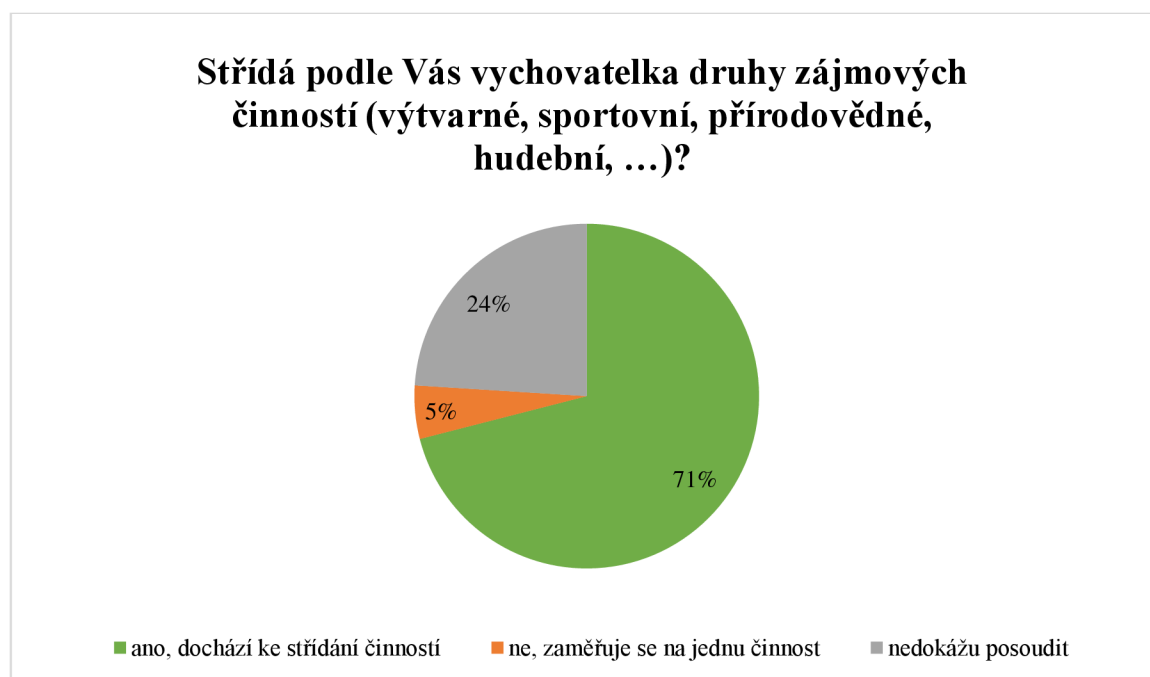
Otázka č. 8



Graf č. 11 – Pestrost nabídky zájmových činností

V otázce č. 8 zjišťujeme, jak rodiče hodnotí nabídku zájmových činností uskutečňovaných ve školní družině. Na otázku č. 8 odpovídalo 144 rodičů, opět nevyplňují 3 rodiče, kteří zvolili v otázce č. 6 možnost ne. Pro 65 rodičů (tj. 45 %) je nabídka zájmových činností pestrá. Celkem 43 rodičů (tj. 30 %) shledává nabídku pestrou, ale mohla by být podle nich ještě pestřejší. 8 respondentů (tj. 6 %) zvolilo odpověď spíše ne. Nabídka není dostatečně pestrá pro 5 respondentů (tj. 3 %). Zbýlých 23 rodičů (tj. 16 %) neumí posoudit pestrost nabídky zájmových činností.

Otázka č. 9



Graf č. 12 – Střídání zájmových činností

Otázka č. 9 zjišťuje názor rodičů na rozmanitost zájmových činností uskutečňovaných ve školní družině. Respondenti volili ze 3 možností. Tuto otázku nevyplňují 3 respondenti, kteří neznali náplň školní družiny (viz otázka č. 6). Otázku dále vynechal jeden respondent. Celkem 102 respondentů (tj. 71 %) uvedlo, že školní družina nabízí dětem různorodé činnosti. Naopak 7 rodičů (tj. 5 %) vnímá zájmové činnosti vychovatelek za stereotypní. Podle nich se vychovatelky zaměřují pouze na jednu činnost. Zbýlých 34 rodičů (tj. 24 %) neumí posoudit, zda dochází ke střídání činností. Jeden respondent ke své odpovědi dodal, že dochází ke střídání činností, ale v rámci omezení pandemickým předpisem.

Otázka č. 10

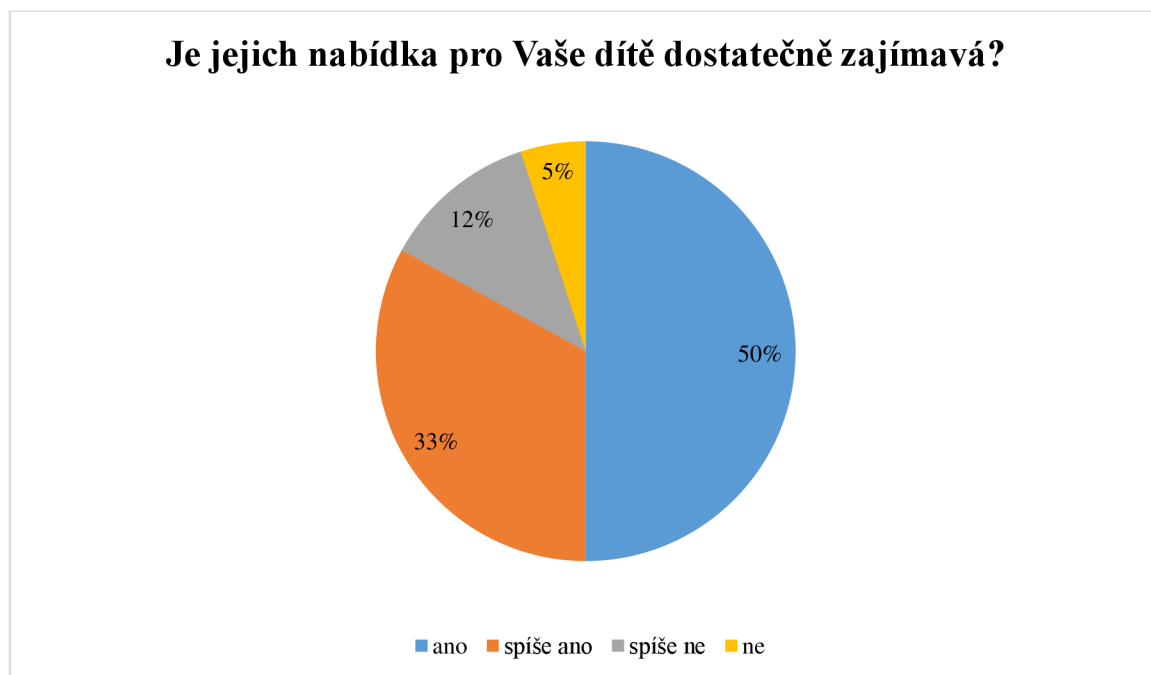


Graf č. 13 – Nabídka zájmových kroužků

Skrze otázku č. 13 jsme zjišťovali informovanost rodičů o nabídce zájmových kroužků v jejich družině a škole. Otázka byla uzavřená s nabídkou tří možností. Respondenti, kteří zvolili možnost ne, přecházejí na otázku č. 12. Ti, kteří zvolili možnost nevím, pokračují až otázkou č. 13. Otázku nevyplňují 3 respondenti (viz otázka č. 6) a jeden respondent tuto otázku vynechal. Celkem 111 respondentů (tj. 78 %) si je jistých, že jejich družina nabízí zájmové kroužky. Podle 7 dotazovaných rodičů (tj. 5 %) nenabízí jejich školní družina zájmové kroužky. 25 rodičů neví (tj. 17 %), zda školní družina/škola provozuje zájmové kroužky. 2 respondenti, kteří zvolili možnost ne, doplnili, že je to z důvodu covidu.

Dodatečně jsme si zjistili, že všechny družiny zapojené do našeho výzkumného šetření nabízejí zájmové kroužky pro děti, ačkoli některé mají omezený provoz z důvodu covidové situace. Jejich nabídka není úplná.

Otázka č. 11



Graf č. 14 – Zajímavost zájmových kroužků

Otázka č. 11 se ptá na zajímavost zájmových kroužků v jejich školní družině a škole. Tuto otázku nevyplňuje 35 respondentů v závislosti na předchozích otázkách. Jeden respondent tuto otázku vynechal. Celkem otázku vyplnilo 112 dotazovaných. Přesně pro polovinu rodičů (tj. 56; 50 %) je nabídka zájmových kroužků dostatečně zajímavá. Podle 37 respondentů (tj. 33 %) je nabídka zajímavá, ale mohla by nabízet i zajímavější kroužky. 13 rodičů (tj. 12 %) shledává nabídku zájmových kroužků spíše nezajímavou. Zbýlých 6 rodičů (tj. 5%) vnímá nabídku pro jejich dítě za nezajímavou.

Otázka č. 12

Otázka č. 12 zjišťuje, který zájmový kroužek by rodiče ocenili pro jejich dítě, ale zároveň ho škola nebo školní družina nenabízí. Otázka byla otevřená a vyplnilo ji celkem 36 rodičů ze 147. Tuto otázku nemuseli vyplňovat respondenti, kteří zvolili v otázce č. 10 možnost nevím (tj. 25 rodičů).

Pro přehlednost byla vytvořena tabulka, ve které nebude počet přesně shodný s počtem respondentů, kteří otázku vyplnili, protože docházelo k časté kombinaci. Rozdělili jsme je do 4. větších kategorií – sportovní, hudební, výtvarný kroužek a jazyky. Ostatní připomínky rodičů, které nezahrnují ani jednu kategorii, napíšeme pod tabulku.

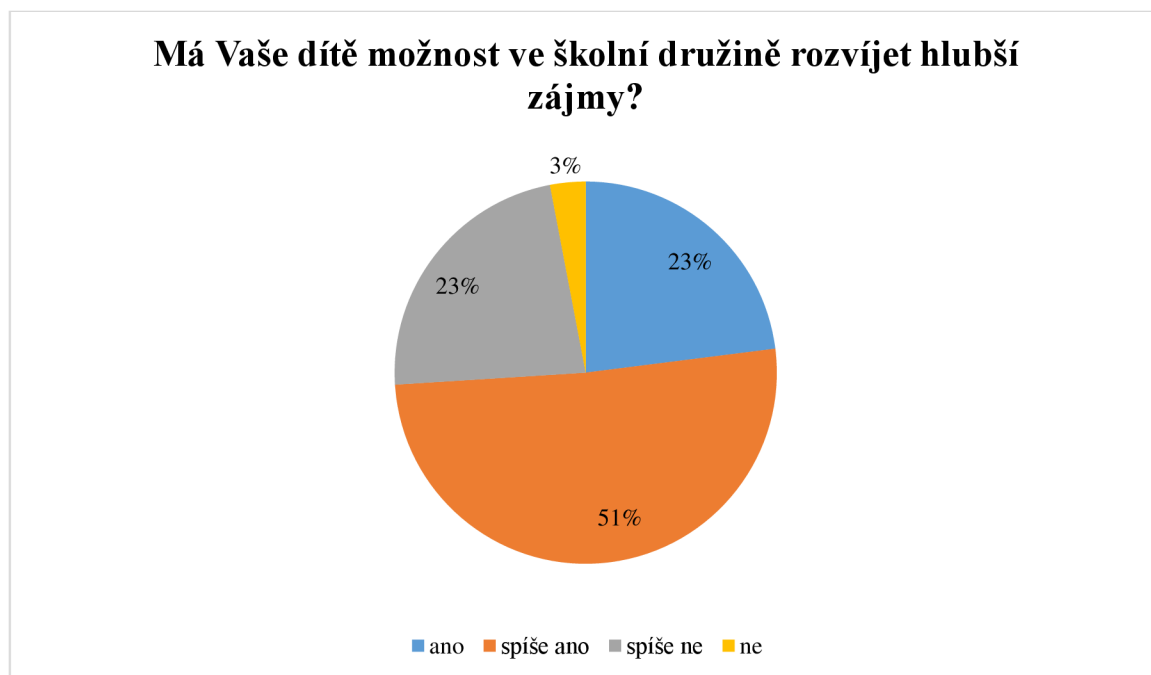
Sportovní	Hudební	Výtvarný	Jazyky
17	9	6	6

Tabulka č. 2 – Zájmové kroužky podle přání rodičů

Mezi sportovními kroužky zazněla čtyřikrát gymnastika, dvakrát atletika a dvakrát basketbal. Jednou byl napsán tenis, volejbal, stolní tenis, pohybové hry pro dívky a karate. Čtyři rodiče by ocenili taneční kroužek. Jeden respondent napsal: „*Zatím ani nevím (možná plavání)*“. Dva respondenti požadují, aby kroužek florbalu přijímal větší počet dětí a zároveň navýšení věkového limitu. Dva rodiče, požadující hudební kroužek a ocenili by hlavně výuku na hudební nástroje (kytaru) a jeden rodič by rád výuku zpěvu. Ostatní by rádi všeobecně hudební kroužek. U výtvarného kroužku by si konkrétně tři rodiče přáli výuku keramiky. Celkem 6 rodičů by chtělo pro své dítě kroužek anglického jazyka. Respondenti, které jsme nikam nezařadili, požadovali kroužek věda nás baví, náboženský kroužek a logopedický. Jeden rodič by pro své dítě ocenil kroužek, kde se bude dítě učit ovládat zbraně.

Další 4 respondenti, z výše zmíněných 36, doplnili: „*V této době jakýkoliv.*“ „*Vím, že standardně nabízí více kroužků, ale vzhledem k situaci covidu nejsou v současné době v nabídce.*“ „*Vyhovuje to dceři takhle, jak to mají ve škole zavedené.*“ „*Škola by ho nabízela, kdyby mohla.*“

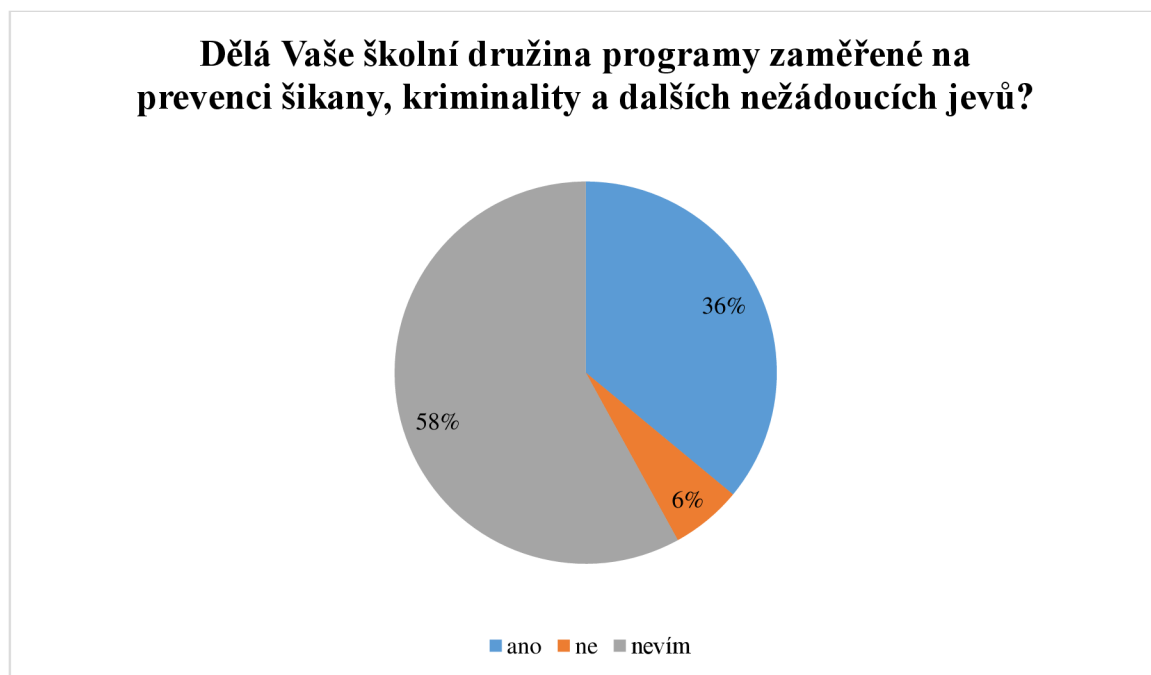
Otázka č. 13



Graf č. 15 – Rozvoj hlubších zájmů dítěte

Otázka č. 13 se zabývala rozvojem hlubších zájmů dítěte v rámci školní družiny. Celkem ji zodpovědělo 144 rodičů. Tři respondenti na otázku neodpovídali (viz otázka č. 6). 33 rodičů (tj. 23 %) si myslí, že ve školní družině může jejich dítě rozvíjet hlubší zájmy. Podle 73 respondentů (tj. 51 %) má jejich dítě možnost rozvíjet hlubší zájmy, ale nejsou si tím plně jistí. 33 dotazovaných rodičů (tj. 23 %) zvolilo, že hlubší zájem spíše není rozvíjen. Dle 5 rodičů (tj. 3%) není ve školní družině rozvíjen hlubší zájem jejich dítěte.

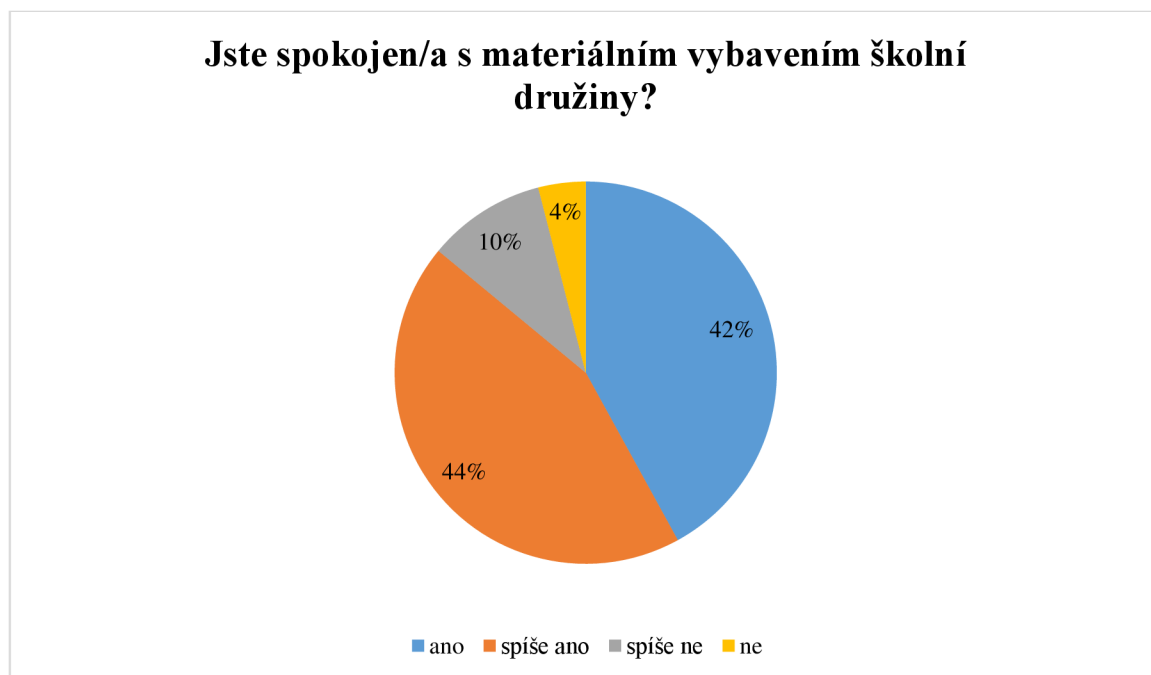
Otázka č. 14



Graf č. 16 – Preventivní programy ve školní družině

Čtrnáctá otázka zjišťuje, jestli školní družina uskutečňuje programy zaměřené na prevenci negativních jevů. Otázka je uzavřená a obsahuje tři možnosti. Na tuto otázku odpovídal celý výzkumný vzorek, tudíž 147 respondentů. Celkem 53 respondentů (tj. 36 %) ví, že jejich školní družina uskutečňuje preventivní programy. 9 rodičů (tj. 6 %) napsalo, že jejich školní družina neuskutečňuje programy zaměřené na prevenci šikany, kriminality a dalších nežádoucích jevů. Většina rodičů (tj. 85; 58 %) si není jistých a zvolilo možnost nevím.

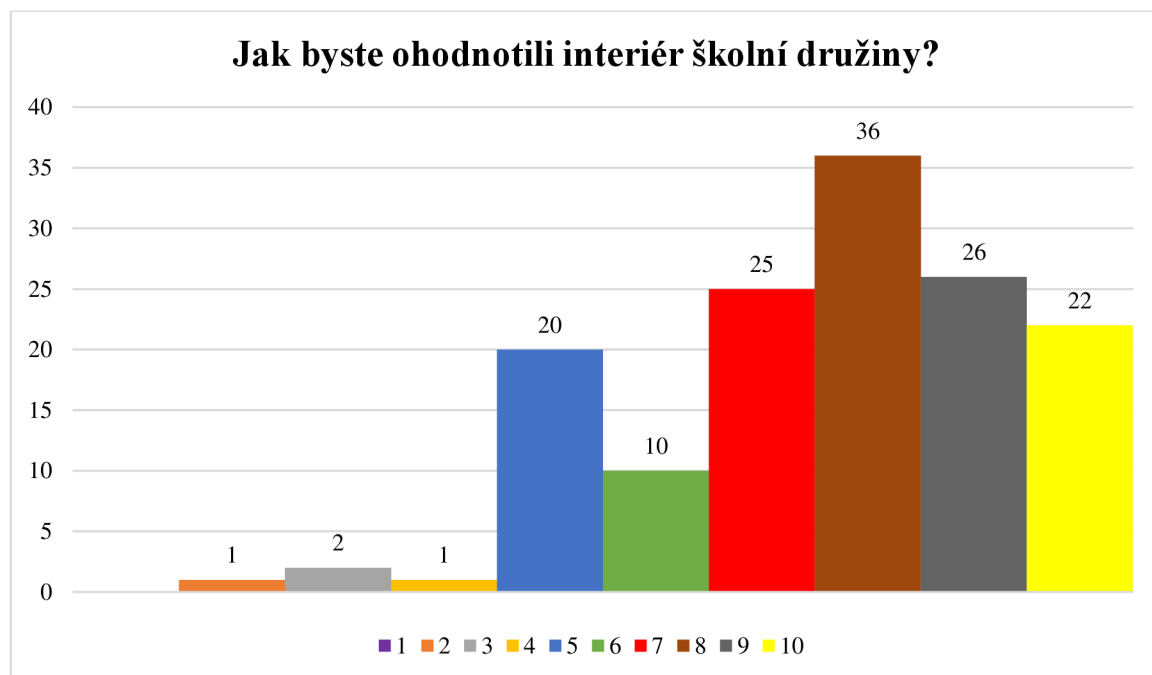
Otázka č. 15



Graf č. 17 – Spokojenost s materiálním vybavením školní družiny

V otázce č. 15 se rodičů ptáme na spokojenost s materiálním vybavením školní družiny. Otázka byla uzavřená a nabízela čtyři možnosti. Otázku celkově nevyplnili tři respondenti, ale dva z toho k odpovědím připsali, že nemohou posoudit. 61 rodičů (tj. 42 %) je spokojených s materiálním vybavením školní družiny. Pro 64 respondentů (tj. 44 %) je materiální vybavení dostačující, ale nejsou plně spokojeni. 14 respondentů (tj. 10 %) je spíše nespokojených. Pro 5 rodičů (tj. 4 %) je vybavení školní družiny nedostačující a nejsou spokojeni.

Otázka č. 16



Graf č. 18 – Interiér školní družiny

Otázka č. 16 se zabývala spokojeností rodičů s interiérem ve školní družině. Tato otázka byla škálová a respondenti vybírali na škále od 1 do 10, přičemž 1 byla pro nejnižší hodnocení a 10 pro nejvyšší hodnocení. Otázku vyplnilo celkem 143 respondentů, 3 respondenti otázku nevyplnili a jeden napsal, že nemůže interiér posoudit. Nejnižší hodnocení (tj. 1) nezvolil ani jeden rodič. Hodnotu 2 zvolil jeden respondent. Dva rodiče posoudili interiér školní družiny hodnotou 3. Jeden rodič udělil interiéru školní družiny hodnotu 4. 20 rodičů se shodlo na hodnotě 5. O 10 respondentů méně (tj. 10) hodnotí interiér školní družiny hodnotou 6. 25 respondentů vybralo na škále hodnocení 7. Nejvíce rodičů (tj. 36) se shodlo na hodnotě 8. O 10 rodičů méně (tj. 26) ohodnotilo interiér školní družiny hodnotou 9. Nejvyšší hodnocení (tj. 10) uvedlo 22 rodičů.

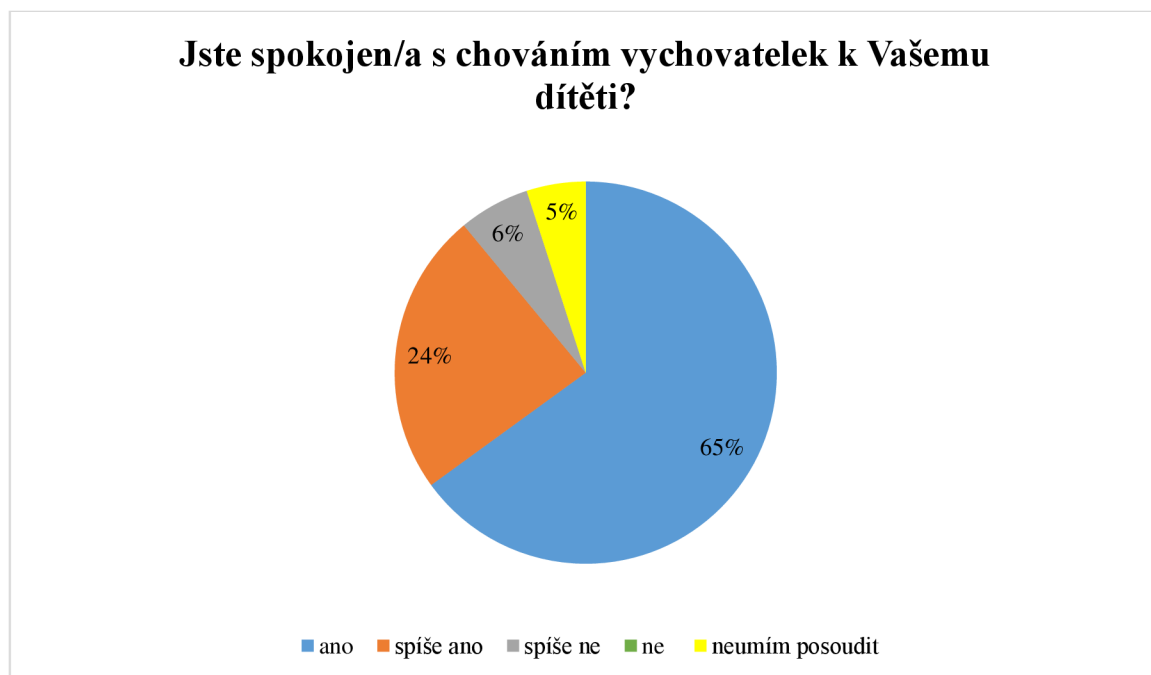
Otázka č. 17



Graf č. 19 – Venkovní prostory školní družiny

Otázka č. 17 se zajímala o venkovní prostory školní družiny. Otázka byla uzavřená a rodiče vybírali ze dvou možností. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti (tj. 147; 100 %). Z grafu č. 19 můžeme vidět, že všichni respondenti uvedli shodně možnost ano. Všechny čtyři školní družiny v našem výzkumu mají prostory pro venkovní vyžití dětí.

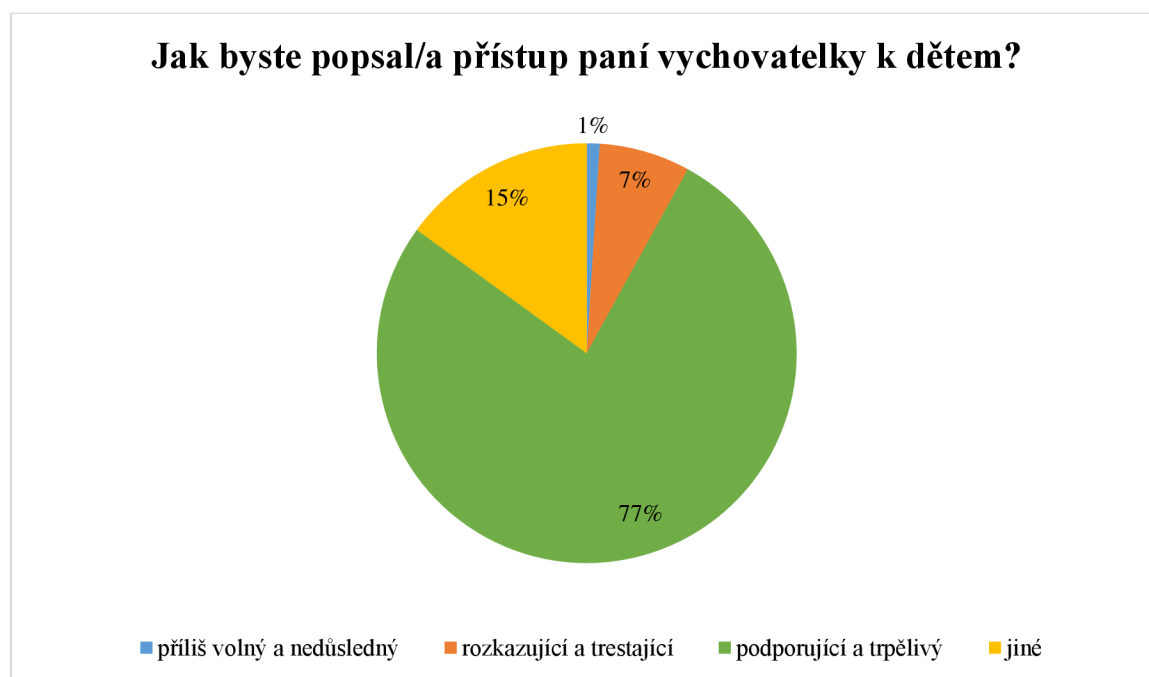
Otázka č. 18



Graf č. 20 – Chování vychovatelek

Otázka č. 18 se zaměřuje na chování vychovatelek k dětem. Otázka byla uzavřená a na výběr bylo 5 možností. Celkem otázku vyplnilo 146 respondentů, jeden ji vynechal. S chováním vychovatelek k jejich dítěti je 94 rodičů (tj. 65 %) spokojeno. Spíše spokojených je 35 rodičů (tj. 24 %) a 9 rodičů (tj. 6 %) je spíše nespokojených. Plně nespokojený s chováním vychovatelek u nich ve družině není ani jeden respondent. Celkem 8 respondentů (tj. 5 %) neumí posoudit, jak se vychovatelky chovají k jejich dítěti.

Otázka č. 19



Graf č. 21 – Přístup vychovatelky

V otázce č. 19 se zabýváme přístupem vychovatelek k dětem. Respondentům byla připravena nabídka tří možností a jiné, kdyby se ani s jednou naší možností neztotožňovali. Otázku vynechali 2 respondenti ze 147. Z grafu č. 21 vyplývá, že 112 (tj. 77 %) rodičů popisuje přístup jako podporující a trpělivý. Podle 10 rodičů (tj. 7 %) je přístup paní vychovatelky rozkazující a trestající. Jeden respondent (tj. 1 %) vnímá přístup vychovatelky jako příliš volný a nedůsledný. Možnost jiné zvolilo 22 respondentů (tj. 15 %). Z toho 13 rodičů doplnilo, že záleží na vychovatelce, každá má jiný přístup. Další 2 respondenti napsali: „*Paní vychovatelka má své oblíbence, pro ty platí jiná pravidla než pro ostatní (1). Velké rozdíly v přístupu, záleží na oblíbených dětech, k těm jsou milé (2).*“ Jeden respondent napsal: „*Je hodná, ale důsledná*“. Další 4 rodiče napsali: „*Přátelský, ale má autoritu (1). Kladný, nevím (kombinace všeho v závislosti na situaci) (2). Přiměřeně k dětem (3). Lidský (4).*“ Zbývající 2 respondenti nedokážou posoudit.

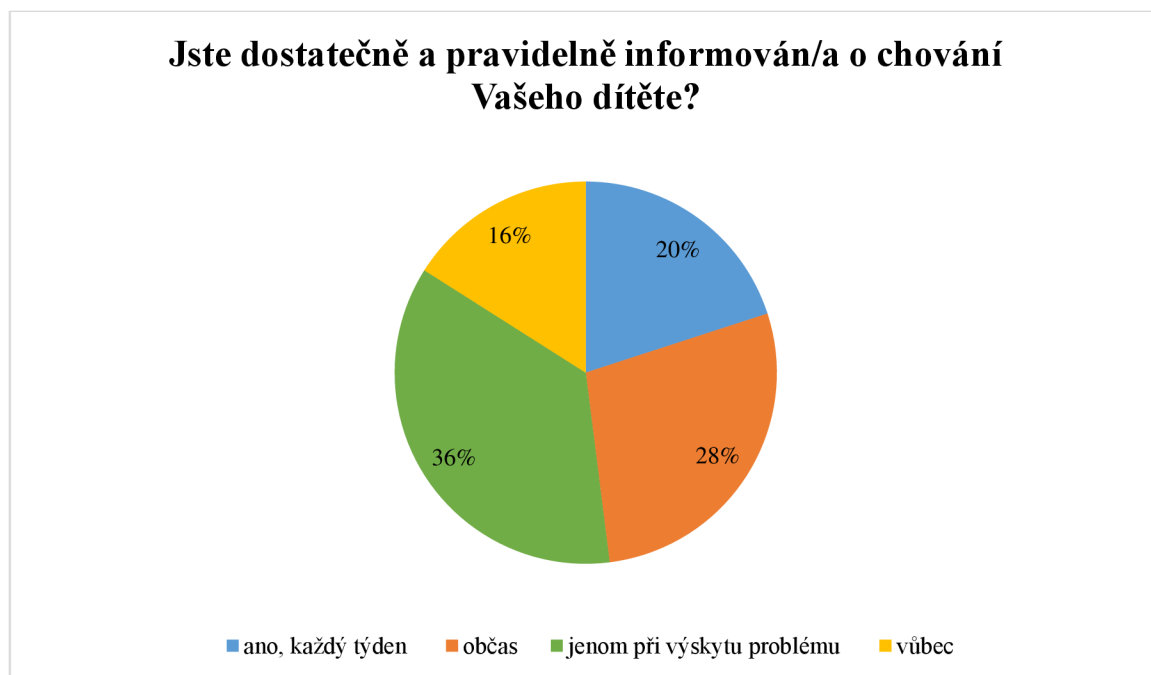
Otázka č. 20



Graf č. 22 – Vztah dítěte k vychovatelce

Otázka č. 20 zjišťuje, jaký je podle rodičů vztah dětí k vychovatelce. Otázka byla uzavřená a obsahovala nabídku ze 3 možností. Celkem otázku zodpovědělo 145 respondentů, ale zbylí dva respondenti dopsali, že jejich dítě mluví o každé vychovatelce jinak. Z grafu č. 22 můžeme vyčíst, že 100 respondentů (tj. 69 %) hovoří o své paní vychovatelce pozitivně. Neutrálně mluví 40 dětí (tj. 28 %) a negativně 5 dětí (tj. 3%).

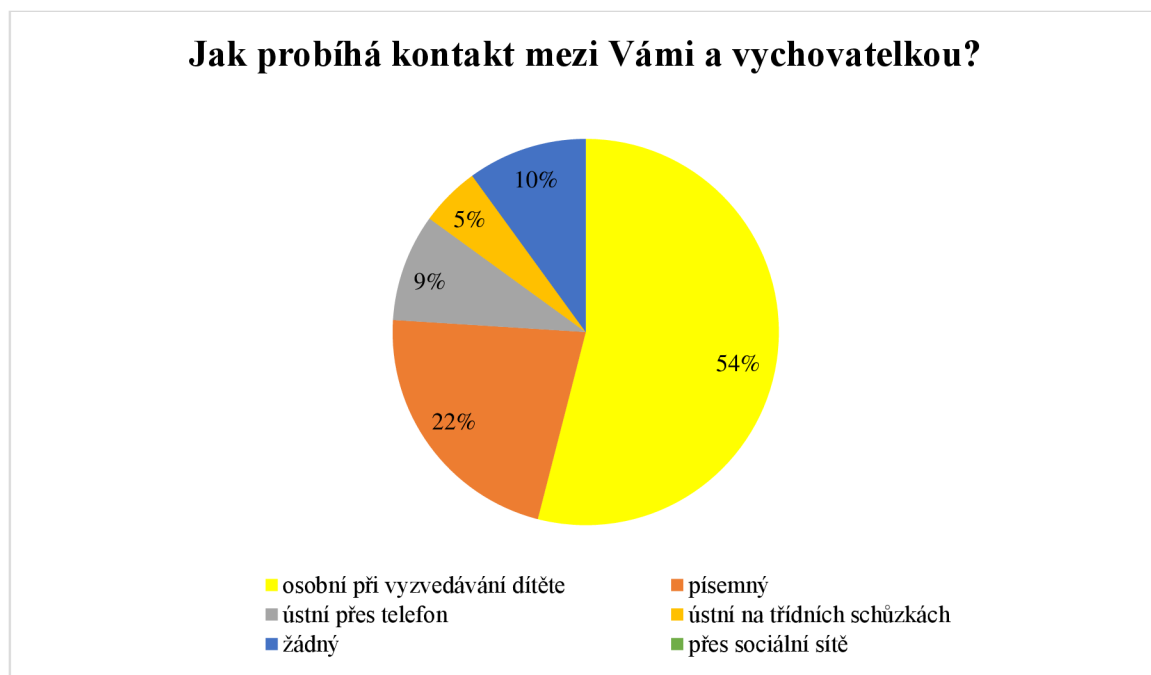
Otázka č. 21



Graf č. 23 – Informovanost o chování dítěte

Otázka č. 21 zjišťuje, jak často jsou rodiče informováni o chování jejich dítěte. Otázka byla uzavřená a nabízela 4 možnosti. Celkem na tuto otázku odpovědělo 146 rodičů. Jeden respondent otázku vynechal. Každý týden je informováno 29 rodičů (tj. 20 %). Občas dostává informace o chování svého dítěte 41 rodičů (tj. 28 %). Podle 53 rodičů (tj. 36) jsou informace o chování předávány vychovatelkami pouze při výskytu problému ve školní družině. 23 rodičů (tj. 16 %) není vůbec informováno o chování jejich dítěte.

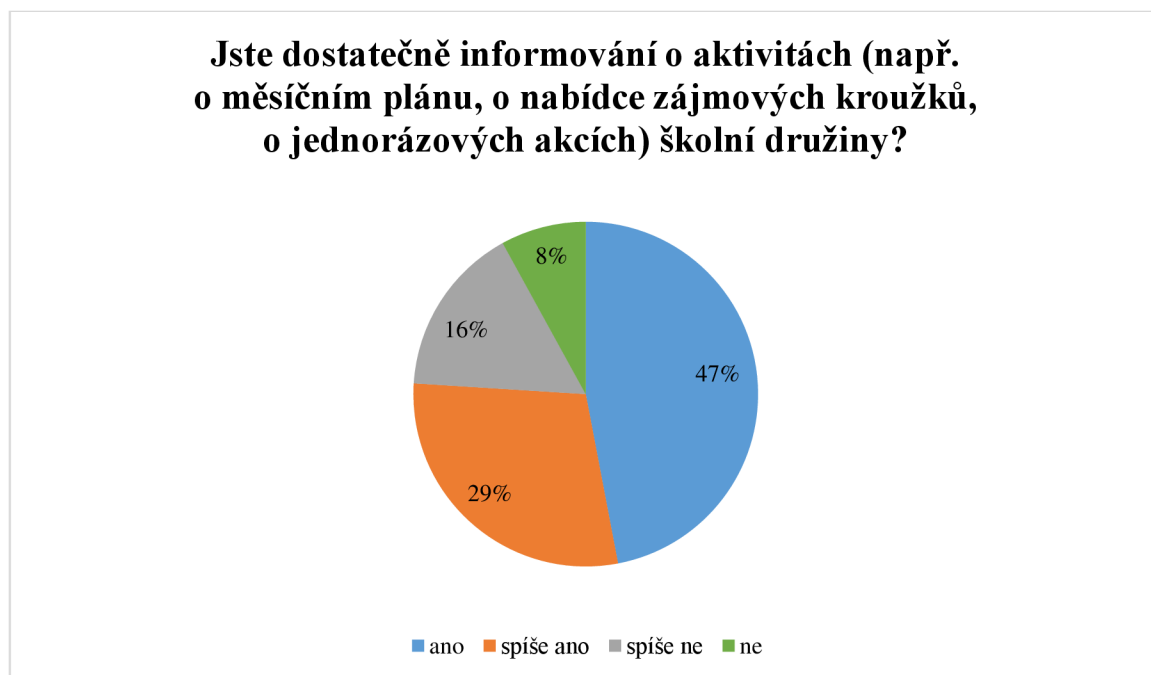
Otázka č. 22



Graf č. 24 – Kontakt rodiče a vychovatele

V otázce č. 22 jsme se zaměřili na způsob kontaktu mezi vychovatelkou a rodiči. Otázka byla uzavřená. Rodiče měli zakroužkovat nejčastější způsob komunikace mezi nimi a vychovatelkou. Otázku vynechali 3 respondenti. Nejčastější způsob komunikace u více než poloviny rodičů (tj. 78; 54 %) je osobní při vyzvedávání dítěte. Druhý nejčastější způsob bývá písemný (tj. u 31 rodičů; 22 %). 13 rodičů (tj. 9 %) mívá kontakt s vychovatelkou přes mobilní telefon. U 7 respondentů (tj. 5 %) probíhá kontakt převážně na třídních schůzkách školní družiny. U 15 respondentů (tj. 10 %) neprobíhá žádný kontakt s vychovatelkou. Ani jeden respondent nekomunikuje s vychovatelkou přes sociální sítě.

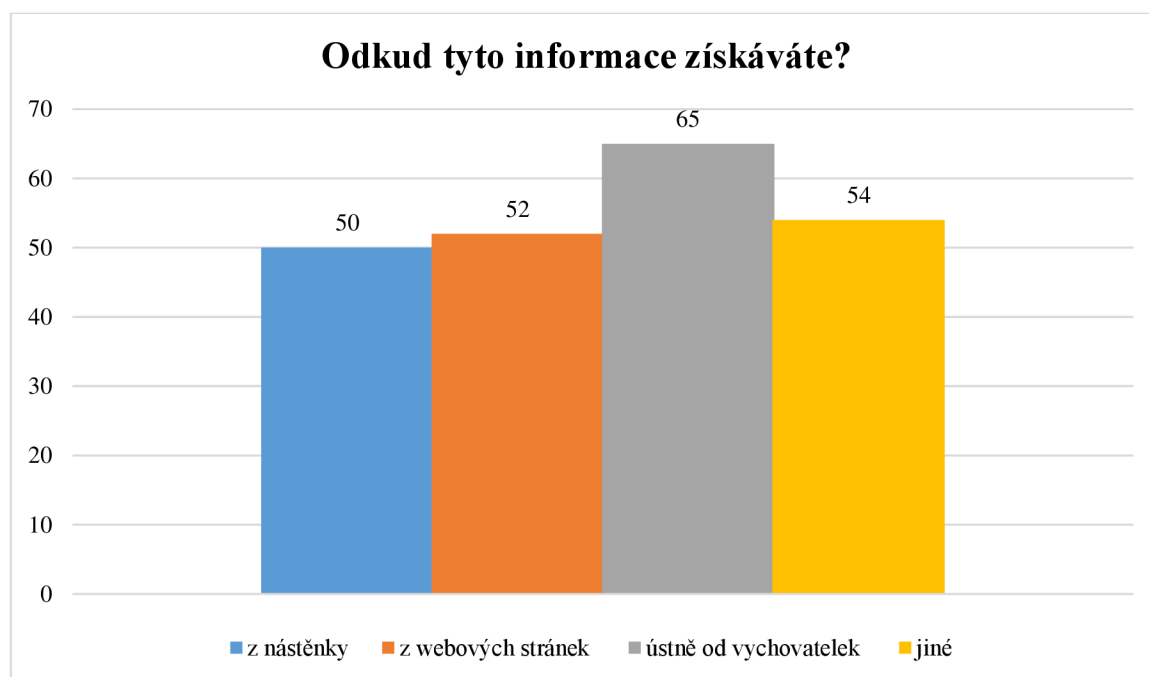
Otázka č. 23



Graf č. 25 – Informovanost o činnosti školní družiny

Otázka č. 23 se zabývala informovaností rodičů o aktivitách školní družiny. Otázka byla uzavřená a nabízela 4 možnosti odpovědí. Dohromady ji vyplnilo 146 rodičů, jeden otázku přímo nevynechal, ale doplnil – občas. Téměř polovina rodičů (tj. 69; 47 %) je dostatečně informovaná o probíhajících družinových aktivitách. Spíše informováno je 42 respondentů (tj. 29 %). Pro 23 rodičů (tj. 16 %) je informovanost spíše nedostatečná. Podle 12 rodičů (tj. 8 %) je informovanost od školní družiny nedostatečná.

Otázka č. 24



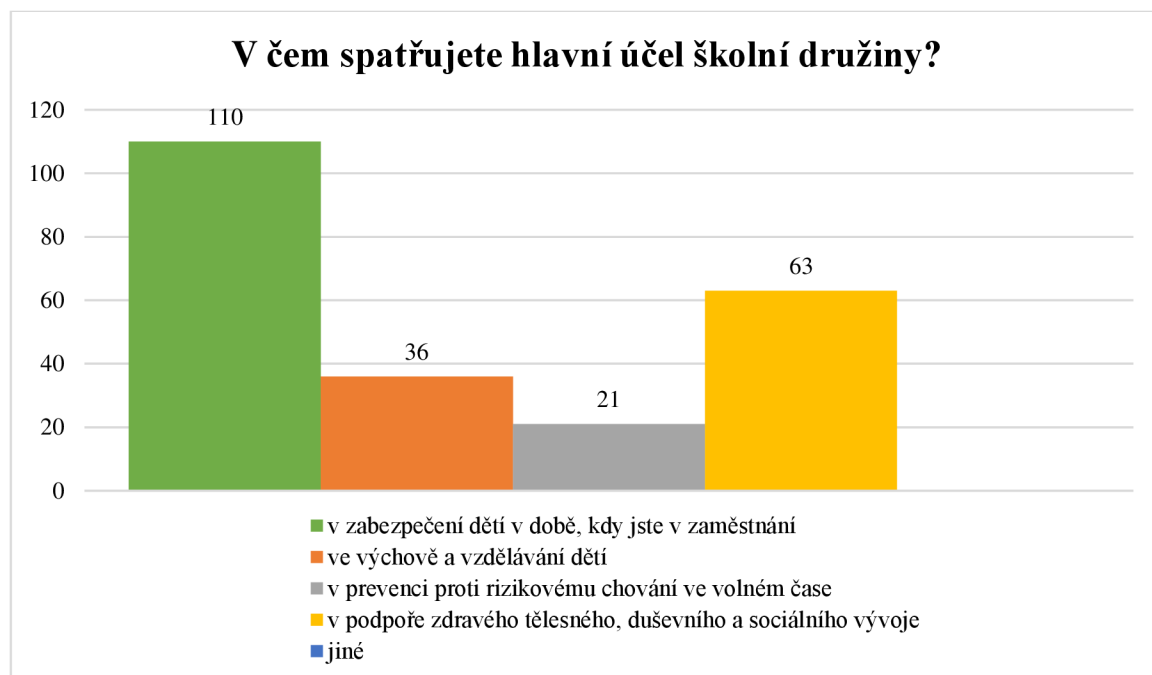
Graf č. 26 – Zdroj informací o činnosti školní družiny

Otázka č. 24 navazuje na předešlou otázku, která se zabývala informovaností rodičů o aktivitách školní družiny. V této otázce se zaměřujeme na to, jak informace o aktivitách získávají. Otázka byla polouzavřená a rodiče mohli zvolit více možností. Otázku nevyplnil jeden respondent ze 147. Nejčastěji získávají informace o aktivitách školní družiny ústně od vychovatelek. 52 rodičů získává informace z webových stránek školní družiny a 50 rodičů z nástěnky ve školní družině. Velký počet rodičů (tj. 54) volilo možnost jiné. Z 54 rodičů jich 22 napsalo, že informace získávají od svého dítěte. Celkem 27 rodičů získává informace písemně, z toho 15 rodičů napsalo z družinového notýsku, ale zahrnula jsem je do kategorie písemně. E-mailem dostávají informace 4 rodiče a zbylý 1 rodič se tyto informace dozvídá od rodiny a známých. Pro přehlednost jsme tyto informace přenesli do tabulky.

Od dítěte	22
Písemně	27
E-mail	4
Rodina a známí	1

Tabulka č. 3 – Rozložení zdrojů informací o činnosti školní družiny

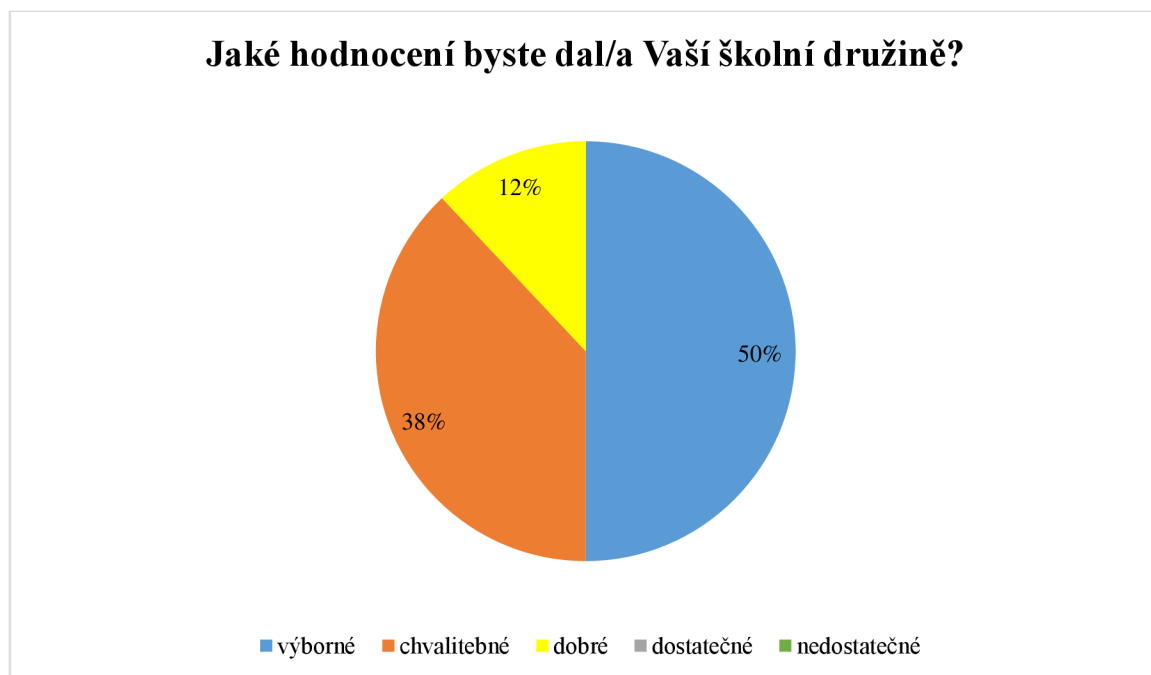
Otázka č. 25



Graf č. 27 – Účel školní družiny

Otázka č. 25 zjišťuje, jak rodiče vnímají školní družinu. Otázka byla polouzavřená, rodiče směli zakroužkovat maximálně dvě možnosti, se kterými se nejvíce ztotožňují. Jeden respondent ze 147 tuto otázku vynechal. Celkem 62 rodičů zvolilo jednu možnost a dvě možnosti zakroužkovalo 84 rodičů. Hlavní účel školní družina spatřuje 110 rodičů v zabezpečení dětí v době jejich pracovní povinnosti. 63 rodičů shledává školní družinu jako zařízení, které podporuje zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj. Pouze 36 rodičů považuje školní družinu jako zařízení pro výchovu a vzdělávání. 21 rodičů vnímá hlavní účel školní družiny v prevenci proti rizikovému chování, z toho jedna respondentka k tomuto bodu dopsala „ráda bych“.

Otázka č. 26



Graf č. 28 – Hodnocení školní družiny

Otázka č. 26 se rodičů ptala na celkové hodnocení jejich školní družiny. Hodnocení je stejné jako ve školním prostředí (výborný = nejvyšší hodnocení). Otázku zodpovědělo 146 respondentů, jeden respondent otázku vynechal. Přesně polovina respondentů (tj. 73; 50 %) hodnotí školní družinu výborně. Chvalitebně hodnotí školní družinu 56 rodičů (tj. 38 %). Zbýlých 17 rodičů (tj. 12) ohodnotilo školní družinu za dobrou. Hodnocení dostatečně a nedostatečně nevyužil ani jeden respondent.

Otázka č. 27

Poslední otázka v dotazníku se ptala na doporučení rodičů, která by mohla zlepšit činnost školní družiny. Ze 147 respondentů tuto otázku vynechalo celkem 118 rodičů. 29 respondentů navrhlo doporučení pro svou školní družinu. Uvádíme zde doslovné citace jednotlivých rodičů.

Respondent č. 1: „*Vedoucí družiny by měla spolupracovat s ostatními vychovatelkami.*“
Respondent č. 2: „*Odpolední svačiny, které si rádi připlatíme.*“ Respondent č. 3: „*Jsmo šťastní, že v době pandemie družina funguje. Daří se i omezené aktivity.*“ Respondent č. 4: „*Celková rekonstrukce prostoru, více hraček.*“ Respondent č. 5: „*Prodloužení pracovní doby.*“
Respondent č. 6: „*Vzhledem k tomu, že prostory jsou před rekonstrukcí a covid doba značně omezila možnosti není tak úplně možné hodnotit standardní provoz a vychovatelky se snaží o zábavný program.*“ Respondent č. 7: „*Více zájmových aktivit, více pohybu.*“ Respondent č. 8: „*Velice záleží na vychovatelce – vloni syn do družiny nechtěl, nyní by chtěl pořad.*“
Respondent č. 9: „*Více akcí a zájmových aktivit, lepší komunikaci.*“ Respondent č. 10: „*Více zájmových aktivit (rozvíjejících) kroužků a sportovních kroužků (podpora pohybu).*“
Respondent č. 11: „*Občas přednášku na téma prevence rizikového chování ve volném čase. Např. závislost na mobilu a tabletu, šikanu (nemusí být nutně aktivitou družiny, ale školy, ...).*“
Respondent č. 12: „*Velké rozdíly v přístupu k dětem (mezi jednotlivými p. vychovatelkami). Naše paní vychovatelka X.Y. je báječná, děkujeme.*“ Respondent č. 13: „*Více sportovních aktivit, venkovní aktivity. Školní družina a ZŠ nabízí málo zájmových kroužků.*“ Respondent č. 14: „*Na činnosti ani ne, spíše na budovu. Vzhled budovy už je opravdu hrozný. Takže komplet rekonstrukce i s vnitřními prostory.*“ Respondent č. 15: „*Na začátku školního roku bych uvítala dřívější informace o kroužcích, když chci přihlásit dítě i na mimoškolní.*“ Respondent č. 16: „*Snažit se o výchovu Montessori.*“ Respondent č. 17: „*Větší prostory.*“ Respondent č. 18: „*Více aktivit mimo školní družinu.*“ Respondent č. 19: „*Vzhled budovy už je opravdu hrozný. Takže komplet rekonstrukce i s vnitřními prostory.*“ Respondent č. 20: „*Rozšířit nabídku kroužků.*“ Respondent č. 21: „*I v zimních dnech chodit častěji ven na vzduch.*“ Respondent č. 22: „*Více informací od družiny a vychovatelek.*“ Respondent č. 23: „*Více pohybu na čerstvém vzduchu.*“ Respondent č. 24: „*Zlepšení komunikace.*“ Respondent č. 25: „*Lepší info o akcích.*“

Zbylí respondenti uvedli: „*Jsem spokojená.*“ „*Pro mě splňuje účel, proč dítě dávám do školní družiny.*“ „*Nebudu do toho kecat p. řediteli a vychovatelkám.*“ „*Nic bych neměnila, jsem spokojená.*“

7.1 Vyhodnocování výzkumných otázek

Na začátku výzkumného šetření byly stanoveny čtyři výzkumné otázky.

1. Jak rodiče hodnotí funkce školní družiny?

Na začátku se chceme zaměřit na otázky č. 1 a 25, které se zaměřují přímo na funkce školní družiny. Otázky zjišťují, jaké funkce jsou pro rodiče prioritní.

Nejčastější důvod přihlášení dítěte do školní družiny je pro většinu rodičů hlídání dítěte v době jejich pracovní činnosti. Hlavní účel školní družiny tedy rodiče spatřují v zabezpečení dětí v době, kdy jsou ještě v zaměstnání. Z toho nám vyplývá, že u většiny rodičů je preferována funkce sociální. Dále z výzkumu vyplynulo, že téměř polovina rodičů spatřuje účel školní rodiny ve funkci zdravotní, zatímco funkce výchovně-vzdělávací a preventivní jsou z pohledu rodičů méně podstatné. Jen pár rodičů od školní družiny očekává, že se jejich dítě bude ve školní družině vzdělávat. A ještě méně rodičů volilo funkci preventivní, která je rodiči nedoceněna a vnímají ji v rámci školní družiny za nejméně významnou.

Níže už jsou rozepsány jednotlivé funkce zvlášť. Některé otázky v dotazníku v sobě zahrnují odpověď na více funkcí, a proto je u otázek uvedeno, proč je řadíme k dané funkci.

a. Výchovně-vzdělávací

Výchovně-vzdělávací funkci zkoumaly otázky č. 8, 9, 11 a 12. Zaměřovaly se na zájmové vzdělávání ve školní družině. Otázka č. 8 zkoumala pestrost nabídky zájmových činností a otázka č. 9 se zabývala střídáním zájmových činností. V otázce č. 11 a 12 jsme zaměřili pozornost na zajímavost zájmových kroužků nabízené školní družinou, případně školou.

75 % rodičů se zdá nabídka zájmových činností pestrá, proti nim je pouhých 9 % rodičů, kteří nabídku zájmových kroužků nepovažují za pestrou. Zbylých 16 % rodičů se neumělo k této otázce vyjádřit. Téměř $\frac{3}{4}$ rodičů (tj. 71 %) tvrdí, že vychovatelky ve školní družině střídají druhy zájmových činností. Naopak to vidí pouhých 5 % rodičů, kterým přijde zájmová činnost stereotypní. Tuto otázku neumělo zhodnotit zbylých 24 % rodičů. Nabídka zájmových kroužků školní družiny či školy je zajímavá pro 83 % rodičů, zbylá část (tj. 17 %) rodičů to vnímá opačně. Většinou se zdá nabídka zajímavá, ale 30 % rodičů by pro své dítě ocenilo i jiný kroužek. Jednalo se hlavně o kroužky sportovní, hudební, výtvarné a jazykové.

b. Sociální

Sociální funkcí se zabývaly otázky č. 4, 5 a 17. Otázka č. 4 zjišťovala, zda mají děti ve školní družině kamarády, se kterými tráví volný čas i mimo školní družinu. V 5. otázce se zaměřujeme na spokojenost s provozní dobou školní družiny. Otázka č. 17 se zaměřuje na to, zda má školní družina vlastní venkovní prostory, v rámci sociální funkce tyto prostory umožňují vytvářet při spontánní hře skupiny, vrstevnické vztahy a podporovat sociální učení.

Podle 71 % rodičů má jejich dítě ve školní družině kamaráda, se kterým se vídá i mimo zdi školní družiny. Více než ¼ (tj. 29 %) rodičů tvrdí, že jejich dítě nemá ve školní družině kamaráda, se kterým by trávilo svůj volný čas. 87 % rodičů je spokojených s provozní dobou školní družiny. Zbýlých 13 % rodičů by ocenilo delší provozní dobu, která by jim umožňovala zůstat déle v zaměstnání či vykonávat jiné činnosti. Všechny školní družiny mají venkovní prostory.

Většina rodičů tvrdí, že jejich dítě má kamaráda, s kterým tráví svůj volný čas, z toho nám vyplývá, že si dítě ve školní družině utvořilo kamarádské vztahy, které jsou rozvíjeny i mimo zařízení školní družiny. Provozní doby školních družin umožňují rodičům, až na pár výjimek, navštěvovat jejich zaměstnání, případně dělat jiné činnosti. Všechny školní družiny mají možnost využívat vlastní venkovní prostory, kde mají děti větší volnost při hře, a tím vzniká možnost pro přirozenou tvorbu skupiny než při řízených činnostech.

c. Zdravotní

Otázky č. 2, 4 a 20 zkoumaly zdravotní funkci a byly zaměřeny hlavně na zjištění duševní pohody dítěte. Otázka č. 17 zjišťuje, zda mají školní družiny možnost využívat své vlastní venkovní prostory a trávit volný čas na čerstvém vzduchu.

Podle 89 % rodičů navštěvuje jejich dítě školní družinu rádo a téměř tři čtvrtě rodičů tvrdí (tj. 71 %), že si jejich dítě našlo kamaráda, se kterým se nadále stýká ve svém volném čase. Podle 69 % rodičů mluví jejich dítě o své paní vychovatelce v pozitivním slova smyslu. Zahradu, dvorek či hřiště mají k dispozici všechny školní družiny.

Na psychickou pohodu a zdravý sociální vývoj mají vliv pozitivní vztahy vychovatele s vychovávanými, ale i vztahy mezi dětmi a hlavně to, jak se dítě cítí ve školní družině. Ukázalo se, že děti navštěvují školní družiny rády, mají zde kamarády a vztahy s vychovatelem jsou dobré. To vše podporuje zdravé klima školní družiny. Trávit čas na čerstvém vzduchu, a kompenzovat tím dlouhé hodiny sezení ve škole, mohou děti ze všech školních družin, protože podle rodičů

má každá školní družina k dispozici vlastní venkovní prostory, avšak dále už záleží na vychovateli a jeho podpoře zdravého fyzického vývoje dětí.

d. Preventivní

Do preventivní funkce byly zahrnuty otázky č. 2, 4 a 13, které zkoumaly rozvoj zájmové činnosti, navazování přátelských vztahů k ostatním dětem a spokojenost dítěte ve školní družině, protože souvisí s nespécifickou primární prevencí. Dále do preventivní funkce patří otázka č. 14, která se zaměřuje na preventivní programy uskutečňované školní družinou.

Výsledky otázky 2 a 4 máme uvedené už ve funkci zdravotní. Skoro $\frac{3}{4}$ (tj. 74 %) rodičů se domnívají, že jejich dítě může ve školní družině možnost rozvíjet hlubší zájmy. Bohužel více než polovina rodičů neví, zda školní družiny dělají preventivní programy proti negativním vlivům jako je šikana, kriminalita apod. Jistých si je pouze 36 % rodičů. 6 % rodičů tvrdí, že žádné programy škola nedělá. Ukazuje se, že školní družiny neinformují rodiče o svých preventivních záměrech, což může mít vliv i na očekávání rodičů, protože z výsledků výzkumu nám vychází, že preventivní funkce je v porovnání s ostatními považována rodiči za nejméně důležitou.

Z předešlé zdravotní funkce víme, že většina rodičů si myslí, že jejich dítě chodí do školní družiny rádo, což má vliv na pozitivní postoj dětí k dalším zájmovým organizacím. Co se týče vztahů, školní družina se jeví jako zařízení, ve kterém je možné si najít kamaráda a trávit s ním volný čas i v době, kdy není školní družina. Školní družina v tomto směru přispívá k socializaci a podporuje u dítěte rozvoj sociálních a komunikačních dovedností. Další pozitivní zprávou je, že školní družiny umožňují u dětí rozvíjet hlubší zájmy, podporují tím smysluplné a kvalitní trávení volného času, nejen ve školní družině, ale i v budoucnu, což je důležitou součástí primární prevence sociálně patologických jevů u dětí. Ukazuje se, že rodiče jsou nedostatečně informováni o preventivních programech konaných ve školní družině, a proto je příznivé zjištění, že alespoň v některých školních družinách se zabývají specifickou preventivní činností.

2. Z jakých zdrojů rodiče získávají informace o činnostech školní družiny a je tato informovanost podle rodičů dostatečná?

Druhá výzkumná otázka se zabývá informovaností rodičů o školní družině, která má svůj význam při hodnocení školní družiny. Bez znalosti běžného chodu školní družiny, její náplně činností, nabídky zájmových kroužků, povinností vychovatelek apod., by výzkum neměl

takovou hodnotu, a proto nás zajímá, kde rodiče tyto informace převážně získávají a zda je vůbec mají. V našem výzkumném šetření jsme zaměřili několik otázek na zjišťování informovanosti rodičů. Jedná se o otázky č. 6, 7, 22, 23, 24 a částečně i otázka č. 21.

Z výsledků výzkumného šetření plyne, že znalosti o náplni školní družiny má 86 % rodičů. Nejvíce rodičů (tj. 41 %) je informováno o činnostech školní družiny od svých dětí. Značné množství rodičů si informace o náplni školní družiny zjišťuje z webových stránek školní družiny (tj. 27 %), dále také od vychovatelek (tj. 20 %). 7 % rodičů získalo informace o náplni školní družiny ze školního vzdělávacího programu a 4 % rodičů se o náplni činnosti školní družiny dozvědělo z vnitřního řádu školní družiny.

Podle výsledků výzkumného šetření jsou více než $\frac{3}{4}$ rodičů (tj. 76 %) informovány o aktivitách školní družiny, jako jsou měsíční plány, nabídka zájmových kroužků či jednorázové akce. Zbylých 24 % rodičů nesouhlasí, podle nich školní družina informace o aktivitách předává málo anebo vůbec. Nejčastěji tyto informace získávají ústně od vychovatelek. Velký počet rodičů si informace zjišťuje z webových stránek školní družiny anebo z nástěnky ve školní družině, ale též jim jsou informace o aktivitách sdělovány dětmi či písemnou formou. S tím korespondují i data získaná z otázky č. 22, kde jsme se dotazovali na nejčastější způsob komunikace. Z výsledků výzkumu vyšlo, že nejčastěji komunikují ústně s vychovatelkou (tj. 54 %), když vyzvedávají dítě anebo jejich komunikace probíhá písemnou formou (tj. 22 %).

Informovanost o aktivitách se zdá být na dobré úrovni, zatímco informace o chování dítěte jsou podle rodičů předávány nepravidelně až nedostatečně. Pouze 48 % rodičů si myslí, že o chování svého dítěte jsou dostatečně informovaní. Více než polovina rodičů se domnívá, že informace o chování jsou nedostatečné, a dokonce někteří rodiče nedostávají o chování svého dítěte žádné zprávy.

Z výsledků vyplývá, že děti jsou často zdrojem, od kterých rodiče získávají informace o školní družině, avšak stále v popředí zůstává i osobní kontakt s vychovatelkou, což je dle mého názoru, při předávání informací, které se týkají provozu a činnosti školní družiny, adekvátnější.

3. Jaký je podle rodičů vztah vychovatelek a dětí?

Třetí výzkumná otázka se zajímá o vztah vychovatele a dětí, který se též odráží v hodnocení školní družiny a celkovém názoru rodičů na školní družinu. Vychovatelky

výchovný styl, jednání s dětmi a její komunikace ovlivňuje jejich vzájemný vztah. Pro rodiče bývá důležité, jak dítě vnímá paní vychovatelku, z jejich vyprávění si následně utváří svůj názor na školní družinu. Ve výzkumném šetření byly zaměřeny tři otázky na vztah vychovatelky a dětí, jedná se o otázky č. 18, 19, a 20.

Data z dotazníkové šetření nám přinesla zjištění, že 89 % rodičů je spokojených s chováním vychovatelek k jejich dítěti. Spíše nespokojených je celkem 6 % rodičů, ale ani jeden rodič není zcela nespokojen s chováním vychovatelek. 5 % rodičů není schopných posoudit, jak se vychovatelka chová k jejich dítěti. Můžeme říct, že až na výjimky, jsou rodiče s chováním spokojeni. Jejich přístup většina rodičů popisuje jako podporující a trpělivý. Pouze jeden rodič vnímá vychovatelky přístup za příliš volný a nedůsledný. Podle 7 % využívá paní vychovatelka přístup rozkazující a trestající. Celkem 15 % rodičů využilo možnosti jiné, a z toho 10 % rodičů napsalo, že každá paní vychovatelka má jiný přístup. 1 % rodičů tvrdí, že přístup paní vychovatelky se odvíjí od oblíbenosti dětí. Celkem 69 % rodičů uvedlo, že jejich dítě mluví o své paní vychovatelce pozitivně. Podle 28 % rodičů se jejich dítě se o své paní vychovatelce vyjadřuje neutrálně. U 3 % rodičů mluví dítě o své paní vychovatelce negativně.

Výsledky třetí otázky jsou příznivé. Vztahy vychovatelek a dětí se jeví jako pozitivní, avšak s drobnými výjimkami. Vychovatelky mají s dětmi dobré vztahy, i jejich přístup se zdá být podporující, což se odráží v oblibě školní družiny u dětí.

4. Jaká je celková spokojenost rodičů se školní družinou?

Poslední výzkumná otázka se ptá na celkovou spokojenost se školní družinou. Na zjištění spokojenosti se zaměřují otázky č. 5, 8, 11, 15, 16, 18, 23 a 26. Otázky se zabývají spokojeností s provozní dobou, s nabídkou zájmových činností a kroužků, s vnitřními prostory, s přístupem vychovatelky a komunikací s rodiči.

Provozní doba školní družiny vyhovuje 87 % rodičům. Nabídku zájmových činností shledává pestrou 75 % rodičů a 78 % vnímá zájmové kroužky nabízené školní družinou či školou zajímavými. 86 % rodičů je spokojených s materiálním vybavením a líbí se jim i interiér školní družiny. Celkem 87 % rodičů je spokojených s chováním vychovatelek. O dostatečné informovanosti o aktivitách školní družiny se shoduje dohromady 76 % rodičů. 50 % našeho výzkumného vzorku hodnotí školní družinu na výbornou a 38 % udělilo hodnocení chvalitebné, zbylých 12 % dalo hodnocení dobré.

Poslední výzkumná otázka nám přináší pozitivní zjištění, jak můžeme vidět, procenta spokojenosti se pohybují nad hodnotou 75 %. Celkově jsou školní družiny hodnoceny kladně a zdá se, že rodiče jsou spokojeni s chodem, prostředím i samotnými vychovatelkami školních družin.

7.2 Vyhodnocování výzkumných otázek podle škol

Níže jsou v tabulkách znázorněny a rozepsány výsledky jednotlivých školních družin. V této práci nejde o porovnání, nýbrž o sdělení výsledků, které jsme získali v jednotlivých školních družinách, jejich vedoucím pracovníkům. Ti o výsledky projevíli zájem, aby je mohli využít ke zkvalitnění činnosti školních družin.

1. Jak rodiče hodnotí funkce školní družiny?

Účel školní družiny podle funkce:				
	Sociální funkce	Výchovně-vzdělávací funkce	Preventivní funkce	Zdravotní funkce
Škola č. 1	1.	3.	4.	2.
Škola č. 2	1.	3.	3.	2.
Škola č. 3	1.	3.	4.	2.
Škola č. 4	1.	3.	4.	2.

Tabulka č. 4 – Účel školní družiny podle škol

V tabulce č. 4 můžeme vidět, že dominantní pozici má sociální funkce u všech rodičů. Očekávají od školní družiny hlavně hlídání svých dětí. Druhou nejčastější odpověď získala zdravotní funkce. Školní družina je řazena mezi zařízení poskytující zájmové vzdělávání, i přesto rodiče nevnímají výchovně-vzdělávací funkci za prioritní. Rodiče ji řadili až na třetí místo a nejmenší význam přikládají funkci preventivní. Ve druhé školní družině volilo výchovně-vzdělávací a preventivní funkce stejný počet respondentů.

a. Výchovně-vzdělávací

Má podle Vás školní družina pestrou nabídku zájmových činností?			
	Ano	Ne	Neumělo posoudit
Škola č. 1	72 %	4 %	24 %
Škola č. 2	79 %	9 %	12 %
Škola č. 3	70 %	15 %	15 %
Škola č. 4	83 %	17 %	0 %

Tabulka č. 5 – Pestrost nabídky zájmových činností podle škol

Střídá podle Vás vychovatelka druhy zájmových činností (výtvarné, sportovní, přírodovědné, hudební, ...)?			
	Ano	Ne	Neumělo posoudit
Škola č. 1	72 %	0 %	28 %
Škola č. 2	78 %	10 %	12 %
Škola č. 3	60 %	6 %	34 %
Škola č. 4	83 %	0 %	17 %

Tabulka č. 6 – Střídání druhů zájmových činností podle škol

Je nabídka zájmových kroužků pro Vaše dítě dostatečně zajímavá?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	87,5 %	12,5 %
Škola č. 2	87 %	13 %
Škola č. 3	68 %	32 %
Škola č. 4	100 %	0 %

Tabulka č. 7 – Zajímavost zájmových kroužků podle škol

Které kroužky by rodiče ocenili:	
	Nejčastěji zmiňované
Škola č. 1	Hudební, sportovní
Škola č. 2	Sportovní
Škola č. 3	Sportovní, výtvarný, hudební
Škola č. 4	Jazyky

Tabulka č. 8 – Kroužky podle škol

Škola č. 1

V první školní družině více jak 20 % rodičů neumí posoudit pestrost a střídání činností. Zbylá část rodičů je spokojena. Podle nich vychovatelka střídá pravidelně druhy zájmových činností, a dokonce i nabídka zájmových kroužků se zdá být pro většinu rodičů atraktivní. Pokud by mohla školní družina obohatit nabídku zájmových kroužků, rodiče by pro své dítě ocenili hlavně hudební kroužek a širší nabídku sportovních.

Škola č. 2

I ve druhé školní družině se rodičům zdá být nabídka zájmových činností pestrá, avšak nepatrné množství rodičů se domnívá, že činnosti konané ve školní družině bývají zaměřeny převážně do jedné oblasti. Téměř 90 % rodičů je spokojených s nabídkou zájmových kroužků, ale ocenili by rozšíření nabídky sportovních kroužků.

Škola č. 3

Ve třetí školní družině jsme v rámci výchovně-vzdělávací funkce zjistili, že téměř jedna třetina rodičů shledává zájmové kroužky nezajímavými a nejsou spokojeni s nabídkou školní družiny. Rodiče by byli rádi za širší nabídku sportovních, výtvarných či hudebních kroužků.

Škola č. 4

Z tabulky č. 5 vidíme, že 17 % rodičů nevnímá činnosti za pestré, ale zároveň stejné procento není schopno následně posoudit, jestli vychovatelka střídá druhy zájmových činností. Nabídka zájmových kroužků je pro všechny rodiče, kteří se zúčastnili výzkumného šetření,

dostatečně zajímavá, ale ocenili by, kdyby školní družina doplnila do své nabídky jazykový kroužek zaměřený na anglický jazyk.

b. Sociální

Má Vaše dítě ve školní družině kamarády, se kterými tráví volný čas mimo školní družinu?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	84 %	16 %
Škola č. 2	71 %	29 %
Škola č. 3	61 %	39 %
Škola č. 4	83 %	17 %

Tabulka č. 9 – Utváření kamarádských vztahů podle škol

Vyhovuje Vám provozní doba Vaší školní družiny?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	100 %	0 %
Škola č. 2	76 %	24 %
Škola č. 3	91 %	9 %
Škola č. 4	83 %	17 %

Tabulka č. 10 – Spokojenost s provozní dobou podle škol

Pod sociální funkcí řadíme i otázku č. 17, a protože všichni respondenti ze všech školních družin odpověděli jednohlasně ano, tabulku pro otázku č. 17 jsme z tohoto důvodu nevytvářeli.

Škola č. 1

Tabulka č. 9 nám přináší zjištění, že ve školní družině je možné budovat kamarádské vztahy mezi dětmi, alespoň to tvrdí téměř 85 % rodičů, podle kterých si jejich dítě našlo kamaráda ve školní družině, s kterým tráví volný čas i mimo zájmové zařízení. Další pozitivní zpráva je spokojenost rodičů s provozní dobou, kterou nalézáme u celého výzkumného vzorku ve škole č. 1.

Škola č. 2

Výsledky sociální funkce ve druhé školní družině nejsou tak příznivé. Nalézáme větší procento rodičů, kteří tvrdí, že jejich dítě se mimo školní družinu nestýká se svými vrstevníky. Negativním zjištěním pro školní družinu č. 2 je téměř ¼ nespokojených rodičů, kterým nevyhovuje provozní doba školní družiny.

Škola č. 3

Podle 39 % rodičů si jejich dítě nenašlo kamaráda ve školní družině, s kterým by trávilo čas i mimo zařízení. To, že se děti nestýkají s kamarády ve volném čase, může mít různé důvody

jako je např. umístění školy (děti mohou bydlet daleko od sebe), či odpolední přetíženost na kroužcích, kvůli kterým nemají volný čas. Většina rodičů je spokojena s provozní dobou školní družiny.

Škola č. 4

17 % rodičů ze čtvrté školní družiny tvrdí, že si jejich dítě nenašlo kamaráda, se kterým by trávilo volný čas a stejné procento rodičů je nespokojených s provozní dobou jejich školní družiny.

c. Zdravotní

Chodí Vaše dítě rádo do školní družiny?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	100 %	0 %
Škola č. 2	81 %	19 %
Škola č. 3	93 %	7 %
Škola č. 4	83 %	17 %

Tabulka č. 11 – Oblíbenost školní družiny podle škol

Jak mluví Vaše dítě o paní vychovatelce?			
	Pozitivně	Neutrálně	Negativně
Škola č. 1	71 %	29 %	0 %
Škola č. 2	59 %	29 %	12 %
Škola č. 3	80 %	20 %	0 %
Škola č. 4	57 %	43 %	0 %

Tabulka č. 12 – Vztah vychovatelky a dítěte podle škol

Do zdravotní funkce řadíme i tabulku č. 9, která je uvedena výše. Stejně jako u sociální funkce i do zdravotní funkce řadíme otázku č. 17, u které jsme už zmínili, že nebyla potřeba vytvářet tabulku.

Škola č. 1

Výsledky první školní družiny shledáváme za pozitivní, protože podle rodičů chodí jejich děti do školní družiny rády. Ani jeden rodič neslyšel své dítě mluvit o paní vychovatelce negativně. Jak už víme z předešlé funkce, děti se stýkají se svými kamarády i mimo školní družinu a stejně tak, že školní družina má své vlastní venkovní prostory, které mohou děti využívat ke kompenzaci celodenního sezení ve škole.

Škola č. 2

Ve druhé škole jsme zaznamenali větší počet rodičů, kteří tvrdí, že jejich dítě chodí do školní družiny nerado a současně několik rodičů uvedlo, že jejich dítě mluví o své paní

vychovatelce negativně. Zároveň bylo zjištěno vyšší procento dětí, které si ve školní družině nenašly kamaráda, s kterým by trávily volný čas mimo školní družinu. To vše může mít vliv na oblíbenost školní družiny a zároveň na psychickou pohodu dítěte.

Škola č. 3

Z tabulky č. 9 můžeme vidět, že ve třetí školní družině si podle 39 % rodičů nenašlo jejich dítě kamaráda, s kterým by trávilo volný čas mimo zájmové zařízení, ale ani to nemá vliv na oblíbenost školní družiny, protože děti ji navštěvují rády, i o své paní vychovatelce hovoří v pozitivním, případně neutrálním, slova smyslu.

Škola č. 4

Celkem 17 % rodičů ze čtvrté školní družiny tvrdí, že jejich dítě nechodí do školní družiny rádo. Zároveň stejné procento rodičů uvedlo, že si jejich dítě ve školní družině nenašlo kamaráda, s kterým by trávilo svůj volný čas. Pozitivní však je, že žádný rodič neslyšel své dítě vyjadřovat se o paní vychovatelce negativně.

d. Preventivní

Má Vaše dítě možnost ve školní družině rozvíjet hlubší zájmy?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	72 %	28 %
Škola č. 2	88 %	12 %
Škola č. 3	56 %	44 %
Škola č. 4	91 %	9 %

Tabulka č. 13 – Rozvoj hlubších zájmů podle škol

Dělá Vaše školní družina programy zaměřené na prevenci šikany, kriminality a dalších nežádoucích jevů?			
	Ano	Ne	Nevím
Škola č. 1	16 %	16 %	68 %
Škola č. 2	64 %	0 %	36 %
Škola č. 3	9 %	9 %	82 %
Škola č. 4	30 %	0 %	70 %

Tabulka č. 14 – Preventivní programy ve školách

Preventivní funkci zjišťovaly i otázky č. 2 (tabulka č. 11) a č. 4 (tabulka č. 9).

Škola č. 1

Preventivní funkce zkoumala oblibu školní družiny u dětí, která má vliv na utváření postojů dětí k dalším zájmovým organizacím. Podle rodičů chodí jejich děti do školní družiny rády, ale více než ¼ rodičů se domnívá, že jejich dítě zde nemá možnost rozvíjet hlubší zájmy.

Ukazuje se, že rodiče nejsou dostatečně informováni o preventivní činnosti, ba dokonce někteří rodiče se domnívají, že se školní družina na prevenci vůbec nezaměřuje.

Škola č. 2

Podle téměř 90 % rodičů mají jejich děti ve školní družině možnost rozvíjet hlubší zájmy. Pozitivním zjištěním v druhé školní družině je informovanost rodičů o preventivních programech, ale naopak méně pozitivní zprávou je neoblíbenost školní družiny, protože podle 19 % rodičů jejich dítě nenavštěvuje školní družinu rádo a i 29 % rodičů tvrdí, že jejich dítě si nenašlo ve školní družině kamaráda, s kterým by se stýkalo i mimo ni.

Škola č. 3

Ve třetí školní družině se podle rodičů cítí děti dobře, ale bohužel téměř polovina rodičů tvrdí, že jejich dítě ve školní družině nemá možnost rozvíjet své hlubší zájmy. Informovanost o preventivní funkci není na dobré úrovni, protože většina rodičů neví, zda školní družina realizuje preventivní programy.

Škola č. 4

Podle 17 % rodičů nechodí jejich dítě do školní družiny rádo. I ve čtvrté školní družině, stejně jako u ostatních školních družin, se setkáváme s neinformovaností rodičů o preventivních programech. Podle většiny rodičů mají děti v této školní družině možnost rozvíjet hlubší zájmy, což koresponduje i s názorem rodičů na pestrost a zajímavost zájmových kroužků a činností.

2. Z jakých zdrojů rodiče získávají informace o činnostech školní družiny a je tato informovanost podle rodičů dostatečná?

Odkud jste informace o náplni činnosti školní družiny získal/a?			
	1. nejčastější odpověď	2. nejčastější odpověď	3. nejčastější odpověď
Škola č. 1	Od dětí	Od vychovatelek	Z webových stránek
Škola č. 2	Od dětí	Z webových stránek	Od vychovatelek
Škola č. 3	Od dětí	Z webových stránek	Od vychovatelek
Škola č. 4	Od dětí	Z webových stránek	Od vychovatelek

Tabulka č. 15 – Zdroj informací o náplni činnosti podle škol

Jste dostatečně a pravidelně informován/a o chování Vašeho dítěte?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	56 %	44 %
Škola č. 2	48 %	52 %
Škola č. 3	39 %	61 %
Škola č. 4	61 %	39 %

Tabulka č. 16 – Informovanost o chování dítěte podle škol

Jste dostatečně informováni o aktivitách (např. o měsíčním plánu, o nabídce zájmových kroužků, o jednorázových akcích) školní družiny?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	75 %	25 %
Škola č. 2	87 %	13 %
Škola č. 3	67 %	33 %
Škola č. 4	91 %	9 %

Tabulka č. 17 – Informovanost o aktivitách podle škol

Odkud tyto informace získáváte?			
	1. nejčastější odpověď	2. nejčastější odpověď	3. nejčastější odpověď
Škola č. 1	Ústně od vychovatelek	Z webových stránek	Z nástěnky
Škola č. 2	Z nástěnky	Ústně od vychovatelek	Z webových stránek
Škola č. 3	Ústně od vychovatelek	Písemně (zápisník školní družiny)	Z webových stránek
Škola č. 4	Z webových stránek	Ústně od vychovatelek	Od dětí

Tabulka č. 18 – Zdroj informací o jednorázových akcích podle škol

Jak probíhá kontakt mezi Vámi a vychovatelkou?			
	1. nejčastější odpověď	2. nejčastější odpověď	3. nejčastější odpověď
Škola č. 1	Osobní kontakt	Ústní na třídních schůzkách	Žádný
Škola č. 2	Osobní kontakt	Písemný	Ústní přes telefon
Škola č. 3	Osobní kontakt	Písemný	Žádný
Škola č. 4	Písemný	Osobní kontakt	Přes sociální síť

Tabulka č. 19 – Způsob kontaktu s vychovatelkou podle škol

Škola č. 1

V první školní družině získávají rodiče informace o náplni činnosti nejčastěji od dětí, dále pak od vychovatelek, ale i velká část rodičů si zjišťuje informace sama z webových stránek. O aktivitách konaných ve školní družině je dostatečně a pravidelně informováno 75 % rodičů, ale o chování svého dítěte je dostatečně informováno pouhých 56 % rodičů. Způsob komunikace mezi rodičem a vychovatelem bývá nejčastěji osobní při vyzvedávání dítěte, ale častý je i osobní kontakt na třídních schůzkách. Několik rodičů uvedlo, že s vychovatelkou

nekomunikuje vůbec. Byl to 3. nejčastější způsob komunikace, který rodiče volili, ale je to způsobeno tím, protože jiné možnosti způsobu komunikace rodiče nevyužívají.

Škola č. 2

Rodiče jsou informováni o náplni činnosti školní družiny nejčastěji od dětí a informace o jednorázových aktivitách školní družiny se dozvídají převážně z nástěnky. Více než polovina rodičů se cítí být nedostatečně informovaná o chování svého dítěte. Kontakt mezi nimi a vychovatelkou probíhá většinou osobní formou či písemným vzkazem od vychovatelky.

Škola č. 3

Ve třetí školní družině se rodiče cítí být nedostatečně informováni o jednorázových akcích, ale i o chování svého dítěte. O náplni školní činnosti jsou informováni od svých dětí, ale o akcích se převážně dozvídají od vychovatelek či z družinového notýsku. V komunikaci stále převládá osobní kontakt mezi nimi a vychovateli, případně jsou potřebné informace sdělovány písemně.

Škola č. 4

Rodiče jsou ve čtvrté školní družině dobře informováni o jednorázových akcích, ale tyto informace si zjišťují nejčastěji sami z webových stránek. Informace o náplni školní činnosti jsou předávány hlavně dětmi. Kontakt mezi nimi a vychovatelkami bývá převážně písemnou formou.

3. Jaký je podle rodičů vztah vychovatelek a dětí?

Jste spokojen/a s chováním vychovatelek k Vašemu dítěti?			
	Ano	Ne	Neumělo posoudit
Škola č. 1	100%	0 %	0 %
Škola č. 2	69 %	17 %	14 %
Škola č. 3	96 %	0 %	4 %
Škola č. 4	91 %	9 %	0 %

Tabulka č. 20 – Chování vychovatelky k dítěti podle škol

Jak byste popsal/a přístup paní vychovatelky k dětem?				
	Příliš volný a nedůsledný	Rozkazující a trestající	Podporující a trpělivý	Jiné
Škola č. 1	0%	0 %	88 %	12 %
Škola č. 2	0 %	12 %	69 %	19 %
Škola č. 3	2 %	3 %	79 %	16 %
Škola č. 4	0 %	14 %	76 %	10 %

Tabulka č. 21 – Přístup vychovatelky k dětem podle škol

Do třetí výzkumné otázky řadíme i tabulka č. 12.

Škola č. 1

První školní družina má spokojené všechny rodiče, alespoň co se týče názoru na chování vychovatelek k jejich dítěti, ale i přístup paní vychovatelky popisují za podporující a trpělivý. Podle rodičů mluví děti o své paní učitelce pozitivně či neutrálně, nikoliv však negativně.

Škola č. 2

Ve druhé školní družině nalézáme 17 % nespokojených rodičů, kterým se nelíbí chování vychovatelky k jejich dítěti. Důvodem této nespokojenosti může být přístup paní vychovatelky, který 12 % rodičů shledává za rozkazující a trestající. Stejný počet rodičů uvedl, že jejich dítě se vyjadřuje o své paní vychovatelce negativně.

Škola č. 3

Většina rodičů je spokojena s chováním vychovatelek k jejich dítěti, i přesto někteří rodiče vnímají přístup paní vychovatelky za příliš volný a nedůsledný či rozkazující a trestající. Podle rodičů mluví děti o své paní vychovatelce pozitivně či neutrálně. Žádný rodič neslyšel své dítě mluvit o paní vychovatelce negativně.

Škola č. 4

Ve čtvrté školní družině bylo nalezeno 9 % rodičů, kteří jsou nespokojeni s chováním vychovatelek k jejich dítěti. Dokonce 14 % rodičů uvedlo, že vychovatelka zaujímá ve své práci dominantní postoj, který je podle nich založen na rozkazech a trestech, i přesto ale žádné dítě nemluví o své paní vychovatelce negativně.

4. Jaká je celková spokojenost rodičů se školní družinou?

Jste spokojen/a s materiálním vybavením školní družiny?		
	Ano	Ne
Škola č. 1	100 %	0 %
Škola č. 2	79 %	21 %
Škola č. 3	89 %	11 %
Škola č. 4	83 %	17 %

Tabulka č. 22 – Spokojenost s materiálním vybavením podle škol

Jak byste ohodnotili interiér školní družiny?	
	Průměrná hodnota
Škola č. 1	8
Škola č. 2	8
Škola č. 3	7
Škola č. 4	8

Tabulka č. 23 – Spokojenost s interiérem podle škol

Jaké hodnocení byste dal/a Vaší školní družině?			
	Výborné	Chvalitebné	Dobré
Škola č. 1	60%	36 %	4 %
Škola č. 2	45 %	43 %	12 %
Škola č. 3	50 %	34 %	16 %
Škola č. 4	48 %	43 %	9 %

Tabulka č. 24 – Celkové hodnocení jednotlivých školních družin

Do poslední výzkumné otázky zahrnujeme i tabulky č. 5, 7, 10, 17 a 20.

Škola č. 1

Všem rodičům vyhovuje provozní doba školní družiny. Nabídka zájmových činností se většinou zdá pestrá, ale zájmové kroužky se nezdají být zajímavé téměř 13 % rodičům. Všichni rodiče jsou spokojeni s chováním vychovatelek k jejich dítěti. Spokojenost všech rodičů byla zjištěna i u materiálního vybavení. Interiér školní družiny získal v průměru hodnocení 8. Informovanost o jednorázových aktivitách by mohla být lepší, protože ¼ výzkumného vzorku se zdá být nedostatečně informovaná. Celkem 60 % rodičů dalo školní družině výborné hodnocení, 36 % hodnotí školní družinu chvalitebně a pouhé 4 % dobře.

Škola č. 2

Téměř ¼ rodičů není spokojena s provozní dobou školní družiny. Zájmové činnosti nejsou pestré pro 10 % rodičů a kroužky nejsou zajímavé pro 13 % rodičů. S chováním vychovatelek není spokojeno 17 % rodičů a 13 % není dostatečně informováno o jednorázových aktivitách školní družiny. Dokonce 21 % není spokojeno s materiálním vybavením školní družiny, ale interiér školní družiny získal od rodičů průměrně hodnotu 8. Tyto fakta se odrážejí v celkovém hodnocení školní družiny, kde 45 % rodičů hodnotí školní družinu výborně, 43 % chvalitebně a zbylých 12 % dobře.

Škola č. 3

Více než 90 % rodičů je spokojeno s provozní dobou školní družiny. 15 % rodičů si myslí, že zájmové činnosti nejsou pestré, a dokonce 32 % rodičů shledává kroužky nabízené školní družinou nezajímavými. Informovanost o jednorázových akcích není dostatečná pro 33 %

rodičů. Všichni rodiče z třetí školní družiny jsou spokojeni s chováním vychovatelky k jejich dítěti. Materiální vybavení je dostačující pro 89 % rodičů a interiér školní družiny získal průměrně 7 bodů. Celkově získala školní družina u 50 % rodičů hodnocení výborné, 34 % rodičů dalo školní družině hodnocení chvalitebné a 16 % rodičů ji hodnotí jako dobrou.

Škola č. 4

Provozní doba školní družiny nevyhovuje 17 % rodičům. Stejně procento rodičů nevnímá zájmové činnosti pestrými, ale všichni rodiče jsou spokojeni s nabídkou zájmových kroužků, které se zdají být pro jejich děti dostačující. Většina rodičů je dostatečně informována o aktivitách školní družiny. Celkem 9 % rodičů není spokojeno s chováním vychovatelky k jejich dítěti. 17 % rodičů není spokojeno s materiálním vybavením školní družiny, ale interiér školní družiny získal od rodičů průměrnou hodnotu 8. Téměř polovina (tj. 48 %) rodičů hodnotí školní družinu výborně. Hodnocení chvalitebně získala školní družiny od 43 % rodičů a 9 % rodičů udělilo školní družině hodnocení dobré.

Diskuze

Téma mé práce se zaměřuje na názory rodičů na školní družinu. Hlavním cílem je zjistit, jak rodiče hodnotí činnost školní družiny. Výzkumné otázky se zaměřují na funkce výchovy mimo vyučování, na informovanost rodičů o dění ve školní družině, na hodnocení vztahu mezi dětmi a vychovatelkami a na celkovou spokojenost rodičů se školní družinou.

Po stanovení tématu byly mé následující kroky zcela jasné, ale rozhodně ne jednoduché, protože při hledání výzkumů, které se zabývají touto problematikou, jsem zjistila, že je tato část školství opomíjena. Pouze některé bakalářské práce se zabývají spokojeností rodičů se školní družinou, ale nezaměřují se přímo na hodnocení všech funkcí. Není tomu jinak i s literaturou, která je omezená. Tématu školních družin se věnují převážně dva autoři – Jiřina Pávková a Bedřich Hájek, a proto i sepsání teoretické části bylo komplikované.

V závislosti na neprobádaném prostředí jsem do výzkumného šetření nezařadila hypotézy, ale zvolila jsem si čtyři výzkumné otázky, na které jsem získala odpovědi prostřednictvím dotazníkového šetření. Dotazník byl sestavován a několikrát měněn na základě konzultací s vedoucí mé diplomové práce. Dotazníkové šetření bylo voleno v závislosti na situaci, která nás už nějakou dobu sužuje a redukuje volbu možností výzkumných metod, a tou je coronavirová pandemie. Není lehké získávat data kontaktní formou, dokonce i třídní schůzky byly omezené, a proto byly velice nápomocné vychovatelky školních družin, které předaly dotazníky rodičům. Ve většině školních družin byly vychovatelky velice ochotné. Problém nastal pouze v jedné školní družině, kdy vychovatelka, která i přes svolení ředitele, dotazník rodičům nepředala, což se odráží v počtu návratnosti, a také to má vliv na hodnocení její školní družiny, která je ochuzená o názory rodičů z jednoho celého oddělení. Na výsledky výzkumného šetření mají vliv i zavedená covidová opatření, která omezovala ve školních družinách vychovatelky v jejich činnosti, hlavně co se týče organizace zájmových kroužků.

Nejtěžší částí při tvorbě dotazníku bylo zaměření na všechny funkce, které má školní družina naplňovat a přeformulovat otázky do takové podoby, která by umožňovala tato data zjišťovat od rodičů srozumitelnou a pro ně přístupnou formou. Výchovně-vzdělávací funkce se zaměřovala na zájmové vzdělávání, hlavně na zajímavost a pestrost nabídky činností a kroužků školní družiny. Sociální, zdravotní a preventivní funkce jsou provázané a prolínají se, a proto některé otázky v dotazníku řadíme k více funkcím najednou. Tyto funkce zkoumaly sociální vztahy, duševní zdraví či preventivní činnost školní družiny.

Chybu v dotazníku spatřuji u otázky č. 17, zjišťující, zda školní družina disponuje venkovními prostory, neboť na ni všichni respondenti odpověděli souhlasně. Domníváme se proto, že otázka mohla směřovat spíše ke zjištění, jak často chodí vychovatelky s dětmi ven. Přispěla by tak k upřesnění zdravotní funkce školních družin.

Školní družiny mají u většiny rodičů pozitivní ohlasy, avšak musíme brát v úvahu, že výzkumného šetření se nezúčastnili všichni oslovení rodiče, ale u jedné školní družiny se nám podařilo získat 25 dotazníků od možných 25 rodičů. Jedná se o školní družinu označenou jako škola č. 1, která má komplexní data od všech rodičů, na rozdíl od ostatních školních družin, kde nám dotazník vyplnila jen část rodičů. Z toho vyplývá, že školním družinám mohly vyjít pozitivní výsledky, avšak data nebyla získána od všech respondentů, a proto nemohou své výsledky zobecňovat na všechny rodiče.

Školním družinám bych doporučila pozornost věnovat svým slabším stránkám, jež výzkum odhalil, a které způsobují nespokojenost některých rodičů. Konkrétně bychom chtěli první školní družině doporučit, aby lépe informovala rodiče o jednorázových akcích. Dobrý způsob pro předávání informace může být například využití žákovské knížky, dále i nástěnky školní družiny, ale pouze v případě, že si rodiče pravidelně vyzvedávají své dítě a mají možnost do ní nahlížet. Ekonomicky i časově nenáročný způsob komunikace, který umožňuje v dnešní moderní době poslat zprávu všem rodičům, je e-mail. Za předpokladu, že i oni mají vytvořenou e-mailovou adresu.

Druhé školní družině doporučuji pracovat na její oblíbenosti u dětí. Bude důležité zjistit příčinu, proč některé děti nerady navštěvují školní družinu, a jestli to nemůže nesouviset s chováním paní vychovatelky, o které několik dětí hovoří negativně. Velké procento rodičů je nespokojeno s provozní dobou, a proto navrhuje zjistit jejich časovou představu a zkusit ji sladit s otevírací dobou školní družiny. Také jsem zde zaznamenala i nespokojenost s materiálním vybavením, ale opět už bude na družině, zda si zjistí, co by se podle rodičů mohlo zlepšit.

Třetí školní družině doporučuji zlepšit nabídku zájmových kroužků, která by měla vycházet ze zájmů dětí. Pokud by nebylo v možnostech vychovatelů organizovat požadované zájmové kroužky, mohou využít pedagogické pracovníky školy či si najmout externí pracovníky pro vedení požadovaných kroužků. Dále této školní družině navrhuje stejné opatření jako první školní družině, protože i zde nacházíme špatnou úroveň informovanosti rodičů o jednorázových akcích.

Čtvrtá školní družina by se měla zaměřit na děti, které nechodí do školní družiny rády. Paní vychovatelky by se měly zamyslet nad svým přístupem, který několik rodičů hodnotí jako rozkazující a trestající. Také zde doporučujeme zjistit, proč jsou rodiče nespokojeni s provozní dobou a jak by si ji přáli upravit.

Ve všech školních družinách jsem zaznamenala nedostatečné předávání informací o chování dítěte. Já osobně si myslím, že nemá být předáváno pouze problémové chování dítěte, ale je vhodné průběžně rodiče informovat o celkovém vývoji dítěte ve škole a školní družiny. Dobrým způsobem, kromě občasného sdělení informací při vyzvedávání dítěte, by mohly být individuální třídní schůzky, na kterých se rodič dozví více o celkovém rozvoji svého dítěte, jeho zájmech, talentu i chování v kolektivu. Dále ve všech školních družinách byla zaznamenána špatná informovanost rodičů o preventivních aktivitách, a proto doporučuji více s rodiči hovořit a sdílet i tuto oblast volného času, a to například formou kratších přednášek uskutečňovaných během třídních schůzek.

Navrhujeme dotazník používat i další roky. K získání kompletních dat z dotazníků by bylo vhodné využít třídní schůzky, které doufám následující roky budou probíhat klasickou hromadnou kontaktní formou.

Náš výzkumný vzorek, jeho počet a výběr neodpovídají statistickému vzorku, a proto nemůžeme naše výsledky zobecňovat na celou populaci. Výsledky našeho výzkumu se vztahují ke konkrétním školním družinám, ve kterých byl výzkum prováděn, a slouží jako zpětná vazba na jejich činnost. Zároveň musíme zohlednit, že do našeho výzkumu bylo zapojeno více školních družin v důsledku získání většího počtu respondentů. Jednotlivé otázky v našem dotazníku byly vyhodnoceny celkově pro všechny respondenty. U výzkumných otázek jsme výsledky opět vyhodnotili pro všechny respondenty, ale i zvlášť pro jednotlivé školní družiny.

Závěr

Diplomová práce se zabývala školní družinou. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaké jsou názory rodičů na činnost školní družiny. Byly stanoveny čtyři výzkumné otázky. První otázka zkoumala hodnocení funkcí výchovy mimo vyučování (výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní a preventivní). Druhá výzkumná otázka zjišťovala, z jakých zdrojů rodiče získávají informace o činnosti školní družiny, a zda je tato informovanost podle nich dostatečná. Ve třetí otázce se ptáme rodičů na jejich názor na vztah mezi jejich dětmi a vychovatelkami. Čtvrtá a poslední výzkumná otázka se zajímala o celkovou spokojenost rodičů se školní družinou, která bezpochyby souvisí s funkcemi školní družiny, informovaností i se vztahy dětí s vychovatelkou.

Teoretická část práce se zaměřila na funkce výchovy mimo vyučování, podrobně se zabývala školní družinou, jejími cíli, dokumentací, režimem, prostorovými a materiálními podmínkami a obsahem činností. Věnovali jsme se i osobnosti vychovatele a popisu mladšího školního věku. V závěru teoretické části se zabýváme vztahem, spoluprací a komunikací rodičů s vychovatelem.

Pro zpracování empirické části byl zvolen kvantitativní výzkum a vybranou metodou byl dotazník, který obsahoval 27 otázek. Dotazník byl určen rodičům, jejichž dítě je přihlášeno k docházce do školní družiny. Do výzkumného šetření se zapojily čtyři základní školy z Libereckého kraje. Výzkum probíhal v období od začátku listopadu 2021 až do konce ledna roku 2022. Celkem bylo získáno 147 respondentů, a dokonce z jedné školní družiny byla získána kompletní data, protože se do výzkumného šetření zapojili všichni rodiče.

Pokud vyhodnocujeme výsledky souhrnně pro všechny respondenty, bylo zjištěno, že zájmová činnost školních družin se zdá většině rodičů dostačující, činnosti jsou pestré a zajímavé. Dokonce i provozní doby školních družin vyhovují většině rodičů. Podle rodičů jsou navazovány sociální vztahy mezi dětmi, které jsou nadále rozvíjeny i mimo školní družinu. Podle rodičů se děti ve školních družinách cítí příjemně, čímž je podporován pozitivní postoj k dalším zájmovým institucím, které mohou v budoucnu navštěvovat. Většina rodičů popisuje přístup vychovatelek za podporující, i jejich děti se o vychovatelkách vyjadřují převážně v dobrém slova smyslu. Hlavním zdrojem informací o činnosti školní družiny jsou děti, ale v předních liniích zůstává stále i osobní kontakt s vychovatelkami. Školní družiny jsou vnímány rodiči značně pozitivně, ale pokud vyhodnocujeme výsledky jednotlivých družin, výzkum ukázal i určité nedostatky, které jsou podrobněji popsány v kapitole Diskuse.

V činnosti všech zkoumaných družin byla nalezena nedostatečná informovanost rodičů o preventivních programech školních družin a rovněž i vysoká neinformovanost o chování dětí, kterou nalézáme u více než poloviny výzkumného vzorku.

Výsledky výzkumného šetření byly předány ředitelům škol, ale také s nimi byly seznámeny vychovatelky z jednotlivých školních družin, které tak získaly zpětnou vazbu na svou práci. Kvůli nízkému počtu respondentů nemůžeme vyvozovat obecné závěry, ale výsledky by měly vést ke zkvalitnění činnosti školních družin zapojených do výzkumu.

Seznam použitých zdrojů

BENDL, aj., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.

BURDÍKOVÁ, L., 2007a. Jak si vytvořit ŠVP pro školní družinu. *Učitelství: měsíčník pro příznivce změn*, roč. 14, č. 9, s. 13–14. ISSN 1210-7786.

BURDÍKOVÁ, L., 2007b. Jak si vytvořit ŠVP pro školní družinu. *Učitelství: měsíčník pro příznivce změn*, roč. 14, č. 10, s. 16–17. ISSN 1210-7786.

ČÁP, J. 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7066-534-3.

DANIŠOVÁ, J., 2018. Proč vyzkoušet družinu venku? *Speciál pro školní družiny: příloha časopisu Řízení školy*, roč. 5, č. 6, s. 4–5, ISSN 2336-4343.

DVOŘÁKOVÁ, M., aj., 2015. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-447-5039-2.

FONTANA, D., 2010. *Psychologie ve školní praxi*. 3., vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-725-1.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozšířené vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, B., 2003. Šablony ano, či ne? *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 5, č. 9, s. 8. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011a. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

HÁJEK, B., 2011a. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení a další subjekty pracující s dětmi a mládeží. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 143–155. ISBN 978-80-262-0030-7.

HÁJEK, B., 2011a. Zájmová činnost. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 165–184. ISBN 978-80-262-0030-7.

HÁJEK, B., 2011a. Školní vzdělávací program. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 157–164. ISBN 978-80-262-0030-7.

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj., 2011b. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., aj., 2004a. *Děti, vedoucí, volná čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, B., 2011b. Vedení dokumentace školní družiny. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 45–49. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., 2004b. Kroužky versus školní družina. *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 11, č. 2, s. 9. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., aj., 2007. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-233-1.

HÁJEK, B., 2011b. Plánování ve školní družině. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj., 2011b. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 50–57. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., 2011b. Prostředí, prostory a materiální vybavení. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj., 2011b. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 41–44. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., 2000a. Školní družiny pod drobnohledem (2). *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 7, č. 4, s. 21. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., 2000b. Školní družiny pod drobnohledem (4). *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 7, č. 6, s. 22-23. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., 2000c. Školní družiny pod drobnohledem (5). *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 7, č. 7, s. 22. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., 2000d. Školní družiny pod drobnohledem (6). *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 7, č. 8, s. 21. ISSN 1210-7506.

HÁJEK, B., 2011b. Vychovatelka a vedoucí vychovatelka ve školní družině. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina. 3.*, aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 33–40. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., 2011b. Školní družina – její cíle, poslání, funkce, postavení mezi ostatními školskými zařízeními. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina. 3.*, aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 9–18. ISBN 978-80-7367-900-2.

HÁJEK, B., 2011b. Aplikace požadavků pedagogiky volného času. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina. 3.*, aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 23–25. ISBN 978-80-7367-900-2.

HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M., 2009. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízení pro zájmové vzdělávání. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. ISBN 978-80-86784-77-9.

HOLEYŠOVSKÁ, A., 2009. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-586-8.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

JEDLIČKA, R., KOŤA, J., SLAVÍK, J., 2018. *Pedagogická psychologie pro učitele*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0586-1.

JEDLIČKA, R., 2018. 6. Psychologické otázky výchovného působení. In: JEDLIČKA, R., KOŤA, J., SLAVÍK, J. *Pedagogická psychologie pro učitele*. Praha: Grada, s. 307–344. ISBN 978-80-271-0586-1.

JEDLIČKA, R., aj., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.

JEDLIČKA, R., 2015. Jak porozumět pojům „norma“ a „normalita“? In: JEDLIČKA, R., aj. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada, s. 56–70. ISBN 978-80-247-5447-5.

JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0096-5.

KALÁBOVÁ, N., 2018a. Výtvarné činnosti ve školní družině. *Speciál pro školní družiny: příloha časopisu Řízení školy*, roč. 5, č. 1, s. 14–15. ISSN 2336-4343.

KALÁBOVÁ, N., 2018b. Výtvarné činnosti ve školní družině. *Speciál pro školní družiny: příloha časopisu Řízení školy*, roč. 5, č. 4, s. 20–24. ISSN 2336-4343.

KOLÁŘ, Z., 2015. Vychovatel a vychovávaný. In: DVOŘÁKOVÁ, M., aj. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, s. 35–38. ISBN 978-80-447-5039-2.

KNOTOVÁ, D., 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.

KOŽUCHOVÁ, aj., 2018. *Školský klub dětí z pohledu vychovatelův*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4579-8.

KRAUS, B., 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

KŘIVOHLAVÝ, J., 2001. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-551-2.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

LEŽALOVÁ, J., 2003. Hudební výchova ve školní družině. *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 6, č. 7, s. 22–23. ISSN 1210-7506.

MACEK, M., 2011b. Výpočetní technika ve školní družině. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 120–124. ISBN 978-80-7367-900-2.

MUSIL, R., 2014. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. INFORMATORIUM, spol. s r.o. ISBN 978-80-7333-107-8.

MŠMT, 2021. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2. 11. 2021 [vid. 2. 9. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005 [vid. 5. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>

NELEŠOVSKÁ, A., 2005. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0738-1.

OMESOVÁ, T., 2004. Děti ve školní družině rády tvoří. *INFORMATORIUM 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, roč. 11, č. 7, s. 16–17. ISSN 1210-7506.

PÁVKOVÁ, J., aj., 2008. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4., vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., 2015. 5. Volný čas – pole působnosti vychovatele. In: BENDL, aj. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, s. 118–156. ISBN 978-80-247-4248-9.

PÁVKOVÁ, J., PAVLÍKOVÁ, A., HRDLIČKOVÁ, V., 2008. Výchova mimo vyučování. In: PÁVKOVÁ, J., aj. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4., vydání. Praha: Portál, s. 33–79. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., PAVLÍKOVÁ, A., HÁJEK, B., 2008. Výchovné a vzdělávací činnosti v době mimo vyučování. In: PÁVKOVÁ, J., aj. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4., vydání. Praha: Portál, s. 83–110. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., 2011b. Z historie. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 19–22. ISBN 978-80-7367-900-2.

PÁVKOVÁ, J., 2011b. Nejdůležitější vývojové charakteristiky dítěte mladšího školního věku. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 26–32. ISBN 978-80-7367-900-2.

PÁVKOVÁ, J., 2011b. Režim dne ve školní družině. In: HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., aj. *Školní družina*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 65–66. ISBN 978-80-7367-900-2.

PÁVKOVÁ, J., aj., 2008. Institute pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase. In: PÁVKOVÁ, J., aj. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4., vydání. Praha: Portál, s. 111–147. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, J., 2011a. Výchova ve volném čase. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 67–82. ISBN 978-80-262-0030-7.

PÁVKOVÁ, J., 2011a. Psychologické aspekty výchovy ve volném čase. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 85–141. ISBN 978-80-262-0030-7.

PROCHÁZKA, M., 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, J., 2017. *Moderní pedagogika*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1228-7.

RABUŠICOVÁ, M., aj., 2004. *Škola a/versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3598-6.

RABUŠICOVÁ, M., 2004. Vztahy rodiny a školy: vývoj tématu. In: RABUŠICOVÁ, M., aj. *Škola a/versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, s. 9-21. ISBN 80-210-3598-6.

ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2., vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.

ŠTEFFLOVÁ, J., 2016. Je školní družina jen zájmovou činností? *Učitelské noviny*, roč. 119, č. 30, s. 7. ISSN 0139-5718.

ŠEĐOVÁ, K., 2004. Role rodičů ke vztahu ke škole: teoretické koncepty a empirická zjištění. In: RABUŠICOVÁ, M., aj. *Škola a/versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, s. 33–51. ISBN 80-210-3598-6.

ŠEĎOVÁ, K., ČIHÁČEK, V., 2004. Komunikace: základ vztahů rodiny a školy. In: RABUŠICOVÁ, M., aj. *Škola a/versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, s. 71–84. ISBN 80-210-3598-6.

THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

TRNKOVÁ, K., 2004. Partnerství rodičů a škol: jeho podoby a podmínky. In: RABUŠICOVÁ, M., aj. *Škola a/versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, s. 52–70. ISBN 80-210-3598-6.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., aj., 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VIDLÁŘOVÁ, J., 1992. Pohybové aktivity ve školní družině. *Vychovávateľ*, roč. 37, č. 6, s. 18–20. ISSN 0139-6919.

VÍTEČKOVÁ, M., 2011. Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy a vzdělávání. In: VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., aj. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada, s. 333-340. ISBN 978-80-247-3357-9.

Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005 [vid. 12. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-64>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005 [vid. 25.9. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005 [vid. 12. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004 [vid. 4. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004 [vid. 4. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče	110
--	-----

Příloha č. 1 – Dotazník pro rodiče

Vážení a milí rodiče,

jmenuji se Nikola Brodská a jsem studentka magisterského oboru Vychovatelství na Technické univerzitě v Liberci. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je stěžejní částí mé diplomové práce. Cílem je zjistit, jak rodiče hodnotí činnost školní družiny. Dotazník je zcela anonymní. Údaje budou použity pro účely mé výzkumné práce. Celkový výsledek výzkumu může být podnětem pro zkvalitnění činnosti Vaší školní družiny.

Dotazník má 27 otázek, jeho vyplnění Vám zabere maximálně 10 minut. Dotazník obsahuje otevřené i uzavřené otázky. U uzavřených otázek, pokud není uvedeno jinak, zakroužkujte prosím jednu odpověď. Pokud je v odpovědi uvedeno jiné, můžete doplnit vlastní odpověď.

Název školy/družiny, kterou navštěvuje Vaše dítě:

Dotazník vyplňuje:

- a. matka
- b. otec
- c. jiné: _____

Družinu navštěvuje:

- a. syn
- b. dcera
- c. jiné: _____

1. Jaký byl Váš důvod přihlášení dítěte do školní družiny? (Můžete zakroužkovat maximálně 2 možnosti, se kterými se nejvíce ztotožňujete.)

- a. pro kvalitní trávení volného času
- b. zajištění bezpečí dítěte po vyučování
- c. aby trávil volný čas v kolektivu spolužáků
- d. kvůli hlídání dítěte v době mé pracovní činnosti
- e. jiné: _____

2. Chodí Vaše dítě rádo do školní družiny?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

- 3. Bavíte se s Vaším dítětem o tom, co prožívá ve školní družině?**
- ano, denně
 - ano, občas
 - ano, ale jen zřídka
 - ne
- 4. Má Vaše dítě ve školní družině kamarády, se kterými tráví volný čas mimo školní družinu?**
- ano
 - ne
 - nevím
- 5. Vyhovuje Vám provozní doba Vaší školní družiny?**
- ano, jsem spokojený/ná
 - ne, ocenil/a bych delší provozní dobu
- 6. Znáte náplň činnosti školní družiny? (Pokud ne, přejděte na otázku č. 14.)**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
- 7. Odkud jste informace o náplni činnosti školní družiny získal/a? (Můžete zakroužkovat více odpovědí.)**
- od dětí
 - od vychovatelek
 - z webových stránek
 - ze školního vzdělávacího programu školní družiny
 - z vnitřního řádu školní družiny
 - jiné: _____
- 8. Má podle Vás školní družina pestrou nabídku zájmových činností?**
- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
 - nedokážu posoudit
- 9. Střídá podle Vás vychovatelka druhy zájmových činností (výtvarné, sportovní, přírodovědné, hudební, ...)?**
- ano, dochází ke střídání činností
 - ne, zaměřuje se na jednu činnost
 - nedokážu posoudit

10. Nabízí Vaše škola a školní družina zájmové kroužky? (Pokud jste odpověděl/a ne, přejděte na otázku č. 12. Pokud jste odpověděl/a nevím, přejděte na otázku č. 13).

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

11. Je jejich nabídka pro Vaše dítě dostatečně zajímavá?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

12. Který zájmový kroužek byste ocenil/a pro Vaše dítě, ale škola a školní družina ho nenabízí?

13. Má Vaše dítě možnost ve školní družině rozvíjet hlubší zájmy?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

14. Dělá Vaše školní družina programy zaměřené na prevenci šikany, kriminality a dalších nežádoucích jevů?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

15. Jste spokojen/a s materiálním vybavením školní družiny?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

16. Jak byste ohodnotil/a interiér školní družiny? (1 je nejnižší hodnocení a 10 je nejvyšší hodnocení.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

17. Má Vaše školní družina vlastní venkovní prostory (např. zahradu, dvorek, hřiště)?

- a. ano
- b. ne

18. Jste spokojen/a s chováním vychovatelek k Vašemu dítěti?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne
- e. neumím posoudit

19. Jak byste popsal/a přístup paní vychovatelky k dětem?

- a. příliš volný a nedůsledný
- b. rozkazující a trestající
- c. podporující a trpělivý
- d. jiné: _____

20. Jak mluví Vaše dítě o paní vychovatelce?

- a. pozitivně
- b. neutrálně
- c. negativně

21. Jste dostatečně a pravidelně informován/a o chování Vašeho dítěte?

- a. ano, každý týden
- b. občas
- c. jenom při výskytu problému
- d. vůbec

22. Jak probíhá kontakt mezi Vámi a vychovatelkou? (Zakroužkujte prosím nejčastější způsob Vaší komunikace.)

- a. osobní při vyzvedávání dítěte
- b. písemný
- c. ústní přes telefon
- d. ústní na třídních schůzkách
- e. přes sociální síť
- f. žádný

23. Jste dostatečně informován/a o aktivitách (např. o měsíčním plánu, o nabídce zájmových kroužků, o jednorázových akcích) školní družiny?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

24. Odkud tyto informace získáváte? (Můžete zakroužkovat více odpovědí.)

- a. z nástěnky

- b. z webových stránek
- c. ústně od vychovatelek
- d. jiné: _____

25. V čem spatřujete hlavní účel školní družiny? (Můžete zakroužkovat maximálně 2 možnosti, se kterými se nejvíce ztotožňujete.)

- a. v zabezpečení dětí v době, kdy jste v zaměstnání
- b. ve výchově a vzdělávání dětí
- c. v prevenci proti rizikovému chování ve volném čase
- d. v podpoře zdravého tělesného, duševního a sociálního vývoje
- e. jiné: _____

26. Jaké hodnocení byste dal/a Vaší školní družině?

- a. Výborné
- b. Chvalitebné
- c. Dobré
- d. Dostatečné
- e. Nedostatečné

27. Máte nějaké doporučení na zlepšení činnosti školní družiny?

Děkuji Vám za Váš čas, který jste dotazníku věnoval/a.

Vyplnění dotazník prosím vložte do krabice, která bude umístěna (i zapečetěna) v prostorách školní družiny.

Přeji příjemný den.

Bc. Nikola Brodská